

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mukadder AYTEN

PROJE İMAM-HATİP LİSESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE
TERCİHLERİ İLE MESLEK SEÇİMLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mukadder AYTEN

PROJE İMAM-HATİP LİSESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE
TERCİHLERİ İLE MESLEK SEÇİMLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Danışman

Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mukadder Ayten'in bu çalışması, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR (İmza)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Mustafa Fatih AY (İmza)

Tez Başlığı: Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri ile Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 11 / 7 /2024

Mezuniyet Tarihi : 18/07/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri ile Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Mukadder AYTEN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

15 / 07 / 2024

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Mukadder AYTEN
Öğrenci Numarası	202252063004
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri ile Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2417392197
Rapor Tarihi	15.07.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %18 Alıntılar dahil: %29
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 122 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim. Gerekçe: Tezdeki tablolar ve dipnottaki eser benzerliklerinden dolayı limitler belirlenen orandan fazla çıkmaktadır. Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ İmza	

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	İV
KISALTMALAR	V
ÖZET	Vi
SUMMARY	vii
TEŞEKKÜR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tarihsel Süreçte İmam-Hatip Liseleri	5
1.1.1. Cumhuriyet Öncesi İmam-Hatip Liseleri	5
1.1.2. Cumhuriyet Dönemi İmam-Hatip Liseleri	7
1.2. Proje Okulu	12
1.3. Proje İmam-Hatip Liseleri	15
1.3.1. Proje İmam-Hatip Liselerinde Uygulanan Programlar	16
1.3.1.1. Fen ve Sosyal Bilimler Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri	16
1.3.1.2. Dil Projesi Hazırlık Sınıfı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri	20
1.3.1.3. Geleneksel, Görsel ve Çağdaş Sanatlar, Musiki ve Spor Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri	24
1.3.1.4. Uluslararası Program Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri	29
1.3.1.5. Hafız Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Anadolu İmam-Hatip Liseleri	35
1.3.1.6. Yabancı Dil Hazırlık ve Fen Bilimleri Programı Uygulayan Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Liseleri	38
1.3.1.7. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	43
2.2. Veri Toplama Aracı	44
2.3. Çalışma Grubu	45

2.4.	Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi	45
------	--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAMA 46

3.1.	Öğrenci Sosyo-Demografik Bulgular	48
3.2.	Ana ve Alt Temalara İlişkin Bulgular	49
3.2.1.	Üniversite mi? Bölüm mü?	49
3.2.1.1.	Üniversite Öncelikli Tercih Yapanlar	50
3.2.1.2.	Bölüm Öncelikli Tercih Yapanlar	51
3.2.1.3.	Hem Bölüm Hem de Üniversite Öncelikli Tercih Yapanlar	54
3.2.2.	Öğrencilerin Seçtiği Üniversiteler ve Tercih Nedenleri	55
3.2.2.1.	Öğrenciler Tarafından Tercih Edilen Üniversiteler	55
3.2.2.2.	Üniversitenin Konumu	57
3.2.2.3.	Üniversitenin Prestiji	58
3.2.2.4.	Burs ve Barınma İmkânları	59
3.2.2.5.	Kariyer ve İş İmkânları	60
3.2.2.6.	Eğitim İmkânlarının ve Sosyal Çevrenin Kalitesi	61
3.2.2.7.	Sosyal, Kültürel ve Sportif Mekânların Çeşitliliği	62
3.2.3.	Öğrencilerin Seçtiği Bölümler ve Tercih Nedenleri	63
3.2.3.1.	Öğrenciler Tarafından Tercih Edilen Bölümler	64
3.2.3.2.	Aile	65
3.2.3.3.	Sosyal Çevre	67
3.2.3.4.	Sosyal Medya	68
3.2.3.5.	Mesleğin Saygınlığı	70
3.2.3.6.	Ekonomik Gerekçeler	70
3.2.3.7.	Kişilik Özelliklerine Uygunluk	71
3.2.3.8.	Mevcut Düzene Etki Etme İsteği	72
3.2.4.	Rehberlik Edenlerin Dikkate Alması Gereken Hususlar	73
3.2.4.1.	Öğrenciyi Tanımalı	73
3.2.4.2.	Bilgili Olmalı	75
3.2.4.3.	İlgi ve Yeteneklere Göre Yol Göstermeli	76
3.2.4.4.	Rehberlik Edenlerden Beklenen Diğer Yaklaşımlar	77
3.2.4.5.	Mesleki Rehberliğe Yönelik Faaliyetler	80
3.2.5.	Öğrencilerin İlahiyat Bölümüne İlişkin Görüşleri	81
3.2.5.1.	Olumlu Görüşler	81

3.2.5.1.1. İslam Dinini Derinlemesine Öğrenme ve Öğretme İmkânı	81
3.2.5.1.2. Dünya ve Ahiret Hayatının Anlaşılmasına Katkı Sağlaması	82
3.2.5.1.3. Toplum Din Konusunda Aydınlatmak	83
3.2.5.2. Olumsuz Görüşler	84
3.2.5.2.1. İlahiyatın Zor Bir Bölüm Olması	84
3.2.5.2.2. İlahiyatın Sözel Bir Bölüm Olması	85
3.2.5.2.3. İlahiyata Yönelik Olumsuz Algı	86
3.2.5.2.4. İlahiyatçı Kimliğini Taşımanın Zor Olması	87
3.2.5.2.5. İlahiyat Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olmamak	90
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
KAYNAKÇA	100
EK 1- YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	108
ÖZGEÇMİŞ	109

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1. Fen Bilimleri Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi.....	17
Tablo 1. 2. Sosyal Bilimler Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi.....	19
Tablo 1. 3. Hazırlık Sınıfı ile Dil Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi.....	23
Tablo 1. 4. Geleneksel, Görsel ve Çağdaş Sanatlar Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	25
Tablo 1. 5. Musiki Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	27
Tablo 1. 6. Spor Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	28
Tablo 1. 7. Uluslararası Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	33
Tablo 1. 8. Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi Seçmeli Dersleri	34
Tablo 1. 9. Hafız Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	36
Tablo 1. 10. Fen ve Teknoloji Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi.....	39
Tablo 1. 11. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	41
Tablo 3. 1. Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencileriyle Gerçekleştirilen Görüşmeler Neticesinde Elde Edilen Ana ve Alt Temalar.....	46
Tablo 3. 2. Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencisi Olan Kız Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	48
Tablo 3. 3. Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencisi Olan Erkek Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	48
Tablo 3. 4. Kız Öğrencilere Ait Üniversite Tercihi Verileri.....	55
Tablo 3. 5. Erkek Öğrencilere Ait Üniversite Tercihi Verileri.....	56
Tablo 3. 6. Kız Öğrencilere Ait Bölüm Tercihi Verileri.....	64
Tablo 3. 7. Erkek Öğrencilere Ait Bölüm Tercihi Verileri.....	64

KISALTMALAR

AİHL	Anadolu İmam-Hatip Lisesi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Doç. Dr.	Doçent Doktor
DÖGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LGS	Liselere Geçiş Sınavı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MGK	Millî Güvenlik Kurulu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
vb.	Ve benzerleri
vs.	Ve saire
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörlerin neler olduğunu incelemektir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemleri arasında bulunan durum çalışması kullanılmıştır. Bu minvalde, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Antalya merkezinde bulunan 4 ilçedeki 5 adet Proje İmam-Hatip lisesiyle çalışma yapılmış, bu liselerde bulunan 15 kız ve 15 erkek olmak üzere toplamda 30 son sınıf öğrencisi çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Söz konusu öğrencilerden yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla veri toplanmış, bulgular içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda; proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerinde yükseköğretim kurumunun konumu, marka değeri, sosyal çevresinin kalitesi, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerinin çeşitliliği ile eğitim, burs, barınma, kariyer ve iş imkânlarından; bölüm tercihlerinde ise aile, sosyal çevre, sosyal medya, mesleğin prestiji, ekonomik gerekçeler, kişilik özellikleri ve mevcut düzene etki etme istediğinden etkilendikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında; söz konusu öğrencilerin, mesleki rehberlik faaliyeti yürütenlerin muhatabını tanıyan, alanında bilgi sahibi kimseler olmalarını talep ettiği ve bu minvalde kendilerini ilgi, yetenek ve isteklerine göre doğru bir şekilde yönlendirmelerini istedikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin, ilahiyat alanını tercih etme noktasında, çeşitli gerekçelerden kaynaklı, bazı olumlu-olumsuz kanaatlere sahip oldukları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Proje İmam-Hatip Lisesi, Üniversite, İlahiyat Fakültesi, Öğrenci.

SUMMARY
A RESEARCH ON THE FACTORS AFFECTING THE UNIVERSITY
PREFERENCES AND VOCATIONAL CHOICES OF THE FINAL YEAR STUDENTS
OF PROJECT IMAM-HATIP HIGH SCHOOL

The aim of this study is to examine the factors affecting the university and profession preferences of senior students of the project imam-hatip high school. In the research, a case study, which is one of the qualitative research methods, was used. In this respect, the study was conducted with 5 Project Imam-Hatip high schools in 4 districts in the center of Antalya in the 2023-2024 academic year, and a total of 30 senior students, 15 girls and 15 boys, in these high schools were determined as the study group. Data were collected from these students through a semi-structured interview form and the findings were subjected to content analysis. As a result of the research, it was determined that the senior students of the project imam-hatip high school were influenced by the location of the higher education institution, its brand value, the quality of its social environment, the diversity of social, cultural and sports activities, education, scholarship, housing, career and job opportunities in their university preferences; and family, social environment, social media, prestige of the profession, economic reasons, personality traits and the desire to influence the existing order in their department preferences. In addition, it has been determined that these students demand that those who carry out vocational guidance activities should be people who know their interlocutors and have knowledge in their field, and in this respect, they want them to guide them correctly according to their interests, abilities and desires. In addition, at the point of choosing the field of theology, students have some positive and negative opinions, due to various reasons.

Keywords: Religious Education, Project Imam-Hatip High School, University, Faculty of Theology, Student.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca; akademik bilgi, birikim ve tecrübesiyle yanımda duran, tezimin her aşamasında bana kılavuzluk eden ve çalışmanın tamamlanmasına vesile olan, değerli tez danışmanım Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ hocama şükranlarımı sunarım. Kıymetli katkıları için tez jürilerim Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR ve Doç. Dr. Mustafa Fatih AY'a, tez sürecindeki desteklerinden dolayı Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora öğrencisi Zahide YILMAZ'a, bugünlere gelmemde büyük katkısı ve emeği olan, beni maddi ve manevi olarak hep destekleyen babam Faik AYTEN, annem Gurbet AYTEN, abim Göksel ve kardeşim Mehmet Fatih'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca araştırma sürecinde desteklerini esirgemeyen Hayme Ana Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Antalya Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Hacı Dudu Mehmet Gebizli Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Kepez Mahmut Celalettin Ökten Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Şehit Volkan Canöz Anadolu İmam-Hatip Lisesi idarecileri ile öğretmen ve öğrencilerine de şükranlarımı sunarım.

Mukadder AYTEN

Antalya, 2024

GİRİŞ

Problem Durumu

Toplumun önemli bir parçası olan ve geleceğin mimarları arasında bulunan gençlerin doğru ve yeteneklerine göre seçimler yapmaları, ilerleyen süreçte sahip olacakları meslekte başarılı olmalarını ve böylece kendilerini gerçekleştirerek mutlu bir yaşam sürmelerini garanti altına alma potansiyeline sahiptir. Bireylerin mesleklerini severek ve tatmin duygusuyla yapmaları, üst düzey performans ve verimlilikle görevlerini yerine getirmelerine olanak sağlayabilir, nihayetinde nitelikli insan gücünün ortaya çıkmasına da vesile olabilir. Nitelikli insan gücü, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasıyla doğru orantılıdır. Zira, kalifiye eleman ihtiyacının giderilmesi uzun vadeli bir süreçtir ve sistemli bir biçimde istenilen düzeyde nitelikli bireyler yetiştirebilmek için en doğru yer eğitim kurumlarıdır. Gelişmekte olan ülkeler, kalifiye eleman yetiştirebilmek amacıyla çeşitli eğitim politikaları üretmekte ve yeni uygulamalara yer vermektedir. Söz konusu ülkelerden biri olan Türkiye, 2014 yılında ürettiği eğitim politikalarıyla, ilgili hedefi gerçekleştirmeye yönelik olarak proje okul uygulamasını hayata geçirmiştir. Bu uygulamaya katılan eğitim kurumlarından biri de örgün din eğitimi veren Anadolu imam-hatip liseleridir. Günümüzde dokuz farklı program içeriğiyle uygulanan proje imam-hatip liselerinin Türkiye genelinde bulunan okul sayısı 970'e ulaşmıştır. Söz konusu liselerden mezun olan öğrenciler, yükseköğretim programlarına yüksek derecelerle yerleşmektedir. Proje imam-hatip liseleri, kendilerine özgü yapıya ve müfredat programına sahip olmaları bakımından diğer Anadolu imam-hatip liselerinden farklı bir konumda değerlendirilmekte, puanla ve uygun görülmesi halinde yetenek sınavıyla öğrenci kabul etmesiyle, örgün din eğitimi sahasında değerli görülmektedir. Bu araştırma proje imam-hatip liselerinde öğrenim gören son sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Bir başka deyişle ele alınan problem durumunun bir boyutunu proje imam-hatip liseleri oluşturmaktadır.

İnsanların tercih ettiği fakültenin ve meslek grubunun, geleceklerinin inşasında önemli bir yapı taşı olması, ortaöğretim son sınıftaki öğrencilerin üniversite ve meslek tercihlerinde etkili olan motivasyon kaynaklarının bilinmesini önemli kılmaktadır. Aynı zamanda söz konusu seçim sonucunda insanların gelecekte hangi konumda bulunacağı, nasıl insanlarla iletişim kuracağı gibi birçok sosyal durum da belirlenmiş olacaktır. Bu çerçevede araştırmada, son sınıf lise öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu üzerinde çalışılmaktadır. Araştırmanın problemini proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörler nelerdir? sorusu oluşturmaktadır. İlgili

çalışmayla birlikte söz konusu kurumlarda bulunan son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimi yaparken ne gibi faktörleri dikkate aldıkları ortaya çıkarılacak ve incelenecektir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesini amaçlamaktadır. İlgili hedefin yanı sıra aşağıdaki alt amaçlara da cevap aranmıştır:

1. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerinde üniversitenin mi yoksa bölümün mü etkili olduğunu belirlemek,
2. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin hangi üniversiteyi tercih edeceklerini ortaya çıkarmak,
3. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek,
4. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin hangi bölümü tercih edeceklerini ortaya çıkarmak,
5. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin bölüm tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek,
6. Üniversite ve meslek tercihlerinde proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerine rehberlik edenlerin dikkat etmesi gereken faktörleri belirlemek,
7. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihleri arasında ilahiyat alanının olup olmadığını belirlemek
8. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin ilahiyat alanı hakkındaki olumlu/olumsuz görüşlerini ortaya çıkarmak.

Araştırmanın Önemi

Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörler üzerine çeşitli alanlarda araştırmalar yapılmıştır.¹ Ancak literatüre bakıldığında yeni açılan bir

¹ Duygu Anıl, Melike Özer Taymur, ve Begüm Öztemür, “12.Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerinde Etkili Olduğu Düşünülen Faktörlerin İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi”, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7, sy 1 (Ocak 2017); Pınar Gizden, “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri Üzerinde Statü Olgusunun Etkisi: Avcılar Örneği” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020); Hasan Güner Berkant ve Sevim Bahadır, “On İkinci Sınıf Öğrencilerinin Yükseköğretim Programı Seçimlerini Etkileyen Faktörler ve Öğretmenlik Programlarını Tercih Etme Durumları”, *OPUS International Journal of Society Researches* 11, sy 18 (Haziran 2019): 1997-1940; Kamil Yelken, “Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler ‘Sakarya İl Merkezi Örneği’” (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008); İsmail Hakkı Türker, “Üniversite Tercih Aşamasındaki Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma” (Doktora Tezi, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017); Duygu Koçak ve Ömay Çokluk Bökeoğlu, “Üniversite Tercih

kurum olması hasebiyle proje imam-hatip liselerinde² ilgili konuya dair yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörlerin tespit edilmesini amaçlayan bu araştırmayla, din eğitimi alanında ilgili hususta bulunan boşluğun doldurulması ve literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Söz konusu liselerde bulunan öğrencilerin, yükseköğretime geçiş sürecinde hangi faktörlerden etkilendiklerinin bilinmesi hem üniversite seçimi yaparken öğrencilere hem de rehberlik faaliyeti gerçekleştiren velilere, öğretmenlere, yöneticilere ve konuyla alakalı diğer kişilere bilgi sağlaması açısından önemlidir. Araştırmanın, ülkede yürütülen eğitim politikalarını hazırlayanlara da yol gösterici nitelik taşıyabilecek olması onu değerli kılan bir başka etkidir. Ayrıca söz konusu araştırmayla, öğrencilerin ilahiyat bölümünü tercih etmemeye nedenleri de belirlenmeye çalışılacaktır

Araştırmanın Sayıtları

1. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla kendilerine yöneltilen soruları samimiyetle ve doğru şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.
2. Araştırma kapsamında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan soruların çalışmanın yukarıda belirtilen amaçlarına hizmet ettiği varsayılmıştır.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Antalya'nın Kepez, Konyaaltı, Muratpaşa ve Döşemealtı ilçelerinde bulunan Kepez Mahmut Celalettin Ökten Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Hayme Ana Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Antalya Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Şehit Volkan Canöz Anadolu

Nedenlerinin İkili Karşılaştırma ve Sıralama Yargıları Yöntemleri ile Ölçeklenmesi", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10, sy 3 (Temmuz 2021): 1580-91; Duygu Gizem Ertoprak, "Üniversite Tercihlerinde Etkili Olabilecek Özellikleri Belirlemeye Yönelik Bir Ölçekleme Çalışması", *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4, sy 2 (Aralık 2015): 153-74; Kemal Köksal, "Üniversite ve Meslek Tercihini Etkileyen Unsurlara Yönelik Bir Alan Araştırması", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi* 26, sy 2 (Aralık 2016): 39-69.

² Proje imam-hatip liseleriyle alakalı alanyazıda bulunan bazı araştırma örnekleri: Mahmut Zengin ve Davut Karaman, "Öğrencilerin Proje Anadolu İmam Hatip Liselerini Tercih Nedenleri ve Mesleki Eğilimleri", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, sy 54 (Aralık 2020): 403-31; Hümeysra Tarhan ve Tuncay Karateke, "Proje Anadolu İmam Hatip Liselerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 12, sy 2 (Aralık 2021): 481-516; Ahmet Koç, "Proje Kapsamında Olan ve Olmayan Aihl'lerin Etkili Okul Özelliklerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi", *EKEV Akademi Dergisi*, sy 80 (Aralık 2019): 1-24; Davut Karaman, "Yöneticilerine Göre Anadolu İmam Hatip Liselerindeki Program Çeşitliliği ve Proje Okul Uygulamasının Değerlendirilmesi", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy 11 (Haziran 2021): 11-38; Ümit Kalkan, "Öğretmen Görüşlerine Göre Proje İmam Hatip Liselerinde Yönetici ve Öğretmen Nitelikleri: Konya Örneği", *Nüşa* 22, sy 55 (Aralık 2022): 117-40; Proje imam-hatip liseleriyle alakalı alanyazıda bulunan bazı araştırma örnekleri: Şerife Ceylan, "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı İlgilerinin İncelenmesi", *Talim* 6, sy 2 (Aralık 2022): 136-46.

İmam-Hatip Lisesinde son sınıf öğrencisi olan 15 kız ve 15 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 30 kişiyle sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tarihsel Süreçte İmam-Hatip Liseleri

1.1.1. Cumhuriyet Öncesi İmam-Hatip Liseleri

Medresetü'l-Vâizîn:

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde artan savaşlar ve siyasi kargaşalar pek çok alanı olduğu gibi eğitim sistemini de olumsuz etkilemiştir. Bu süreçte, örgün dinî eğitim faaliyetlerini yürüten medrese sistemi bozulmaya başlamış, verilen eğitimin niteliğinin düşüş göstermesi ıslahatları da beraberinde getirmiştir. Söz konusu ıslahatlardan biri olan Tevcih-i Cihat Nizamnamesi ile 1912 yılında Evkaf Nezaretine bağlı Medresetü'l-Vâizîn adlı öğretim kurumu açılmış, “*Kur'an ve sünnet çerçevesinde İslam'ın faziletlerini ve medeniyet düşüncesini tüm insanlara aktarabilecek yeterlilikte kimseler yetiştirmek*”³ amacıyla faaliyete başlamıştır. İstanbul Soğukçeşme'de Vani Efendi Medrese binasında hizmet veren ilgili okul,⁴ imtihan ile öğrenci kabul eden seçici bir medrese özelliği taşımıştır. Bu bağlamda öğrencilerin Medresetü'l-Vâizîn'e alınması için 20-30 yaş aralığında bulunması, kekemelik ve vücut azalarında eksiklik olmaması gibi fiziksel koşulları sağlaması beklenmiştir.⁵ Söz konusu medreseden mezun olan öğrenciler ise vaizlik, kürsü şeyhliği, tabur imamlığı gibi çeşitli görevler ifa edebilmiştir.⁶ Medresetü'l-Vâizîn'in öğrenim süresi 4 yıl olarak belirlenmiş, öğretim programında “*Hadis, Kelam, Fıkıh, Fıkıh Usulü, Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi, Hitabet ve Mev'iza, Edebiyat-ı Osmaniye, Edebiyat-ı Farisiye, Edebiyat-ı Arabiye, Genel Tarih, Osmanlı Tarihi, Türk Tarihi, Genel Coğrafya, Osmanlı ve İslam Coğrafyası, Hesap, Hendese (Geometri), Beden Terbiyesi, Cebir, Hikmet-i Tabiiye (Fizik), Kimya, Malumat-ı Hukukiye, Felsefe, Dinler Tarihi, Heyet (Astronomi), Hıfzıssıhha, Mevalid-i Selase*”⁷ isimli dersler yer almıştır.

Medresetü'l-Eimme ve'l-Hutebâ:

1913 yılına gelindiğinde imam ve hatip yetiştirmek amacıyla Medresetü'l-Eimme ve'l-Hutebâ isimli öğretim kurumu açılmıştır. Medresetü'l-Eimme ve'l-Hutebâ; müezzin yetiştiren

³ Recai Doğan ve Fatma Çapçioğlu, “İmam Hatip Liseleri”, içinde *Din Eğitimi El Kitabı*, 5. bs (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 143.

⁴ Hümeýra Tarhan, “Proje Anadolu İmam Hatip Liselerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” (Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 8.

⁵ Ahmet Doğan, “İmam-Hatip Liselerinin Tarihi Gelişim Süreci”, içinde *Din Eğitimi*, ed. M. Fatih Genç, (İstanbul: Lisans Yayınları, 2020), 187.

⁶ Ali Sait Yağar, “Medresetü'l-Vâizîn'nde Bir Hitabet Hocası: Mithat Cemal Kuntay” (4. Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu, Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 2022), 34.

⁷ Doğan ve Çapçioğlu, “İmam Hatip Liseleri”, 144.

Ezan ve İlâhi bölümü ile imam-hatip yetiştiren Eimme ve Hutebâ bölümü olmak üzere iki kısımdan oluşmuştur. Eimme ve hutebâ adlı ilk bölümün öğretim programında “*Kur’an-ı Kerim Nazariyatı, Kur’an-ı Kerim Tatbikatı, Malumat-ı Kanuniye, İlmi Kelam, Ahkam-ı Nikah ve Talak, Hitabet-i Arabiye Nazariyatı, Hitabet-i Arabiye Tatbikatı, Türkçe Hitabet, Ahkam-ı İbadet*”⁸ isimli derslere yer verilmiş, ezan ve ilâhi kısmında ise “*Kur’an-ı Kerim Nazariyatı, Kur’an-ı Kerim Tatbikatı, Ezan ve İlâhi Nazariyatı ile Ezan ve İlâhi Tatbikatı*”⁹ gibi dersler okutulmuştur. Genel anlamda ilgili bölümlerin öğretim programları incelendiğinde Medresetü’l-Eimme ve’l-Hutebâ’nın, yalnızca dinî (mesleki) dersler barındıran bir eğitim kurumu olduğu söylenebilir.

Medresetü’l-İrşad:

İlerleyen süreçte Medresetü’l-Vâizîn ile Medresetü’l-Eimme ve’l-Hutebâ, yeterli düzeyde ilgi görmedikleri ve hedeflenen amaca ulaşamadıkları için 1919 yılında Medresetü’l-İrşâd adıyla birleştirilmiştir. Yeni açılan ilgili medrese, Meşihat makamına bağlı olan Dâru’l-Hikmeti’l-İslamiye tarafından yönetilmiş, varlığını 1924’te medreselerin kapatılmasına kadar sürdürmüştür.¹⁰ Medresetü’l-İrşâd, imam ve hatipler ile vaizler bölümü olmak üzere iki şube halinde öğretimine devam etmiştir. Söz konusu kurumda öğrenim süresi vaizin bölümü için üç, imam ve hatipler kısmı için ise iki yıl olarak belirlenmiştir. Medresetü’l-İrşâd şubelerinde okutulan dersler ise şunlardır:

Vaizler Şubesi: “*Tefsir, Hadis, Kelam, Fıkıh, Fıkıh Usulü, Feraiz, Ahkam-ı Evkaf, Mesahii İslamiyye ve Turuk-u Aliyye, Edyan, İlmi Ahlak, Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi, Edebiyat-ı Türkiye ve İnşa, Edebiyat-ı Farisiye, Felsefe Tarihi, İlmi İçtima (Sosyoloji), Hıfzıssıhha, Hitabet ve Meviza.*”¹¹

İmam ve Hatipler şubesi: “*Tertil-i Kur’an-ı Kerim, Fıkıh, Tevhit, Hadis, Bazı Suveri Şerife Tefsiri, Hitabet, Malumat-ı Kanuniye, Usulü İnşa, Musiki.*”¹²

Şubelerin öğretim programlarına bakıldığında; imam ve hatipler bölümünde yalnızca dinî (mesleki) derslerin yer aldığı görülmekte, vaizler kısmında ise dinî (mesleki) alanla beraber Felsefe Tarihi, İlmi İçtima (Sosyoloji), Hıfzıssıhha (Sağlık Bilgisi) gibi dikkat çeken derslerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu programlar, imam ve hatipler şubesinin Medresetü’l-Eimme ve’l-Hutebâ’nın; vaizler kısmının ise Medresetü’l-Vâizîn’in devam olduğunu göstermektedir.

⁸ Kamil Coştu, “İmam Hatip Okullarında Din Eğitimi”, içinde *Din Eğitimi*, ed. Hasan Dam (İstanbul: Lisans Yayınları, 2018), 135.

⁹ Coştu, 135.

¹⁰ Tarhan, “Proje Anadolu İmam Hatip Liselerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, 9-10.

¹¹ Coştu, “İmam Hatip Okullarında Din Eğitimi”, 135.

¹² Coştu, 135.

1.1.2. Cumhuriyet Dönemi İmam-Hatip Liseleri

İmam-Hatip Mektepleri Dönemi:

Cumhuriyet döneminde örgün din eğitimi, 3 Mart 1924 tarihinde yayımlanan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yeni bir hüviyet kazanmıştır. İlgili kanunun kabul edilmesinden sonra dönemin Maarif vekili olan Vasfı Çınar, 11 Mart 1924 tarihinde 479 Medaris-i İlmiyenin kapatılması emrini vermiştir.¹³ Ardından 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun "*Maarif Vekaleti yüksek diniyat mütehassısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir.*"¹⁴ şeklindeki 4. maddesi uyarınca imam-hatip mektepleri eğitim sistemine dahil edilmiştir. "Orta derece mektep seviyesinde" eğitim veren¹⁵ ve öğretim süresi 4 yıl olan ilk imam-hatip mektepleri "*İstanbul, Edirne, Erzurum, Isparta, Eskişehir, Ödemiş, Urfa, Afyon, Amasya, Antalya, Ankara, Balıkesir, Bursa, Bolu, Tire, Bozok, Hopa, Harput, Sivas, Şavşat, Uşak, Gaziantep, Kastamonu, Konya, Kayseri Kütahya, Maraş, Manisa ve Niğde*"¹⁶ de faaliyete başlamıştır.¹⁷ 1924-1925 eğitim-öğretim yılında Edirne, Ödemiş, Hopa, Şavşat ve Niğde'de yer alan 5 imam-hatip mektebi kapatılmış yerine iki yeni kurum açılarak sayıları 26'ya düşürülmüştür. Bir sonraki eğitim-öğretim yılında 8 imam-hatip mektebi daha kapatılmış, ancak Of ve Akşehir'de iki yeni kurum faaliyete geçirilmiştir. Sayıları 20'ye gerileyen imam-hatip mektepleri, 1926-1927 eğitim-öğretim yılına geldiğinde yalnızca İstanbul ve Kütahya'da varlığını sürdürebilmiştir. En son bu iki mektep de 1930 yılında öğrenci alımını durdurmuş, kalan öğrencilerin mezun edildiği 1931-1932 eğitim-öğretim yılında ise imam-hatip mektepleri tamamen kapatılmıştır.¹⁸ Söz konusu mekteplerin kapatılma gerekçesi öğrenci yetersizliği olarak ifade edilse de ilgili nedeni tetikleyen alt sebepler olduğundan söz edilmektedir. Bu alt sebeplerin; imam-hatip mekteplerinin orta derece mektep seviyesinde olması ve lise kısmının açılmaması, mezunlarının ilahiyat fakültesine devam edememeleri yanında istihdam alanlarının olmayışı, laiklik anlayışı ve uygulanması ile harf inkılabı gibi faktörler olduğu düşünülmektedir.¹⁹

¹³ Doğan ve Çapcıoğlu, "İmam Hatip Liseleri", 146.

¹⁴ "Tevhid-i Tedrisat Kanunu", T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, erişim 30 Mayıs 2024, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=430&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>.

¹⁵ Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, 3. bs (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2014), 53.

¹⁶ Mehmet Ali Gökaçtı, *Türkiye'de Din Eğitimi ve İmam Hatipler* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 141.

¹⁷ Söz konusu mekteplerin çoğunluğu o dönem var olan Dârü'l-Hilafet medreselerinin hazırlık kısmının kapatılması ve isminin değiştirilmesi ile açılmıştır. Ayrıca imam-hatip mektepleri için hazırlanan öğretim programı Medresetül-Vâizîn ders programına benzerlik göstermektedir. Doğan ve Çapcıoğlu, "İmam Hatip Liseleri", 146.

¹⁸ Mustafa Öcal, "Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy 6 (1999): 204.

¹⁹ Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, 58.

Boşluk Zamanları ve İmam-Hatip Kursları Dönemi:

İmam-hatip mekteplerinin kapatılmasının ardından örgün mesleki din eğitimi veren herhangi bir resmi kurumun bulunmadığı yaklaşık 20 yıllık süre zarfında toplumda din görevlisine duyulan ihtiyaç artmıştır. Çok partili sisteme geçiş döneminin de etkisiyle Cumhuriyet Halk Partisi, toplumun bu gereksinimini dikkate alarak din eğitimi ve imam-hatipler konusunu gündeme getirmiştir. İlgili konuya dair gerçekleştirilen ilk mühim çalışma; 10 Şubat 1948 tarihinde CHP'nin meclis grubunda, 17 kişilik komisyonun din eğitimi ve din görevlisi yetiştirilmesi konularını incelemek üzere görevlendirilmesi olmuştur. Söz konusu komisyon, kısa süre zarfında parti meclisine olumlu görüşlerin yer aldığı bir rapor sunmuştur. Rapor, din derslerinin okullarda yer almasını ve imam-hatip okullarının açılmasını önerse de parti meclisinde ilgili teklif kabul görmemiş, bunun yerine 10 aylık imam-hatip kurslarının açılması kararlaştırılmıştır.²⁰ Söz konusu kararın ardından imam-hatip kursları, Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak “*din adamlarını bilgilendirmek ve onları günümüz şartlarına göre yetiştirmek*”²¹ amacıyla 1948 yılında 10 il merkezinde faaliyete başlamıştır. İlerleyen süreçte istenilen düzeyde verim alınamadığı gerekçesiyle süreleri iki yıla çıkarılmış, ancak yapılan bu düzenleme de imam-hatip kurslarının toplumun ihtiyacına cevap verecek seviyede ve yeterlilikte bir kurum olmasını sağlayamamıştır.²²

İmam-Hatip Okulları Dönemi:

1951 yılında iktidara gelen Demokrat Parti, halkın din eğitimiyle ilgili taleplerini göz ardı etmemiş, Tevhid-i Tedrisat Kanununun 4. maddesini esas alarak imam-hatip okullarının açılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda dönemin Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin talimatıyla 13 Ekim 1951 tarihinde Müdürler Komisyonu toplanmış, alınan 601 sayılı karar ile yedi ilde imam-hatip okulu açılarak ilgili kurumlar Türk milli eğitim sistemine kazandırılmıştır. İlk imam-hatip okulları; İstanbul, Ankara, Konya, Adana, Isparta, Kayseri ve Kahramanmaraş'ta 876 öğrenci ve 27 öğretmen kadrosuyla eğitim-öğretime başlamış, daha sonra ise 1955 yılında 4 yıllık orta kısımların ilk mezunlarını vermesiyle birlikte bu okulların ikinci kademesi olan 3 yıllık lise bölümleri açılmıştır.²³ Söz konusu okullarla ilgili 1960'lı yıllarda modernleşmeye engel teşkil ettiği, laiklik anlayışına ters düştüğü gibi tartışmalar gündeme gelmiş, konuya ilişkin çeşitli teklifler sunulmuştur.²⁴ Ancak bu öneriler kabul görmemiş, 1971 yılına kadar yeni

²⁰ Mustafa Öcal, “İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi”, içinde *Din eğitimi*, ed. Nurullah Altaş ve Mustafa Köylü, 3. bs (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 233.

²¹ Gökaçtı, *Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler*, 176.

²² Suat Cebeci, *Din Eğitimi, Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, 2. bs (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005), 176-79.

²³ Mustafa Öcal, “İmam-Hatip Liselerinde Din Öğretimi (Tarihi Süreci ve İstatistiki Yapı)”, c. 2 (IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, Ankara, 2009), 591.

²⁴ Doğan ve Çapçıoğlu, “İmam Hatip Liseleri”, 152; Öcal, “İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi”, 240-41.

imam-hatip okulları açılmaya devam etmiştir. 12 Mart 1971 tarihindeki muhtıra dönemine gelindiğinde imam-hatip okullarının sayısı 72'ye ulaşmıştır.²⁵ Askeri muhtıra dönemiyle birlikte yayımlanan hükümet programında imam-hatip okulları hakkında “*imam-hatip okullarının ortaöğretim sistemine uyacak biçimde ıslah olunması*”²⁶ ifadesine yer verilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, 1971 tarih ve 225 sayılı Talim ve Terbiye Dairesi kararıyla imam-hatip okullarının dört yıllık orta bölümleri kapatılarak üç yıllık lise kısımlarının öğretim süresi dört yıla çıkarılmıştır. İlgili kararın ardından imam-hatip okullarının sayısı 42'ye gerilemiştir.²⁷

İmam-Hatip Liseleri Dönemi:

İmam-hatip okulları, 24.06.1973 tarihli ve 14574 sayılı resmî gazetede yayımlanan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunuyla yeni bir statüye sahip olmuştur. Söz konusu kanunun 32. maddesinde “imam-hatip okulları” tabiri yerine “imam-hatip liseleri” ifadesi kullanılmış, böylece ilgili okullar lise muadili sayılmıştır.²⁸ Bununla birlikte 1973 yılındaki bu kanunla imam-hatip mezunlarına yükseköğretimin kapıları da açılmıştır.²⁹ Daha sonra 2 Ağustos 1974 tarihli bakanlık onayıyla imam-hatip liselerinin bünyesinde bulunan ortaokullara Arapça ve Kur'an-ı Kerim seçmeli ders olarak eklenmiş, böylelikle imam-hatiplerin dört yıllık öğretim süreleri kısmen de olsa tekrardan yediye çıkarılmıştır.³⁰ Bu tarihten itibaren 1974-1980 yılları arasındaki koalisyon hükümetleri döneminde³¹ imam-hatip liselerinin sayısı artmaya başlamış, ilgili kurumların miktarı 1980-1981 eğitim-öğretim yılında 374'e yükselmiştir.³² Ayrıca 1974 yılında imam-hatip liselerine kız öğrenci alımı da başlamıştır.³³ İlerleyen süreçte söz konusu okullara kız öğrencilerinin alınması, günümüzde hala zaman zaman gündeme gelen ve “başörtüsü sorunu” olarak da bilinen problemi beraberinde getirmiştir.

12 Eylül 1980 tarihli askeri darbe sonrasında imam-hatip liselerinin durumu yeniden gündeme gelmiştir. Söz konusu kurumların tamamen kapatılacağına ya da sayılarının azaltılacağına ve sıkı denetim uygulanacağına yönelik çeşitli görüşler ileri sürülse de beklenen olmamış, imam-hatip liselerinin o dönemde mevcut olan kurum sayısı sabit tutulmuş, ancak

²⁵ DP hükümeti döneminde 19, 1960 ihtilali sonrası koalisyon hükümeti döneminde 7 ve AP hükümeti döneminde 46 imam hatip okulu açılmıştır. Bilgi için Bkz. Öcal, “İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi”, 240.

²⁶ Cebeci, *Din Eğitimi, Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, 180.

²⁷ Öcal, “İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi”, 240-41.

²⁸ “1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistem, erişim 17 Temmuz 2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

²⁹ Cebeci, *Din Eğitimi, Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, 181.

³⁰ Ayhan, *Türkiye’de Din Eğitimi*, 205.

³¹ 1973 ve 1977 yıllarında yapılan genel seçimlerde, hiçbir siyasi parti tek başına iktidar kurmayı başaramamıştır. Böylece 1980 darbesine kadar ikisi Bülent Ecevit, üçü de Süleyman Demirel tarafından olmak üzere toplam beş koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bilgi için Bkz. Öcal, “İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi”, 243.

³² Cebeci, *Din Eğitimi, Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, 181.

³³ Doğan ve Çapçıoğlu, “İmam Hatip Liseleri”, 156.

yenilerinin açılmasına izin verilmemiştir. Bu uygulama, 1985 yılında İstanbul’da ve Tunceli’de yeni birer imam-hatip lisesi açılmasıyla ihlal edilse de söz konusu yasak, fiilen 1989 yılında kaldırılmıştır. İlgili tarihten itibaren Turgut Özal’ın başbakanlığı döneminde 9. koalisyon hükûmeti zamanında 35, Tansu Çiller iktidarında ise 80 yeni imam-hatip lisesi açılarak toplam kurum sayısı 500’e ulaşmıştır. Bununla birlikte 1973 yılında yayımlanan Millî Eğitim Temel Kanunu revize edilerek 16 Haziran 1983 tarihinde, imam-hatip lisesi mezunlarına tüm yükseköğretim kurumlarına girebilme hakkı tanınmıştır. Gerçekleştirilen bu düzenlemenin amacı, imam-hatip liselerinin diğer liselerle eşit haklara sahip olmasını sağlamaktır.³⁴ 1980’li yıllarda yaşanan en çarpıcı gelişmelerden biri de imam-hatip liselerinin bünyesinde “Anadolu Lisesi” statüsünde kurumların açılmasıdır. Söz konusu okullar, ilk kez 1985 yılında İstanbul Beykoz’da Almanca öğretim vermeye başlamış, 1989 yılında ise bu kurumun İngilizce şubesi aktif hale getirilmiştir. İlerleyen süreçte Anadolu imam-hatip liselerinin sayısı yükselmeye devam etmiş, mezun olan öğrencilerin yükseköğretime geçişte üstün başarı elde etmesiyle birlikte bu kurumlara toplumun ilgisi artmıştır.³⁵

İmam-hatip liselerinin her geçen yıl devam eden gelişimi ve halkın bu kurumlara olan yönelişindeki artış, dikkatleri yeniden ve daha ciddi bir şekilde söz konusu kurumlara çevirmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren imam-hatip liselerinin kuruluş gerekçeleri ve varlıkları sorgulanmaya başlanmış, ilgili tartışmalar sonucu çeşitli raporlar³⁶ hazırlanmıştır. Söz konusu raporlar, ilgili kurumların miktarının artışına dikkat çekerek imam-hatip liselerinin ilerleyen süreçte mevcut sistemi ve laik düzeni tehdit edebileceğine işaret etmiştir. Bu bağlamda 1990’lı yıllarda artarak devam eden eleştiriler, günümüzde “28 Şubat” olarak anılan sürecin yaşanmasına zemin hazırlamıştır.³⁷

28 Şubat 1997 tarih ve 406 sayılı Millî Güvenlik Kurulu’nda imam-hatip liselerini olumsuz etkileyen kararlar alınmıştır. Bu kararlardan ilki olan 8 yıllık kesintisiz eğitim, 16 Ağustos 1997 tarihinde yasalaşmış, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ise yurt genelinde uygulanmaya başlanmıştır. Böylece imam-hatip liselerinin orta kısımları kapatılmıştır. 28 Şubat sürecinde alınan ve imam-hatip liselerini olumsuz etkileyen bir diğer karar yükseköğretime geçişte problem oluşturan katsayı uygulamasıdır. 1999 yılında kullanılmaya başlanan söz konusu uygulama, imam-hatip lisesi mezunlarının kendi alanları dışında herhangi bir

³⁴ Cebeci, *Din Eğitimi, Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, 181-83; Gökaçtı, *Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler*, 226-37.

³⁵ Doğan ve Çapcıoğlu, “İmam Hatip Liseleri”, 158-59; Gökaçtı, *Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler*, 237-38.

³⁶ İmam hatip liselerinin mevcut durumuna yönelik ilk ciddi değerlendirme TUSİAD tarafından hazırlanan “Türkiye’de Eğitim” isimli raporda yer almıştır. Daha sonra 1991 yılında TİSK tarafında başka bir rapor daha hazırlanmıştır. Geniş bilgi için Bkz. Gökaçtı, *Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler*, 239.

³⁷ Gökaçtı, 238-42.

yükseköğretim kurumuna girişini zorlaştırmıştır. Hayata geçirilen uygulamalar sonucunda imam-hatip liselerinde öğrenim gören öğrenci sayısında ciddi azalmalar yaşanmıştır. Buna göre 1996-1997 eğitim-öğretim yılında 511.501 olan öğrenci miktarı bir sonraki yıl 178.046'ya gerilemiş, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında ise öğrenci sayısı 64.534 olarak kayıtlara geçmiştir. Ayrıca ülke genelinde katsayı ve 8 yıllık kesintisiz eğitim uygulamasından olumsuz etkilenen kurum yalnızca imam-hatip liseleri olmamıştır. Bu kurumlarla birlikte anadolu ve meslek liseleri de bahsi geçen durumdan olumsuz etkilenmişlerdir.³⁸

1999 yılında başlayan katsayı sistemi, ortaöğretim başarı puanının düz liselerde 0,5 ile meslek liseleri için ise kendi alanı dışında tercih yapmaları halinde 0,2 ile çarpılması biçiminde uygulanmıştır. Bu hesaplardan elde edilen puanlar üniversite sınavı puanına eklenerek başarı sıralaması belirlenmiştir. Meslek lisesi öğrencileri için negatif ayrımcılık anlamına gelen katsayı uygulaması nedeniyle herhangi bir meslek lisesinden mezun olan öğrenci üniversite sınavında Türkiye 1.si de olsa en iyi fakültelere, en yüksek puanlarla alım yapan tıp, mühendislik gibi alanlara girememektedir. 2003 yılında katsayılar, revize edilerek düz liseler için 0,8; meslek liseleri için 0,3 olarak değiştirilmiştir. Yapılan yenilikle birlikte öğrenciler arasında yükseköğretim kurumlarına geçişte puan farkı daha da açılmış, kendi alanı dışında tercih yapanların şans oranı oldukça düşürülmüştür. 21 Temmuz 2009 tarihinde katsayı uygulaması kaldırılmak istense de karar Danıştay tarafından iptal edilmiştir. Kararın bozulmasından bir yıl sonra ise katsayılar düz liseler için 0.15, meslek liseleri için kendi alanında tercih yapanlara 0.15; alan dışı tercih yapan öğrencilere 0.13 şeklinde hesaplanmıştır. Daha sonra 1 Aralık 2011 tarihindeki YÖK kararıyla katsayı uygulaması kaldırılmış, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında bütün kurumlarda katsayılar eşitlenmiştir.³⁹

2010 yılında Millî Eğitim Bakanlığının yayımladığı genelgeyle kademeli şekilde tüm genel liselerin Anadolu lisesi statüsüne geçirilmesi kararlaştırılmıştır.⁴⁰ İlgili uygulama, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ortaöğretim seviyesine geçiş aşamasında sistem bütünlüğü sağlanması amacıyla imam-hatip liseleri için de geçerli olmuştur. Böylece anadolu statüsüne sahip imam-hatip liseleri dönemi başlamıştır. Ayrıca bu dönemde Anadolu imam-hatip liseleri, kaliteli eğitim vermek ve öğrencilerin ihtiyaçlarının dikkate alınmasına imkân sağlamak amacıyla program çeşitliliği uygulamasına başlamıştır.

1997 yılında alınan MGK kararıyla uygulanmaya başlayan 8 yıllık kesintisiz eğitim, 16 yıl sonra 30 Mart 2012 tarih ve 6287 sayılı kanunla kaldırılmış, 4+4+4 olarak bilinen sisteme

³⁸ Doğan ve Çapcıoğlu, “İmam Hatip Liseleri”, 161-66.

³⁹ Doğan ve Çapcıoğlu, 164-65.

⁴⁰ “Genel Liselerin Anadolu Lisesine Dönüştürülmesi Genelge 2010/30 (Ortaöğretim Genel Müdürlüğü)”, MEB Mevzuatı, erişim 22 Kasım 2023, <https://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.php?ara=1>.

geçiş yapılmıştır. Böylece imam-hatiplerin orta kısımları yeniden açılma imkânına kavuşmuştur. Açılan imam-hatip ortaokullarına bakıldığında ders müfredatının diğer ortaokullarla neredeyse aynı olduğu görülmektedir.⁴¹ Tek farklılık imam-hatip ortaokullarında zorunlu olan Temel Dini Bilgiler, Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin Hayatı derslerinin diğer ortaokullarda seçmeli olarak okutulmasıdır.

1.2. Proje Okulu

Proje okul uygulaması, nitelik artırma çalışmaları kapsamında Türk eğitim sistemine 2014 yılında 6528 sayılı Kanun Hükmünde Kararname⁴² ile dahil olmuştur. Proje okullarına özgü ilk yönetmelik 1 Eylül 2016 tarihinde “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları” adıyla yayımlanmış, bu yönetmelikte proje okullarının seçilmesi, öğrencilerin belirlenmesi, kayıt edilmesi, öğretmen ve yönetici atamasıyla ilgili şartlar yer almıştır.⁴³ Söz konusu yönetmelik yayımlanmadan önce açılan proje okullarına bakıldığında belirli bir program çerçevesi olan, öğretim yapılan sınıftaki öğrenci sayısı 30’u geçmeyen, yurt içinde ve dışında çeşitli faaliyetler gerçekleştiren kurumlar oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca ilgili okulların bünyesinde sosyal ve sportif aktivitelerin gerçekleştirilmesine olanak sağlayan modern derslik, kütüphane, açık ve kapalı spor salonları, müzik odaları, resim atölyeleri, fizik, kimya ve biyoloji laboratuvarları ile dil ve teknoloji laboratuvarları gibi birçok alan yer almıştır. Proje okullarını diğer kurumlardan ayıran en önemli özellik ise öğretim faaliyeti gerçekleştirecek olan öğretmen kadrosunun seçimi hususunda okul müdürlerinin yetkilendirilmesi olarak değerlendirilmektedir.⁴⁴

2016 yılında yayımlanan yönetmelik beş bölüm ve 22 maddeden oluşmaktadır. Söz konusu yönetmeliğe göre proje okullarının açılabilmesi için ilk aşamada “proje okulu belirleme komisyonu” kurulması gerekmektedir. Proje okulu belirleme komisyonun özellikleri yönetmelikte şu şekilde ifade edilmektedir:

“MADDE 5 – (1) Proje okulu belirleme komisyonu; Müsteşar ya da Müsteşarın uygun göreceği bir müsteşar yardımcısının başkanlığında, İnsan Kaynakları Genel Müdürü, okul/kurumun bağlı bulunduğu ilgili genel müdür, okul/kurumun bağlı bulunduğu ilin millî eğitim müdürü ve projenin niteliğine göre davet edilecek uzmandan oluşur. (2) Proje okulu belirleme komisyonu; proje okulu olmak üzere başvuru

⁴¹ Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri diğer ortaokullarda seçmeli ders olarak yer alırken imam hatip ortaokullarında zorunlu olarak okutulmaktadır. Bilgi için Bkz. Doğan ve Çapcıoğlu, “İmam Hatip Liseleri”, 165-66.

⁴² “Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Resmî Gazete, erişim 01 Kasım 2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140314-1.htm>.

⁴³ “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”, Resmî Gazete, erişim 17 Kasım 2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160901-32.htm>.

⁴⁴ Abdurrahman Kaya, “Proje Okullarının Yapısına ve İşleyişine İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi” (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2018), 32-33.

yapan okul/kurumlardan il millî eğitim müdürlüğüince uygun bulunanları bu Yönetmelik hükümlerine göre değerlendirir. Şartları taşıyan okul/kurumlar arasından proje okulu olması uygun bulunanları okul/kurumun bağlı bulunduğu genel müdürlüğe bildirir. (3) Proje okulu belirleme komisyonunun sekretaryası İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür.”⁴⁵

Proje okul statüsü almak isteyen okulların, yarıyıl tatilinde başvuru gerçekleştirilmesi gerekmekte, yönetmeliğin 6. maddesinde bulunan kriterlerden en az iki şartı taşıması talep edilmektedir.⁴⁶ Proje okulu belirleme komisyonu, okulların yönetmelikte yer alan özellikleri taşıyıp taşımadığını il millî eğitim müdürlüğüyle birlikte değerlendirmekte ve başvuruyu takip eden iki ay içerisinde karar vermektedir. Proje okul statüsü kazanan kurumlarda eğitim göreceğ öğrencilerin belirlenmesi okul yönetiminin inisiyatifine bırakılmıştır. Uygun bulunması halinde idarenin yazılı ya da yazılı ve sözlü sınav yaparak kurumlara öğrenci kabul edebileceği yönetmelikte ifade edilmektedir.⁴⁷ Proje okullarında öğretmen ve yöneticilerden istenen kriterlere, atama, görevlendirme ve görevden ayrılma gibi özelliklere yönetmeliğin diğer maddelerinde yer verilmektedir.⁴⁸ Ayrıca yönetmelik, proje okullarının dört yılda bir denetime tabi tutulacağını, gerekli görülmesi halinde özellikleri taşımayan kurumlardan, bir yıl içerisinde ilgili müdürlüğün fikriyle ve Bakanlık onayıyla proje okul statüsünün geri alınabileceğini belirtmektedir.⁴⁹

6 Temmuz 2018 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yeni bir yönetmelik yayımlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelikle birtakım maddelere eklemeler⁵⁰ yapılırken bazı maddeler ise değiştirilmiştir. Ayrıca söz konusu yönetmelikle 2016 yılındaki yönetmeliğin birinci maddesi kaldırılmış, mevcut müdür başyardımcıları ile öğretmenlerin görev süresi isimli iki yeni geçici madde eklenmiştir.⁵¹

2018 yılında yapılan yenilikle 2016 yılında madde 6’da yer alan proje okullarında bulunması gereken şartlar madde 2’ye çekilerek şu şekilde değiştirilmiştir:

“(1) Bakanlığa bağlı bir eğitim kurumunun proje okulu olarak belirlenebilmesi için;

⁴⁵ “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”.

⁴⁶ “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”.

⁴⁷ “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”.

⁴⁸ Öğretmen atama ve yönetici görevlendirmelerinde aranacak şartlar ve görev sürelerine 8. ve 15. maddeler arasında yer verilmiştir Bilgi için Bkz. “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”.

⁴⁹ “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”.

⁵⁰ 2016 yılında yayımlanan yönetmeliğin 8, 11, 12, 13, 14 ve 15 maddelerine yeni fıkralar eklenmiştir. Bilgi için bkz. “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”.

⁵¹ “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik”, Resmî Gazete, erişim 12 Aralık 2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180706-8.htm>.

- a) Uygulanacak projelerin niteliğine uygun kendi türünde fizikî alt yapı, donanım, insan kaynağına sahip olması, akademik, mesleki ve sosyal faaliyetler bakımından bulunduğu yerleşim yerindeki diğer okullar arasında ön plana çıkması,
- b) Dezavantajları veya başka bir nedenle beklenen gelişimi sergileyemeyen okullardan kapsamlı bir gelişim planı hayata geçirmek üzere seçilmiş olması,
- c) Bakanlıkça ulusal veya uluslararası düzeyde yeni ya da farklı bir program veya proje uygulayan veya uygulanması planlanan okul olması,
- ç) Kamu kurum/kuruluşları, organize sanayi bölgesi, serbest ticaret bölgesi, ilgili alanda büyük ölçekli işletme veya sivil toplum kuruluşları ile eğitim yapılan meslek alanına uygun kendine has uygulamalar ve kapsamlı çalışmalar içeren konularda protokol yapması,
- d) Belirli bir alanda tematik eğitim vermek üzere belirlenen eğitim kurumu olması,
- e) Bakanlığın kabul ettiği uluslararası yetkili kurum ve kuruluşlarca akredite edilmiş olması, şartlarından en az birini sağlama şartı aranır. Şartları taşıyan ve proje okulu olmak isteyen okulların başvuruları elektronik başvuru formu ile alınır. Başvurular içerisinde il millî eğitim müdürlüğü ve proje belirleme komisyonunca uygun bulunanlar, proje komisyonunun teklifi ve Bakanın onayı ile proje okulu olarak belirlenir.”⁵²

Yapılan değişiklikle birlikte, daha önce yukarıda bulunan en az iki şartı sağlaması istenen okulların, sadece bir kriteri yerine getirmesi proje okul statüsü alması için yeterli hale gelmiştir. Ayrıca 2016 yılındaki yönetmelikte yer alan “Merkezi sınavlarda kendi türünde başarı ortalamasına göre il genelinde ilk beş dereceye sahip olması ve Okulun açılış tarihi, yapısı veya yetiştirdiği devlet adamları itibarıyla tarihi nitelik taşıması”⁵³ şeklindeki iki şartta ilgili maddeden çıkarılmıştır.

2016’da yayımlanan 29818 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları adlı yönetmelik, 8 Şubat 2023 tarihinde “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumlarına Öğretmen Atama ve Yönetici Görevlendirme” isimli yeni yönetmelikle yürürlükten kaldırılmıştır. 8 Şubat 2023 tarihinde yayımlanan yeni yönetmelik, beş bölüm ve 19 maddeden oluşmaktadır. Yönetmeliğin 3. maddesinde proje okulları “yurt içinde ve yurt dışında yerli veya yabancı kurum ve kuruluşlarla veya başka ülkelerle işbirliği anlaşmaları çerçevesinde kurulan ve ulusal veya uluslararası proje yürüten okul ve kurumlar ile belirli eğitim reformu ve programları uygulayan okul ve kurum”⁵⁴ şeklinde tanımlanmıştır.

2023 yılında yayımlanan yönetmelikte, “öğretmenlik ve yöneticilik görevinden ayrılma” ile “öğretmen ve yöneticilerin görev sürelerinin hesaplanması” isimli başlıklar ilk

⁵² “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik”.

⁵³ “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”.

⁵⁴ “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumlarına Öğretmen Atama ve Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistem, erişim 05 Ekim 2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=40068&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.

yönetmeliğe göre daha ayrıntılı şekilde hazırlanmıştır. İlk yönetmelikte “öğretmenlik ve yöneticilik görevinden ayrılma” adlı başlık üç fıkradan oluşurken yeni yönetmelikte bu sayı beşe çıkarılmıştır. Ayrıca yeni yönetmelikte yer alan öğretmen atamalarına ve yönetici görevlendirmelerine ilişkin duyurulara ve başvurulara, öğretmen ve yönetici norm kadrolarında değişiklik ile öğretmenlik ve yöneticilik görevinden alınma isimli konulara ilk kez bu yönetmelikte değinilmiştir. 2016 yılındaki ilk yönetmelikte bulunan proje okulu belirleme komisyonu, proje okullarının belirlenmesi ile öğrencilerin seçilmesi ve kaydı adlı başlıklar yeni yönetmelikte yer almamıştır.⁵⁵

1.3. Proje İmam-Hatip Liseleri

Proje imam-hatip liseleri, öğrencilerin ilgi, yetenek ve kariyer hedefleri dikkate alınarak program çeşitliliği kapsamında fen, sosyal, dil, sanat, spor, kültür dersleriyle birlikte temel İslam bilimleri derslerinin bir arada verildiği eğitim kurumlarıdır. Söz konusu kurumlarda proje okul uygulamasına 2014 yılında diğer liselerle birlikte başlanmıştır. Bu bağlamda yukarıda ifade edilen yönetmelikte yer alan koşullar proje imam-hatip liseleri için de geçerlidir. İlgili liselerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. Türkiye’de 2023-2024 eğitim-öğretim yılında faaliyet gösteren proje imam hatip lisesi sayısı 970’e ulaşmıştır.⁵⁶ Ayrıca Anadolu imam-hatip liseleri, program çeşitliliği kapsamında dokuz farklı proje uygulaması yapmaktadır. Bunlar:

- ✓ Anadolu İmam-Hatip Liseleri (Genel)
- ✓ Fen ve Sosyal Bilimler Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri
- ✓ Dil Projesi Hazırlık Sınıfı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri (Almanca, Arapça, Çince, Farsça, Fransızca, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Japonca, Rusça)
- ✓ Sanat Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri (Geleneksel ve Çağdaş Görsel Sanatlar-Musiki)
- ✓ Uluslararası Anadolu İmam-Hatip Liseleri
- ✓ Hafızlık Pekiştirme Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri
- ✓ Spor Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri
- ✓ Yabancı Dil Hazırlık ve Fen Bilimleri Programı Uygulayan Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Liseleri⁵⁷

⁵⁵ “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumlarına Öğretmen Atama ve Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği”.

⁵⁶ “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İHO-AİHL, Proje ve Program Okulları”, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, erişim 26 Eylül 2023, https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi.

⁵⁷ “İmam Hatip Okulları Program Çeşitliliği”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İnfografikler, erişim 07 Ekim 2023, http://dogm.meb.gov.tr/infografik/Program_Cesitliliği.png.

✓ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri⁵⁸

Yukarıda yer alan proje uygulamalarına ek olarak “Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi Uygulayan İmam-Hatip Ortaokulları”⁵⁹ da bulunmaktadır. Aşağıdaki başlıkta uygulanan programlar ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Ancak çalışma, proje imam-hatip liselerini kapsadığı için imam-hatip ortaokullarındaki proje uygulamasına yer verilmemiştir.

1.3.1. Proje İmam-Hatip Liselerinde Uygulanan Programlar

1.3.1.1. Fen ve Sosyal Bilimler Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri

Anadolu imam-hatip liselerinde en fazla okul sayısına sahip olan proje sahası, fen ve sosyal bilimler programıdır. Söz konusu programı uygulayan okullar, her sene LGS sistemi ile belirlenen kontenjan sayısınca puanla öğrenci kabul etmektedir. Fen ve sosyal bilimler programı uygulayan AİHL’leri, eğitim-öğretim yılının ilk haftası öğrencilere oryantasyon (okula uyum) programı uygulamakta, sınıfın fiziki durumuna göre mevcut öğrenci sayısı 34’ü geçmemektedir. Proje uygulaması yapan her okul gibi ilgili programı uygulayan AİHL’de en az bir veya daha fazla üniversiteyle akademik ortaklıklar yürütmektedir. İlgili kapsamda fen/sosyal bilimler projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinde her dönem en az dört konferans düzenlenmektedir. Ayrıca program dahilindeki 9. sınıf öğrencilerinin seminer, destekleme ve yetiştirme kursları ile toplu kitap müzakereleri gibi çeşitli süreçlere dahil olmaları talep edilmekte, sunulan söz konusu imkânlarla öğrencilerin çok yönlü gelişimine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.⁶⁰

Anadolu imam-hatip liselerinde uygulanan fen ve sosyal bilimler programında öğrencilerin TÜBİTAK projelerine de katılım sağladığı görülmektedir. Öğrenciler projelerini Biyoloji, Coğrafya, Değerler Eğitimi, Fizik, Kimya, Matematik, Psikoloji, Sosyoloji, Tarih, Teknolojik Tasarım, Türk Dili ve Edebiyatı, Yazılım gibi çeşitli alanlarda hazırlamaktadır. Yarışmaya katılan projelerden başarılı sonuçlar elde edildiği de bilinmektedir. Örneğin en son 2022 yılında düzenlenen TÜBİTAK 53. Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri yarışmasında 5 ikincilik, 3 üçüncülük ve 2 teşvik ödülü olmak üzere toplamda 10 Anadolu imam-hatip lisesi ödül kazanmıştır. Söz konusu liselerden sekizi fen ve sosyal bilimler programı

⁵⁸ “Okulumuzda Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Başlıyor”, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul/Zeytinburnu-Zeytinburnu Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, erişim 01 Kasım 2023, https://zeytinburnukizananadoluihl.meb.k12.tr/icerikler/icerik_14219180.

⁵⁹ Bilgi için bkz. “Projeler: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi”, Din Öğretimi Portalı, erişim 16 Nisan 2024, <https://dinogretimi.meb.gov.tr/proje/OrgunEgitimleBirlikteHafizlik.pdf>.

⁶⁰ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, Din Öğretimi Portalı, 44-51, erişim 20 Kasım 2023, https://dogm.meb.gov.tr/pdf/Proje_Kitap.pdf.

uygulamaktadır.⁶¹ Fen/Sosyal bilimler programı/projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinin genel amaçları ve ders programları ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

A-Fen Bilimleri Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri:

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, fen bilimleri programı uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinin genel amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- “1. Anadolu İmam Hatip Liselerinde öğrenim görüp fen bilimine ilgi duyan öğrencilerin kabiliyetleri doğrultusunda gelişmelerine destek vermek ve analitik düşünme becerilerini geliştirmek,
2. Öğrencilerimizin; ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda, fen bilimler alanında insanlığa ve topluma katma değer üreten, okuyan, düşünen ve fikir geliştirebilen, tartışabilen; kişi, grup ya da topluluklar arası yaşanan problemlere çözümler üreten, ürün ortaya koyabilen; özgüvenleri yüksek, kendi medeniyet değerlerinin farkında olan; liderlik becerisine, millî ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamak,
3. Öğrencilerimizin bilim ve medeniyet tarihinde öne çıkan bilim insanlarını tanınmaları ve onların hayatları, eserleri ve etkileri hakkında bilgi edinmelerini sağlamak,
4. Öğrencilerimizin fen bilimleri alanında yükseköğretime hazırlanmalarına katkı sağlamaktır.”⁶²

Fen bilimleri programı kapsamındaki okulların genel amaçlarına bakıldığında; öğrencilerin ilgi ve bireysel yetenekleri dikkate alınarak onların millî ve evrensel değerlere sahip şekilde eğitilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin fen bilimleri alanında donanımlı biçimde yetiştirilerek yükseköğretime hazırlanması da amaçlanmaktadır. Fen bilimleri programını uygulayan AİHL’lerinin haftalık ders çizelgesi ise şu şekildedir:

Tablo 1. 1. Fen Bilimleri Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi⁶³

DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
	Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5
	Tarih	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	Coğrafya	2	2	-	-
	Matematik	6	6	-	-
	Fizik	2	2	-	-
	Kimya	2	2	-	-
	Biyoloji	2	2	-	-
	Felsefe	-	2	2	-
	Yabancı Dil	5	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	2	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1	-	-	-
	Arapça	4	2	-	-
	ORTAK DERSLER TOPLAMI	33	28	12	10

⁶¹ “53. TÜBİTAK Liseler Arası Proje Yarışması’nda İmam Hatip Liseleri 11 Projede Derece Aldı”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, erişim 10 Aralık 2023, <http://dogm.meb.gov.tr/www/53-tubitak-liseler-arasi-proje-yarismasinda-imam-hatip-liseleri-11-projede-derece-aldi/icerik/1561>.

⁶² “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 41.

⁶³ “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, erişim 15 Kasım 2023, <http://dogm.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/icerik/11>.

MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	5	4	3	3
	Mesleki Arapça	-	-	2	2
	Temel Dinî Bilgiler	1	-	-	-
	Siyer	-	2	-	-
	Fıkıh	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	1
	Hadis	-	2	-	-
	Akaid	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-
MESLEK DERSLERİ TOPLAMI		6	10	10	10
PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ ("Proje/Program Seçmeli Dersleri", "A Grubu" seçmeli dersler havuzunda yer alan derslerden oluşur. Okullar öğrenci tercihleri ve okulda uygulanan programın niteliğine göre ders seçimi yaparlar.)					
SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI		-	2	18	20
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40

Tablo 1.1'e bakıldığında fen bilimleri programı uygulayan Anadolu imam-hatip lisesindeki öğrencilerin fen bilimleri derslerini, fen liselerindeki öğrencilerle eşit sayıda aldıkları görülmektedir.⁶⁴ Böylece öğrenciler hem akademik açıdan donanımlı hem de temel İslam bilimlerine diğer AİHL'deki öğrenciler kadar hâkim şekilde yetiştirilmeye çalışılmaktadır.

B-Sosyal Bilimler Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri:

Sosyal bilimler projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinin genel amaçları şu şekilde sıralamaktadır:

1. Anadolu İmam Hatip Liselerinde öğrenim görüp sosyal bilimlere ilgi duyan öğrencilerin kabiliyetleri doğrultusunda gelişmelerine destek vermek, rasyonel ve analitik düşünme becerilerini geliştirmek,
2. Öğrencilerimizin; ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda, sosyal bilimler alanında insanlığa ve topluma katma değer üreten, okuyan, düşünen ve fikir geliştirebilen, tartışabilen; kişi, grup ya da topluluklar arası yaşanan problemlere çözümler üreten, özgüvenleri yüksek, kendi medeniyet değerlerinin farkında olan; liderlik becerisine, millî ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamak,
3. Öğrencilerimizin bilim ve medeniyet tarihinde öne çıkan sosyal bilim insanlarını tanımaları ve onların hayatları, eserleri ve etkileri hakkında bilgi edinmelerini sağlamak,

⁶⁴ Davut Karaman, "İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği ve Proje Okul Uygulamaları" (Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 60-61.

4. Öğrencilerimizin sosyal bilimler alanında yükseköğretime hazırlanmalarına katkı sağlamaktır.”⁶⁵

Sosyal bilimler programı uygulayan okulların genel amaçlarına bakıldığında öğrencilerin sosyal bilimler alanında üst seviyede yetiştirilerek yükseköğretime hazırlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Sosyal bilimler programını uygulayan okulların haftalık ders çizelgesi ise şu şekildedir:

Tablo 1. 2. Sosyal Bilimler Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi⁶⁶

DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
	Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5
	Tarih	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	Coğrafya	2	2	-	-
	Matematik	6	6	-	-
	Fizik	2	2	-	-
	Kimya	2	2	-	-
	Biyoloji	2	2	-	-
	Felsefe	-	2	2	-
	Yabancı Dil	5	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	2	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1	-	-	-
	Arapça	4	2	-	-
ORTAK DERSLER TOPLAMI		33	28	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	5	4	3	3
	Mesleki Arapça	-	-	2	2
	Temel Dinî Bilgiler	1	-	-	-
	Siyer	-	2	-	-
	Fıkıh	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	1
	Hadis	-	2	-	-
	Akaid	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-
MESLEK DERSLERİ TOPLAMI		6	10	10	10
PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ ("Proje/Program Seçmeli Dersleri", "A Grubu" seçmeli dersler havuzunda yer alan derslerden oluşur. Okullar öğrenci tercihleri ve okulda uygulanan programın niteliğine göre ders seçimi yaparlar.)	Mantık			2	
	Psikoloji			2	
	Sosyoloji			2	2
	Sosyal Bilim Çalışmaları		2		
	Çağdaş Türk Dünya ve Tarihi				4
	Osmanlı Türkçesi			1	
	İslam Bilim Tarihi				1
	İslam Kültür ve Medeniyeti				2

⁶⁵ "Yayınlar: AİHL'de Program Çeşitliliği", 42.

⁶⁶ "Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri".

SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI	-	2	18	20
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME	1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ	40	40	40	40

Tablo 1.2’ye bakıldığında sosyal bilimler programı uygulayan AİHL’deki öğrencilerin, sosyal bilimler alanındaki dersleri sosyal bilimler lisesindeki öğrencilerle yakın seviyede aldığı görülmektedir.⁶⁷

1.3.1.2. Dil Projesi Hazırlık Sınıfı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri

Kültürlerarası etkileşimin arttığı günümüz dünyasında hem akademik hem de gündelik yaşamda, dil eğitiminin önemi günden güne artmaktadır. Bu minvalde Anadolu imam-hatip liselerinde, program çeşitliliği kapsamında “hazırlık sınıfı ile dil” proje uygulaması yapılmaktadır. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, söz konusu projeyi uygulayan AİHL’nin genel amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Öğrencilerimizin fen ve sosyal bilimler, temel İslam bilimleri derslerinin yanı sıra uluslararası düzeyde dil eğitimi almalarını sağlamak,
2. Ülkemizde yabancı dil sorununu çözmüş bireylerin yetişmesine katkı sağlamak ve Anadolu İmam Hatip Liselerinde öğrencilerimizin Arapça, İngilizce, Almanca, İspanyolca ve Rusça ekseninde yabancı dilini geliştirmek,
3. Öğrencilerimizin millî ve manevî değerlerine sahip, farklı kültürleri tanıyan, uluslararası düzeyde bilgi ve kültür sahibi, sosyo-ekonomik gelişmeleri fark eden, İslam dünyası ve Müslüman toplumlar ile sosyal ilişkiler kurabilmelerini desteklemek,
4. Dil öğretimini yurt dışındaki örnek uygulamalar ile gerçekleştirmek,
5. Öğrencilerimizin dünyadaki gelişmeleri, güncel bilimsel ilerlemeleri, uluslararası düzeyde önem arz eden konuları takip edebilmelerine destek vermek,
6. İnsanlığa ve topluma değer üretebilen, okuyan, düşünen, tartışabilen; sosyal ilişkileri gelişmiş, kişi, grup ya da topluluklar arası yaşanan problemlere çözümler üretebilen, kendine ve değerlerine güvenen, liderlik becerisine ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerini sağlamak,
7. Ülkesine ve coğrafyasına vakıf, sınırlar ötesini görebilen ve düşünen, vizyonu geniş bir gençliğin yetişmesine yardımcı olmak,
8. Öğrencilerimizin ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda daha donanımlı, özgüvenleri yüksek, kendi medeniyet değerlerimizin farkında olarak yetişmelerini sağlamak ve bir yüksek öğrenime hazırlamaktır.”⁶⁸

⁶⁷ Karaman, “İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği ve Proje Okul Uygulamaları”, 62.

⁶⁸ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 10-11.

Resim 1⁶⁹

Resim 1’de hazırlık sınıfı ile dil projesi kapsamında öğretimi yapılan yabancı dillerin isimleri ve okul sayısı verilmiştir. Türkiye’de 2023-2024 öğretim yılı itibariyle 10 farklı lisanın öğretimini gerçekleştiren toplamda 65 yabancı dil hazırlık sınıfı bulunan Anadolu imam-hatip lisesi bulunmaktadır.⁷⁰ Hazırlık sınıfı ile dil projesi uygulayan AİHL’leri, beş yıllık süreli eğitim kurumlarıdır. Söz konusu kurumların hazırlık sınıfında; Arapça, İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Rusça, Almanca, İtalyanca, Japonca, Farsça veya Çince dillerinden bir tanesi birincil yabancı dil olarak seçilmektedir. Tercih edilen dillerin öğretimi, çoğunlukla seçilen lisanın anadil olarak kullanıldığı ülkelerden gelen yabancı öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. İlerleyen sınıflarda ikinci bir yabancı dilin eğitimi eklenerek, öğrencilerin kendi anadilleri haricinde en az iki yabancı dili üst seviyede öğrenmesi hedeflenmektedir.⁷¹

Hazırlık sınıfı ile dil projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinde yabancı dil öğretimi yapılırken, aracı dilsiz eğitim yaklaşımı kullanılmaktadır. Söz konusu yaklaşım, salt bir tercümeyle gerçekleştirilen ve ezberi önceleyen geleneksel yöntemi reddetmektedir. Aracı dilsiz eğitim, yabancı dili dört temel beceri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma kabiliyetlerini öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda öğrencilere yalnızca

⁶⁹ “DÖGM Yabancı Dil”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, erişim 05 Aralık 2023, <https://dogmyabancidil.meb.gov.tr/AihlAfis.aspx>.

⁷⁰ “DÖGM Yabancı Dil”.

⁷¹ “Yayımlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 12-15.

eğitimi verilen yabancı dilin konuşulduğu bir ortam oluşturulmakta ve çocukların burada yaşaması sağlanmaktadır.⁷²

Hazırlık sınıfı ile dil projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinde Spelling Bee,⁷³ Debate (İngilizce Münazara),⁷⁴ Fake Definition,⁷⁵ General Knowledge Quiz,⁷⁶ Guess the Word,⁷⁷ Whisper Challenge,⁷⁸ Scrabble⁷⁹ ile Taboo⁸⁰ isimli çeşitli yarışmalar ve etkinlikler düzenlenmektedir. Söz konusu organizasyonlarla öğrencilerin yabancı dil alanında üst düzey yetişmelerine katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Hazırlık sınıfı ile dil projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinde öğrencilerin dil eğitimi kulüpleriyle de desteklenmektedir. Bu kulüplerde öğrencilere hikâye/şiir yazdırmaktan belgesel ve çocuk filmi seyrettirmeye, tiyatrodan tercüme faaliyetlerine kadar geniş yelpazede çalışmalar yaptırılmaktadır. Böylece yabancı dil öğretiminde süreklilik ilkesi oldukça etkili bir biçimde kullanılmaktadır.⁸¹ Ayrıca öğrenciler, kardeş okul protokolü kapsamında, öğretilmesi amaçlanan yabancı dilin anadil olarak konuşulduğu kardeş okuldan ya da yurt dışındaki yabancı dil eğitim merkezlerindeki eğitim imkânlarından yararlanabilmektedir.⁸² Örneğin İstanbul Başakşehir’de bulunan M. Emin Saraç Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Arapça hazırlık sınıfı öğrencilerini ikinci dönemin son haftalarında dil eğitimlerini tamamlamak üzere Ürdün’e göndermektedir.⁸³

Öğrenciler, hazırlık sınıfı ile dil projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerine LGS sınavıyla, belirlenen kontenjana ve puan üstünlüğüne göre kabul edilmekte, sınıf mevcudunun

⁷² “DÖGM Yabancı Dil: Uygulama Esasları”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, erişim 05 Aralık 2023, <https://dogmyabancidil.meb.gov.tr/AiHLUygulama.aspx>.

⁷³ Yarışma, öğrencilerin İngilizce alfabe okunuşlarını kullanarak kelimeleri doğru telaffuz etmesini sağlamak için kelimeleri harflerle hızlı bir şekilde kodlamalarını sağlamaktadır. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁷⁴ Amacı, öğrencilerin İngilizce münazara becerilerini geliştirmek ve farklı konularda İngilizce olarak münazara yapabilmelerini sağlamak olan bu etkinlik, elemeler ve final aşamalarından oluşarak her sınıf düzeyinde şampiyonları belirler. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁷⁵ Yarışma, çok az bilinen İngilizce kelimelerin tanımlarını İngilizce olarak yazabilmeyi ve yarışma sunucusunun ifade ettiği gerçek tanımın hangisi olduğunu ayırt ederek kelime bilgisini ve kelime tanımlama yeteneğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁷⁶ Hedefi, genel kültür bilgisini İngilizce olarak test etmek olan bu etkinlik, eleme ve final aşamalarından oluşmaktadır. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁷⁷ Yarışma, yıl boyunca öğrenilen kelimelerden seçilmiş olanları kullanarak kelimeleri bulma ve kelime bilgisini geliştirme amacıyla düzenlenmektedir. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁷⁸ Yarışma, öğrencilerin yüksek sesle verilen müzik eşliğinde dudak okuma yoluyla İngilizce kelimeleri doğru tahmin etmesini amaçlamaktadır. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁷⁹ Yedi harfle kelimeler oluşturarak puan kazanılan, kelime hazinesini geliştirmeye ve pekiştirmeye odaklanan, tablo tabanlı bir oyundur. Aynı zamanda sınıf içi etkinlik olarak da kullanılabilir. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁸⁰ Bu sınıf içi etkinlik, kelime bilgisi ve anlatım becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Öğrenciler, yasaklı kelimeler kullanmadan İngilizce kelimeleri grup arkadaşlarına anlatmaya çalışırlar. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 21.

⁸¹ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 19.

⁸² “DÖGM Yabancı Dil: Uygulama Esasları”, 19.

⁸³ “Ürdün Dil Eğitimi”, M. Emin Saraç AİHL, erişim 10 Aralık 2023, <https://sites.google.com/view/rndileitimi/ana-sayfa>.

30'u aşmamasına özen gösterilmektedir. Söz konusu okullarda zümre odaları haricinde “dil projesi” odaları oluşturularak alan öğretmenlerinin, dil koordinatörlerinin, danışman akademisyenlerin⁸⁴ ve öğrencilerin çalışma yapmasına olanak sağlanmaktadır. Hazırlık sınıfı ile dil projesi uygulayan AİHL’lerinde dil eğitiminin yanı sıra sanat, fen ve sosyal bilimler alanlarında da çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmekte, ilgili kurumlarda talep edilmesi halinde dil projesine ek olarak fen ve sosyal bilimler programı da uygulanabilmektedir.⁸⁵ Dil programı uygulayan AİHL’lerinin müfredat programı ise şu şekildedir:

Tablo 1. 3. Hazırlık Sınıfı ile Dil Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi⁸⁶

DERSLER		HAZIRLIK SINIFI (*)	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	Hazırlık Sınıfı Türk Dili ve Edebiyatı	3				
	Türk Dili ve Edebiyatı		5	5	5	5
	Tarih		2	2	2	
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük					2
	Coğrafya		2	2		
	Matematik	3	6	6		
	Fizik		2	2		
	Kimya		2	2		
	Biyoloji		2	2		
	Felsefe			2	2	
	Yabancı Dil	20	5	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	2	2	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü		1			
	Arapça		4	3		
	İkinci Yabancı Dil (**)	7				
ORTAK DERSLER TOPLAMI		35	33	29	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	4	5	4	4	3
	Mesleki Arapça				3	3
	Temel Dinî Bilgiler		1			
	Siyer			2		
	Fıkıh			2		
	Tefsir				2	
	Dinler Tarihi					2
	Hadis			2	-	-
	Akaid				1	
	Kelam				-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama				2	
	İslam Kültür ve Medeniyeti					2
	Osmanlı Türkçesi			1		
MESLEK DERSLERİ TOPLAMI		4	6	11	12	12
SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI					16	18
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	1			
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40	40

⁸⁴ Başta Arap/İngiliz/Alman/İspanyol/Rus Dili ve Edebiyatı Bölümleri olmak üzere, Arapça, İngilizce, Almanca, İspanyolca ve Rusça dillerinde eğitim veren öğretmenlik ve mütercim tercümanlık bölümleri ile ilahiyat fakültelerinin Arap dili ve edebiyatı bölümlerinden, projeye katkıda bulunabilecek akademisyenlerden oluşan bir danışma kurulu oluşturulacaktır. Bilgi için bkz. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 16.

⁸⁵ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 15.

⁸⁶ “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

1.3.1.3. Geleneksel, Görsel ve Çağdaş Sanatlar, Musiki ve Spor Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri

Eğitimin amacı, başlangıçta akademik alanda yer alan bilgilerin öğrencilere kazandırılması olarak anlaşılabilir. Ancak eğitim, bireylerin bilişsel düzeylerinin geliştirilmesinin yanı sıra ilgi ve yeteneklerini açığa çıkarmayı ve keşfedilen kabiliyetleri ilerletmeyi de hedeflemektedir. Anadolu imam-hatip liseleri, bu çerçeveye uygun olarak öğrencilerin hem akademik eğitim alması hem de sanat, musiki ve spor alanlarında kabiliyetlerini geliştirmesi için program çeşitliliği kapsamında “Geleneksel, Görsel ve Çağdaş Sanatlar, Musiki ve Spor Projesi/Programı” uygulamaktadır. Söz konusu program, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ilk kez İstanbul Üsküdar’da bulunan Hakkı Demir Anadolu İmam-Hatip Lisesinde Mûsikî ve Klasik Sanatlar alanında uygulanmaya başlanmıştır.⁸⁷ Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ilgili projeyi/programı uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinin genel amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- “1. Klasik sanatlar alanlarında öğrencilerin kabiliyetleri doğrultusunda gelişmelerini sağlamak.
2. Öğrencilerin klasik sanat alanları hakkındaki bilgi ve becerilerini artırmak, sanatsal çalışmalar ortaya koyabilmelerini sağlamak.
3. Spor projesi ile birlikte yetenekli öğrencilerin kabiliyetlerine uygun farklı spor alanlarında hem kendilerini geliştirmelerine hem de akademik eğitimlerine en güzel şekilde devam etmelerine imkân sağlamak.
4. Öğrencilerin ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda daha donanımlı, özgüvenleri yüksek, kültür ve medeniyet mirasımızın farkında olarak yetişmelerine ve bu bağlamda tercih ettikleri sanat alanında kendilerini yetiştirebilecekleri yükseköğrenime hazırlanmalarına katkı sunmak.
5. Sanat bilinci gelişmiş bireyler olarak yetişmelerini ve topluma kazandırılmalarını teşvik etmek.”⁸⁸

Geleneksel, görsel ve çağdaş sanatlar, musiki ve spor projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinde 9. sınıflara öğrenci kabulü; tıpkı güzel sanatlar liselerinde ve spor liselerinde olduğu gibi Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 20. ve 25. maddelerinde bulunan usul ve esaslara göre, bakanlığın duyuracağı kontenjanlar dahilinde gerçekleştirilmektedir. Öğrenciler söz konusu programa, okullarda bir komisyon tarafından yapılan yetenek sınavları ile kabul edilmektedir. Okul müdürü başkanlığında oluşturulan bu komisyonlarda, ilgili okulun iki alan öğretmeni, il/ilçe milli eğitim müdürlüğü tarafından diğer okullardan görevlendirilen bir alan öğretmeni ile bir akademisyen bulunmaktadır. Spor programı uygulayan okulların komisyonlarına ek olarak gençlik hizmetleri ve spor il müdürlüğü tarafında bir temsilci

⁸⁷ Mehmet Öncel, “Türkiye’de İlk Klasik Sanatlar ve Mûsikî Proje Okulu İstanbul Üsküdar Hakkı Demir Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde Mûsikî Eğitiminin Mevcut Durumu, Eğitim Müfredatının Değerlendirilmesi ve Öneriler” (Geçmişten Günümüze Uluslararası Dinî Mûsikî Sempozyumu, Amasya: Amasya Üniversitesi Yayınları, 2017), 465.

⁸⁸ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 82.

görevlendirilmektedir. Program dahiline alınacak öğrencilerin yetenek sınavında 50 puan barajını geçmesi gerekmektedir. En nihayetinde yetenek sınavının %70'i ile ortaokul başarı puanının %30'u alınarak hesaplama yapılmakta ve sıralama yapılarak kontenjan miktarınca öğrenci kabul edilmektedir.⁸⁹ Geleneksel, görsel ve çağdaş sanatlar, musiki ve spor programlarında verilen eğitimler, okul sayıları ve müfredat programları ise aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

A-Geleneksel, Görsel ve Çağdaş Sanatlar Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri:

Geleneksel, görsel ve çağdaş sanatlar programı uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinde öğrencilere ilgi ve yetenekleri ile öğretmenlerin uzmanlık alanlarına göre Ebru, Hüsn-i Hat ve Tezhip sanatlarına yönelik eğitimler verilmektedir.⁹⁰ Türkiye’de 2023-2024 eğitim öğretim yılı itibariyle bu projeyi uygulayan AİHL sayısı; İstanbul (Ataşehir Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi/ Bakırköy Anadolu İmam-Hatip Lisesi/ Hakkı Demir Anadolu İmam-Hatip Lisesi/ Fatih Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi/ Rabia Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi/ Ayşe Hümeysra Ökten Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Ankara (Ulus İlk Meclis Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Amasya (Türk Telekom Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Aydın (Şehit Orkun Alp Arslan Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Batman (TP Fatıma Zehra Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Bursa (Bursa Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Anadolu İmam-Hatip Lisesi), İzmir (Şehit Ömer Halisdemir Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Kayseri (Kayseri Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Konya (Karatay Konya Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Kütahya (Kırklar Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi) ve Yalova (Zehra Ekşinozlugil Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi) da olmak üzere toplamda 16 adettir.⁹¹ Geleneksel, görsel ve çağdaş sanatlar programı/projesi uygulayan okulların haftalık ders çizelgesi ise şöyledir:

Tablo 1. 4. Geleneksel, Görsel ve Çağdaş Sanatlar Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi⁹²

DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
	Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5
	Tarih	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	Coğrafya	2	2	-	-
	Matematik	5	5	-	-
	Fizik	2	2	-	-
	Kimya	2	2	-	-
	Biyoloji	2	2	-	-

⁸⁹ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 83.

⁹⁰ “Yetenek Programı Uygulayan İmam Hatip Okulları”, Din Öğretimi Portalı, erişim 07 Ekim 2023, <http://dinogretimi.meb.gov.tr/Yetenek.aspx>.

⁹¹ “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İHO-AİHL, Proje ve Program Okulları”, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, erişim 19 Ekim 2023, https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi.

⁹² “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

	Felsefe	-	2	2	-
	Yabancı Dil	2	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	2	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1	-	-	-
	Arapça	3	2	-	-
ORTAK DERSLER TOPLAMI		28	27	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	4	3	3	3
	Mesleki Arapça	-	-	2	2
	Temel Dinî Bilgiler	1	-	-	-
	Siyer	-	2	-	-
	Fıkıh	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	1
	Hadis	-	2	-	-
	Akaid	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-
MESLEK DERSLERİ TOPLAMI		5	9	10	10
PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ	Desen (4)	(2)	(2) (3)	(2) (3)	(2) (3)
	Dijital Grafik (1)	-	-	(2)	(2)
	Ebru (3)	(2)	(1) (2)	(1) (2) (3)	(1) (2) (3)
	Estetik	-	-	(2)	-
	Fotoğraf (1)	-	(1) (2)	(2)	(2)
	Geleneksel Türk Sanatları	-	-	-	(2) (3)
	Genel Sanat Tarihi (1)	(2)	(2)	-	-
	Grafik Tasarım	-	-	(2) (3)	-
	Hüsn-i Hat (3)	(2)	(1) (2)	(1) (2) (3)	(1) (2) (3)
	Hüsn-i Hat Yazı Çeşitleri (2)	(2)	(1) (2)	(1) (2)	-
	İki Boyutlu Sanat Atölye (3)	-	(2) (3)	(2) (3)	(2) (3)
	İmgesel Resim (2)	-	-	(2)	(2)
	Kaligrafi	-	-	-	(1) (2)
	Paleografya (1)	-	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Sanat Eserlerini İnceleme	-	-	-	(2)
	Temel Sanat Eğitimi	(2)	-	-	-
	Tezhip (3)	(2)	(1) (2)	(1) (2) (3)	(1) (2) (3)
	Türk İslam Sanatı Tarihi (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Üç Boyutlu Sanat Atölye (1)	-	-	(2) (3)	(2) (3)
SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI		6	4	18	20
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATI		40	40	40	40

B-Musiki Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri:

Musiki projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinde öğrencilerin, var olan yeteneklerini keşfederek ve geliştirerek sanatsal ve sosyal faaliyetlerde görev alabilecek seviyeye ulaşmaları hedeflenmektedir. Musiki programı kapsamında öğrencilere Kur'an-ı Kerimi güzel okumak için gerekli makam ve musiki formlarının, dini musiki makamlarına göre ilahi/kamet okunuşlarının, tasavvuf ve Türk sanat musikisinin eğitimi verilmektedir. Ayrıca söz konusu programdaki öğrencilere yeteneklerine göre en az bir enstrüman çalma becerisi de kazandırılmaktadır.⁹³ Türkiye’de 2023-2024 eğitim öğretim yılı itibarıyla musiki projesi uygulayan AİHL’leri; Ankara (Ulus İlk Meclis Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Amasya (Türk

⁹³ “Yetenek Programı Uygulayan İmam Hatip Okulları”.

Telekom Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Batman (Salih Günaydın Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Bursa (Mihraplı Abdulkadir Can Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Çorum (Şehit Erol Olçok Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Diyarbakır (Diyarbakır Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Elâzığ (Hacı Hulusi Yahyagil Anadolu İmam-Hatip Lisesi), İstanbul(2) (Hakkı Demir Anadolu İmam-Hatip Lisesi/Bakırköy Anadolu İmam-Hatip Lisesi), İzmir (Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Kayseri (Kayseri Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Kocaeli (İzmit Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Konya (Karatay Konya Anadolu İmam-Hatip Lisesi) ve Şanlıurfa (Şanlıurfa Anadolu İmam-Hatip Lisesi) olmak üzere toplamda 14 adettir.⁹⁴ Musiki projesi uygulayan okulların haftalık ders çizelgesi ise şöyledir:

Tablo 1. 5. Musiki Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi⁹⁵

DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
	Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5
	Tarih	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	Coğrafya	2	2	-	-
	Matematik	5	5	-	-
	Fizik	2	2	-	-
	Kimya	2	2	-	-
	Biyoloji	2	2	-	-
	Felsefe	-	2	2	-
	Yabancı Dil	2	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	2	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1	-	-	-
	Arapça	3	2	-	-
	ORTAK DERSLER TOPLAMI	28	27	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	4	3	3	3
	Mesleki Arapça	-	-	2	2
	Temel Dinî Bilgiler	1	-	-	-
	Siyer	-	2	-	-
	Fıkıh	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	1
	Hadis	-	2	-	-
	Akaid	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-
	MESLEK DERSLERİ TOPLAMI	5	9	10	10
	Batı Müziği Teori ve Uygulaması (2)	-	(1) (2)	(2)	(2)
	Bağlama/Kanun/Piyano (4)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Bilişim Destekli Müzik (1)	-	-	(2)	(2)
	Bireysel Ses Eğitimi (1)	-	-	(1)	(1)
	Çalgı Eğitimi (4)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Çalgı Toplulukları (2)	-	-	(2)	(2)
	Diini Musiki (3)	(2)	(1) (2)	(1) (2) (3)	(1) (2) (3)
	Geleneksel Türk Sanatları (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Halk Dansları ve Müzikleri (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Müzik Kültürü (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)

⁹⁴ “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İHO-AİHL, Proje ve Program Okulları”.

⁹⁵ “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ	Temel Piyano (2)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Toplu Ses Eğitimi	(1) (2)	-	-	-
	Türk Dünyası Müzikleri	-	-	-	(1) (2)
	Türk Halk Müziği Koro (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Türk Sanat Müziği Koro (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Türk Halk Müziği Teori ve Uygulaması (3)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri (3)	-	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Türk Müziği Tarihi (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Türk Sanat Müziği Teori ve Uygulaması (3)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI		6	4	18	20
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40

C-Spor Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri:

Spor projesi uygulayan Anadolu imam-hatip liseleri 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 6 ayrı okulda faaliyete başlamıştır. İlgili program dahilinde hem modern hem de milli sporların yapılabileceği ortamlar öğrenciler için oluşturulmuş, böylece akademik eğitiminin yanı sıra öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre farklı spor dallarında kabiliyetlerini geliştirmeleri sağlanmıştır.⁹⁶ Türkiye’de 2023-2024 eğitim öğretim yılı itibariyle Spor programı uygulayan AİHL’leri; İstanbul (2) (TOKİ Aliya İzzetbegoviç Anadolu İmam-Hatip Lisesi/Koca Yusuf Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Ankara (Kızılcahamam TOKİ Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Batman (Veysel Karani Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Bursa (Mudanya Anadolu İmam-Hatip Lisesi), İzmir (Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Anadolu İmam-Hatip Lisesi), Muğla (Şehit Murat İnci Anadolu İmam-Hatip Lisesi) ve Ordu (Ulubey Anadolu İmam-Hatip Lisesi) olmak üzere toplamda 8 adettir.⁹⁷ Spor projesi uygulayan okulların haftalık ders çizelgesi ise şöyledir:

Tablo 1. 6. Spor Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi⁹⁸

DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
	Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5
	Tarih	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	Coğrafya	2	2	-	-
	Matematik	5	5	-	-
	Fizik	2	2	-	-
	Kimya	2	2	-	-
	Biyoloji	2	2	-	-
	Felsefe	-	2	2	-
	Yabancı Dil	2	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	2	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1	-	-	-
	Arapça	3	2	-	-
ORTAK DERSLER TOPLAMI		28	27	12	10
Kur'an-ı Kerim		4	3	3	3

⁹⁶ “Yetenek Programı Uygulayan İmam Hatip Okulları”.

⁹⁷ “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İHO-AİHL, Proje ve Program Okulları”.

⁹⁸ “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

MESLEK DERSLERİ	Mesleki Arapça	-	-	2	2
	Temel Dini Bilgiler	1	-	-	-
	Siyer	-	2	-	-
	Fıkıh	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	1
	Hadis	-	2	-	-
	Akaid	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-
	MESLEK DERSLERİ TOPLAMI	5	9	10	10
PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ	Atletizm (2)	-	-	(2)	(2)
	Antrenman Bilgisi	-	-	-	(2)
	Antrenörlük Eğitimi	-	-	-	(1)
	Artistik Jimnastik	-	-	-	(2)
	Beden Eğitimi ve Spor Tarihi	-	-	-	(2)
	Bireysel Sporlar (3)	-	(2)	(2) (3)	(2) (3)
	Eğitsel Oyunlar	(1) (2)	-	-	-
	Geleneksel Sporlar (Ata Sporları) (3)	-	(1) (2)	(2)	(2)
	Genel Jimnastik (2)	-	(2)	(1) (2)	-
	Spor Anatomisi ve Fizyolojisi (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Spor Psikolojisi ve Sosyolojisi	-	-	-	(2)
	Spor Uygulamaları (3)	-	(1) (2)	(2) (3)	(2) (3)
	Spor ve Beslenme (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Sporcu Sağlığı (1)	-	-	(1) (2)	(1) (2)
	Spor Yönetimi ve Organizasyonu	-	-	-	(2)
	Takım Sporları (4)	(1) (2)	(2)	(2) (3)	(2) (3)
	Temel Spor Eğitimi	(1) (2)	-	-	-
	SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI	6	4	18	20
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40

1.3.1.4. Uluslararası Program Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri

Hızlı teknolojik değişimler, eğitimin ekonomik rolünü ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda, küresel rekabette başarılı olabilecek donanıma sahip bireyler yetiştirmek, eğitim sisteminin yeni hedeflerinden biri olmuştur. Ayrıca küreselleşme, ülkeler arasındaki sınırları esnekletirmiş, ulaşımın kolaylaşması insanların farklı coğrafyalara intikalini kolaylaştırmış ve yaygınlaştırmıştır. Bu durum farklı kültürlerde yaşayan bireylerin bir arada yaşam sürmesine ve hemen her ortamda kültürlerarası etkileşim halinde olan bireylerin mevcudiyetine zemin hazırlamıştır. Değişen dünya düzeninden yoğun biçimde etkilenen alanlardan biri de eğitim olmuş, yerel, bölgesel ve ulusal eğitim hamleleri yaparken küresel parametrelerin ve kültürel farklılıkların hesaba katılması zorunluluk haline gelmiştir. Türkiye’de köklü bir kurum olan imam-hatip okulları da küreselleşmenin mecbur bıraktığı değişim kapsamında uluslararası imam-hatip liseleri projesini hayata geçirmiştir.⁹⁹

1993 yılında Mersin/İçel ili Bozyazı ilçesinde dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Nevzat Ayaz’ın tensipleriyle İngilizce eğitim veren Anadolu İmam-Hatip Liselerinin açılması

⁹⁹ “Yayımlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 102-3.

kararlaştırılmıştır. İlk aşamada Batı Avrupa lkelerinde, daha özelde ise Hollanda’da alışan Türk ailelerinin çocuklarının *“Türk kültürü ile yetiştirilmesi ve millî kimliklerinin korunması”*¹⁰⁰ amacıyla İngilizce ğretim yapacak olan Anadolu imam-hatip lisesi faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca 1997 yılında Hollanda hkmetinin, din görevlilerini yalnızca *“Hollanda’da yaşayan ve konuya ilgi duyan T.C. vatandaşlarından”*¹⁰¹ istihdam edeceğini duyurması, söz konusu kararda etkili olmuştur. 1999 yılına gelindiğinde Kırım ve Balkan lkeleri de uluslararası programa dahil edilmiş, bu bağlamda ilgili ülkelerden uluslararası Anadolu imam-hatip liselerine ğrenci alımı sağlanmıştır. Ayrıca imzalanan protokol ile uluslararası Anadolu imam-hatip liselerindeki öğrencilerin masraflarını Türkiye Diyanet Vakfı karşılamıştır. İlgili protokole göre ğrencilerin KKTC, Kırım, Balkan lkeleri, Trk Cumhuriyetler ile Türk ve Akraba topluluklarından getirileceği ifade edilmiştir. İlerleyen süreçte Mersin-Bozyazı’da yer alan okul, hayırsever bir vatandaşın Balıkesir/Burhaniye’de yaptırdığı binaya taşınmıştır. Ancak ğrenci yetersizliğinden dolayı ilgili okulun ğrencileri İstanbul Kartal Anadolu İmam-Hatip Lisesi’ne nakledilmiştir. 2004 yılına gelindiğinde ise MEB ile TDV arasında yeni bir protokol imzalanarak *“Türk Cumhuriyetleri ve Müslüman lkeler olmak üzere Türkiye’deki din eğitimi birikim ve tecrübesine ihtiyaç duyan ülkelerden öğrencilerin getirilmesi ve uluslararası nitelikli olarak açılan imam hatip liselerinde öğrenim görmeleri”* şeklinde karar alınmış böylece ğrenci kabulünün kapsamı genişletilmiştir.¹⁰² Bu tarihten itibaren uluslararası Anadolu imam-hatip liselerinin sayısında artış yaşanmıştır. Günümüze gelindiğinde ise 2023-2024 eğitim-ğretim yılı itibariyle Türkiye’de uluslararası programı/proje uygulayan AİHL’leri; Ankara (Uluslararası Millî İrade Kız AİHL/ Uluslararası Prof. Dr. Muhammed Hamidullah AİHL), Bursa (Uluslararası Murat Hüdavendigar AİHL), Eskişehir (Uluslararası Cevat lger AİHL), Gaziantep (Uluslararası Gaziantep AİHL), Hatay (Uluslararası Ebu Ubeyde AİHL), İstanbul (Uluslararası şehit Mehmet Karaaslan Kız AİHL/Uluslararası Kaptan Ahmet Erdoğan AİHL/Uluslararası Fatih Sultan Mehmet AİHL/Uluslararası Pendik Kız AİHL/Uluslararası Silivri Kız AİHL/Uluslararası Selimpaşa AİHL), İzmir (Uluslararası Seferihisar İMKB AİHL), Kayseri (Uluslararası şehit mer Halisdemir AİHL), Konya (Uluslararası Mevlana AİHL), Mersin (Uluslararası Ashabı Kehf

¹⁰⁰ “Yayınlar: Uluslararası AİHL Tanıtım Kitapçığı”, Din ğretimi Portalı, 2, erişim 02 Aralık 2023, https://dogm.meb.gov.tr/pdf/UAIHL_Tanitim.pdf.

¹⁰¹ “Yayınlar: AİHL’de Program eşitliliği”, 103.

¹⁰² “Yayınlar: AİHL’de Program eşitliliği”, 103-4.

AİHL), Sivas (Uluslararası Şehit M. Murat Ertekin AİHL), Tekirdağ (Uluslararası Şehit Münür Alkan AİHL) ve Tokat (Uluslararası Tokat AİHL) olmak üzere 13 ilde toplamda 19 adettir.¹⁰³

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, uluslararası program uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinin açılış gayesini ve eğitimin amacını şu şekilde ifade etmektedir:

“1-Halkı Müslüman olan ülkeler ile Müslümanların yaşadığı diğer ülkelerde din eğitimi ve hizmetleri verecek insan kaynağının yetiştirilmesine katkı sağlamak, bunun yanında Türkiye ile diplomatik ilişkileri geliştirebilecek insanlar yetiştirmek,

2-Müslüman toplumların ihtiyaç duyduğu alanlarda nitelikli insan yetiştirilmesine destek olmak ve ülkemizin eğitim imkânları çerçevesinde Müslüman toplumlar arasında eğitim ve kültür iş birliğini geliştirmek,

3-Yurt dışından gelen öğrencilerin Türk-İslam kültür ve medeniyetini yakından tanımalarını sağlayarak farklı kültür, ırk ve dillerdeki toplumların sosyo-kültürel açıdan birbirlerini tanımalarını sağlamak ve kardeşlik duygularının ve ümmet bilincinin geliştirilmesine katkıda bulunmak,

4-Ülkemiz vatandaşı öğrencilerimizin farklı ırk, dil ve kültürleri tanıyacakları eğitim ortamlarında yetişmelerine zemin hazırlamak, uluslararası ilişkileri ve Müslüman topluluklarla kardeşlik bağını güçlendirmek,

5-Ülkesini ve medeniyet coğrafyasını tanıyan, gönül coğrafyamız ile sosyal ilişkiler kurabilen, ülkesinin bu coğrafya ile sosyal yakınlığını geliştirebilen, yaşadığı dünyayı tanıyan, vizyonu geniş bireyler olarak yetişmelerine katkı vermek,

6-Öğrencilerin zihinsel ve sosyal yeteneklerini geliştirmeyi, akademik başarılarını artırmayı, ilgi ve kabiliyetlerine göre sosyal-kültürel alanda gelişmelerini sağlamak,

7- İnsanlığa ve topluma katma değer üretebilen, okuyan, düşünen, tartışabilen, stratejik düşünen; sosyal ilişkileri gelişmiş, kişi, grup ya da topluluklar arası yaşanan problemlere çözümler üretebilen, bilgiyi tarihi ve coğrafi bağlamdan kopmadan edinen, kendine ve değerlerine güvenen, liderlik becerisine ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerini sağlamak,

8-Farklı coğrafyalardan ve ülkelerden gelen öğrencilerin ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda daha donanımlı, özgüvenleri yüksek, kendi medeniyet değerlerimizin farkında olarak yetişmelerini sağlamak ve bir yükseköğrenime hazırlamaktır.”¹⁰⁴

Uluslararası program uygulayan Anadolu imam-hatip liseleri, öğrenci alımı yaparken yabancı ve Türk uyruklu öğrencileri farklı yollarla bünyesine kabul etmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin başvuruları sanal ortamlarda alınmakta, daha sonra ise sınav komisyonları tarafından hazırlanan yazılı ve sözlü sınavlar öğrencilere uygulanmaktadır. İlgili sınavlar öğrencilerin akademik (%80) ve dini bilgilerini (%20) ölçmeyi amaçlamakta, başarılı kabul edilen öğrenciler program kapsamına alınmaktadır. Türk uyruklu öğrenciler ise kontenjan sayısı ve puan üstünlüğüne göre LGS sınav sonuçları dikkate alınarak kuruma kabul edilmektedir.

¹⁰³ “Uluslararası Program Uygulayan Anadolu İmam Hatip Liseleri Sayısı”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, erişim 20 Ekim 2023, <https://religiouseducation.meb.gov.tr/wp-content/uploads/IMG-20220808-WA0004-2.jpg>.

¹⁰⁴ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 107-8.

tanınmaktadır. Ayrıca uluslararası Anadolu imam-hatip liselerinin 2016 yılında yayımlanan yönetmelik kapsamında yer alan özellikleri taşıması da beklenmektedir. Buna göre uluslararası Anadolu imam-hatip liselerinde aktif katılımı destekleyen öğrenme ortamları ile standartlara uygun eğitim mekânları bulunmalıdır.¹⁰⁹

Yabancı uyruklu öğrenci kabul eden uluslararası Anadolu imam-hatip liseleri, 9. sınıfın ilk döneminde Türkçe eğitim-öğretim yapabilmek amacıyla öğrencilere yoğunlaştırılmış Türkçe öğretim programı uygulamaktadır. Ardından söz konusu liseler, öğrencilerden yılsonu başarı puanlarının en az 70 olmasını talep etmektedir ve şartı sağlamayanların TDV bursları iptal edilmektedir.¹¹⁰ Uluslararası Anadolu imam-hatip liseleri bünyelerinde, yerel diller haricinde, 74 farklı ana dile sahip öğrenci barındırmaktadır. Mevcut dil çeşitliliğinin tabi bir sonucu olarak öğrencilere uluslararası kütüphane imkânı sunulmakta, söz konusu kütüphanelerde 54 dilde dini, ilmi ve fikri kitaplar bulundurulmaktadır. Ayrıca program dahilindeki öğrencilerin farklı alanlarda geliştirilmesi amacıyla, uluslararası Anadolu imam-hatip liselerinde çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. İlgili amaç doğrultusunda tarih, coğrafya, sosyoloji, uluslararası ilişkiler gibi alanlarda uluslararası seminerler düzenlenmektedir.¹¹¹ Uluslararası Anadolu İmam-Hatip Liselerinin haftalık ders çizelgesi ve seçmeli dersleri ise şu şekildedir:

Tablo 1. 7. Uluslararası Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi¹¹²

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ULUSLARARASI ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ (YURT DIŞINDAN GELEN ÖĞRENCİLER İÇİN) (2018-2019 Eğitim Öğretim Yılından itibaren tüm sınıf düzeylerinde uygulanacaktır.)						
DERSLER		9. SINIF		10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
		I. Yarıyıl	II. Yarıyıl			
	Türkçe	26	4	-	-	-
	Türk Dili ve Edebiyatı	-	5	5	5	5
	Tarih	-	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	2
	Coğrafya	-	2	2	-	-
	Matematik	-	5	6	-	-
	Fizik	-	2	2	-	-
	Kimya	-	2	2	-	-
	Biyoloji	-	2	2	-	-
	Felsefe	-	-	2	2	-
	Yabancı Dil	-	4	2	2	2
	Beden Eğitimi/ Görsel Sanatlar/Müzik	3	2	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	-	1	-	-	-
	Arapça	4	3	4	-	-

¹⁰⁹ “Yayınlar: Uluslararası AİHL Tanıtım Kitapçığı”, 9.

¹¹⁰ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 115.

¹¹¹ “Yayınlar: Uluslararası AİHL Tanıtım Kitapçığı”, 16-18.

¹¹² “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

Toplam		33	34	30	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-I Kerim	4	4	4	4	3
	Mesleki Arapça	-	-	-	3	3
	Temel Dini Bilgiler	2	1	-	-	-
	Siyer	-	-	2	-	-
	Fıkıh	-	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	-	2
	Hadis	-	-	2	-	-
	Akaid	-	-	-	2	-
	Kelam	-	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	-	2
TOPLAM		6	5	10	13	12
SEÇİLEBİLECEK DERS SAATİ SAYISI		-	-	-	15	18
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40	40

Tablo 1. 8. Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi Seçmeli Dersleri¹¹³

		DERSLER	11. SINIF	12. SINIF
SEÇMELİ DERSLER	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ	FIKIH OKUMALARI (1)	(1) (2)	(1) (2)
		TEFSİR OKUMALARI (1)	-	(1) (2)
		HADİS METİNLERİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		İSLAM AHLAKI (1)	(1)	(1)
		İSLAM BİLİM TARİHİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		KUR'AN OKUMA TEKNİKLERİ (2)	(1) (2)	(1) (2)
		ARAPÇA (METİN-MÜKÂLEME) (2)	(1) (2)	(1) (2)
		MESLEKİ UYGULAMA (1)	-	(1) (2)
		İSLAM TARİHİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		AHLAK VE TASAVVUF KÜLTÜRÜ (1)	(1)	(1)
	TÜRK İSLAM SANATLARI	DİNİ MÜSİKİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		HÜSN-İ HAT (1)	(1) (2)	(1) (2)
		EBRU (1)	(1) (2)	(1) (2)
		TEZHİP (1)	(1) (2)	(1) (2)
	DİL VE ANLATIM	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (2)	(2) (3) (4) (5)	(2) (3) (4) (5)
		DİKSİYON VE HİTABET (1)	(1)	(1)
		OSMANLI TÜRKÇESİ (2)	(1) (2)	(1) (2)
	MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ	SEÇMELİ TEMEL MATEMATİK (2)	(2)	(2)
		SEÇMELİ MATEMATİK (2)	(3)(4)(5)(6)	(3)(4)(5)(6)
		SEÇMELİ FİZİK (2)	(3) (4)	(3) (4)
		SEÇMELİ KİMYA (2)	(3) (4)	(3) (4)
		SEÇMELİ BİYOLOJİ (2)	(2) (3) (4)	(2) (3) (4)
		ASTRONOMİ VE UZAY BİLİMLERİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		MATEMATİK TARİHİ VE UYGULAMALARI (2)	(2)	(2)
		FEN BİLİMLERİ TARİHİ VE UYGULAMALARI (2)	(2) (3)	(2) (3)
		SEÇMELİ TARİH (1)	(2) (3) (4)	(2) (3) (4)
		ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ (1)	(2) (3) (4)	(2) (3) (4)
		TÜRK KÜLTÜR VE MEDENİYET TARİHİ (1)	(2)	(2)
		SEÇMELİ COĞRAFYA (2)	(2) (3) (4)	(2) (3) (4)
		SOSYAL BİLİM ÇALIŞMALARI (2)	(2)	(2)
		PSİKOLOJİ (1)	(2)	(2)
		SOSYOLOJİ (2)	(2)	(2)

¹¹³ “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

	SOSYAL BİLİMLER	MANTIK (1)	(2)	(2)
		BİLGİ KURAMI (1)	(1) (2)	(1) (2)
		DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI (1)	(1)	(1)
		İŞLETME (1)	(2)	(2)
		EKONOMİ (1)	(2)	(2)
		GİRİŞİMCİLİK (1)	(1)	(1)
		YÖNETİM BİLİMİ (1)	(2)	(2)
		ULUSLARARASI İLİŞKİLER (1)	(2)	(2)
	YABANCI DİLLER VE EDEBİYATI	SEÇMELİ BİRİNCİ YABANCI DİL (2)	(2) (8) (10)	(2) (8) (10)
		SEÇMELİ İKİNCİ YABANCI DİL (2) (**)	(2) (4) (6)	(2) (4) (6)
		YABANCI DİL EDEBİYATLARI (2)	(1) (2)	(1) (2)
	SPOR VE SOSYAL ETKİNLİK	SEÇMELİ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR (2)	(1) (2)	(1) (2)
		SOSYAL ETKİNLİK (2)	(1) (2)	(1) (2)
	GÜZEL SANATLAR	SEÇMELİ GÖRSEL SANATLAR (2)	(1) (2)	(1) (2)
		SEÇMELİ MÜZİK (2)	(1) (2)	(1) (2)
		SANAT TARİHİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		DRAMA (2)	(1) (2)	(1) (2)
	BİLİŞİM	BİLGİSAYAR BİLİMİ (2)	(1) (2)	(1) (2)
		PROJE HAZIRLAMA (1)	(1) (2)	(1) (2)

1.3.1.5. Hafız Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Anadolu İmam-Hatip Liseleri

Program çeşitliliği kapsamında faaliyet gösteren bir başka proje alanı hafız öğrencilerin eğitim gördüğü Anadolu imam-hatip liseleridir. Söz konusu programı uygulayan okullara, iki yolla öğrenci alınmaktadır. Bunlardan birincisi LGS sınav puanıyla, ikincisi ise yetenek sınavı yoluyla.¹¹⁴ Yetenek sınavları; okul idaresi tarafından oluşturulan, MEB ve Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan en az biri hafız olan ikişer personel içerecek şekilde, beş kişilik bir komisyonla gerçekleştirilmektedir. İlgili sınavlarda DÖGM hafızlık yarışmalarında esas alınan kriterler göz önünde bulundurulmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler taban puan 70, hafızlık 20, tecvit ve mahreç 10 puan olacak şekilde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda hafızların eğitim gördüğü Anadolu imam-hatip liselerine, yetenek sınavlarının %70’i ile orta okul başarı puanının %30’u baz alınarak, puan üstünlüğüne göre belirlenen kontenjan miktarınca öğrenci kabulü sağlanmaktadır. Söz konusu programı uygulayan okullara kabul edilen öğrencilere, eğitim-öğretim yılının ilk haftası okula uyum (oryantasyon) programı uygulanmaktadır. Bununla birlikte hafız programı uygulayan AİHL’lerinde öğrencilerin, DÖGM’nün hazırladığı “Dost Kitaplar/Kitap Dostları: Okuyan 7’ler” isimli projeye katılması zorunlu tutulmakta, öğrencilere en az üç haftalık yaz programları ile seminer ve dil eğitimi desteği kurum tarafından sağlanmaktadır.¹¹⁵

¹¹⁴ “Uygulama Usul ve Esaslar: Hafızlık Pekiştiren AİHL”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, erişim 29 Ekim 2023, <https://hafiz.meb.gov.tr/uygulama-usul-ve-esaslar/>.

¹¹⁵ “Yayımlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 64-69.

Türkiye’de 2023-2024 eğitim-öğretim yılında hafız öğrencilerin eğitim gördüğü Anadolu imam-hatip lisesi sayısı 74’e ulaşmıştır.¹¹⁶ İlgili program dahilindeki öğrenciler, başta akademik ve mesleki alanda yetiştirilmekte, bununla beraber ahlaki, sosyal, kültürel, bedensel ve zihinsel yönlerden de gelişimine önem verilmektedir. Bu kapsamda program uygulayan liselerin en az bir üniversite/müftülük/Kur’an kursu ile iletişim halinde olması istenmektedir.¹¹⁷ Hafızlık programı uygulayan AİHL’lerin genel amaçları ise Din Öğretimi Genel Müdürlüğünce şu şekilde ifade edilmektedir:

- “1. Hafız öğrencilerin eğitim gördüğü Anadolu İmam Hatip liselerinde öğrencilerimizin; hafızlıklarını muhafaza etmelerine, Kur’an-ı Kerim’in ana konularını bilmelerine, dinî ve ahlaki sorumluluklarının bilincinde olmalarına ve din hizmetleri ile ilgili temel becerileri kazanmalarına,
2. Temel İslam Bilimleri alanında ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda daha donanımlı, özgüvenleri yüksek, kendi medeniyet değerlerimizin farkında olarak yetişmelerine ve yükseköğrenime hazırlanmalarına,
3. Zihinsel ve sosyal yeteneklerini geliştirmelerine, akademik başarılarını artırmalarına, ilgi ve kabiliyetlerine göre mûsikî ve sportif alanlarda gelişmelerine,
4. İnsanlığa ve topluma katma değer üretebilen, okuyan, düşünen, tartışabilen; sosyal ilişkileri gelişmiş, kişi, grup ya da topluluklar arası yaşanan problemlere çözümler üretebilen, kendine ve değerlerine güvenen, liderlik becerisine ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerine, katkı sağlamak amaçlanmıştır.”¹¹⁸

Hafız öğrencilerin eğitim gördüğü Anadolu imam hatip liselerinin ders programı ise şöyledir:

Tablo 1. 9. Hafız Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi¹¹⁹

DERSLER		HAZIRLIK SINIFI (*)	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	Hazırlık Sınıfı Türk Dili ve Edebiyatı	3	-	-	-	-
	Türk Dili ve Edebiyatı	-	5	5	5	5
	Tarih	-	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	2
	Coğrafya	-	2	2	-	-
	Matematik	3	6	5	-	-
	Fizik	-	2	2	-	-
	Kimya	-	2	2	-	-
	Biyoloji	-	2	2	-	-
	Felsefe	-	-	2	2	-
	Yabancı Dil	20	4	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	2	1	1	1	1

¹¹⁶ “Okul Listesi: Hafızlık Pekiştiren AİHL”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, 29 Ekim 2023, <https://hafiz.meb.gov.tr/okul-listesi/>.

¹¹⁷ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 64.

¹¹⁸ “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”, 63.

¹¹⁹ “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	-	1	-	-	-
	Arapça	-	4	3	-	-
	İkinci Yabancı Dil	7	-	-	-	-
ORTAK DERSLER TOPLAMI		35	31	28	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	4	2	2	2	2
	Mesleki Arapça	-	-	-	3	3
	Temel Dinî Bilgiler	-	1	-	-	-
	Siyer	-	-	2	-	-
	Fıkıh	-	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	-	2
	Hadis	-	-	2	-	-
	Akaid	-	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-	-
MESLEK DERSLERİ TOPLAMI		4	3	8	10	11
PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ	Arapça (Sarf, Nahiv ve Klasik Metinler) (3)	-	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Dinî Musiki (3)	-	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Hüsn-i Hat (3)	-	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Kur'an'ın Ana Konuları (3)	-	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Kur'an Okuma Teknikleri (2)	-	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	-
SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI		-	5	4	18	19
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40	40

Tablo 1.9'a bakıldığında hafızlık programı uygulayan Anadolu imam-hatip liselerinin, akademik eğitim kapsamında kültürel derslere ve temel İslam bilimleri derslerine yer verdiği, bunlara ek olarak öğrencilerin hafızlıklarının muhafazasına ve Kur'an-ı Kerim ile hemhal olmalarına özen gösterdiği görülmektedir. İlgili kurumlar derslere ek olarak çeşitli etkinlikler de gerçekleştirmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- 1- Namaz Surelerini Anlayalım
- 2- Güncel Değerler Çıkaralım
- 3- Metin-Meal Okuyalım
- 4- Sıra Bende
- 5- Bulmaca Soru-Cevap
- 6- Araştırma Ödevi Vermek

7- Kur'an Ayetlerine Dikkat Çekmek vs.¹²⁰

Tüm bu etkinliklere ilaveten öğrencilerin hafızlıklarını takip amacıyla yarışmalar düzenlenmektedir. Gerçekleştirilen yarışmalar ilk 10 cüz, yarım hafızlık, tam hafızlık veya son 10 cüz şeklinde tertip edilmekte, öğrencilerin ilgili yarışmalara dört yıllık öğretim süresince bir defa katılımları zorunlu tutulmaktadır. Ayrıca uygulama dahilindeki öğrencilerin hafızlıkları, günlük veya aylık periyotlarla takip edilmekte, dönem sonlarında değerlendirilmektedir.¹²¹

1.3.1.6. Yabancı Dil Hazırlık ve Fen Bilimleri Programı Uygulayan Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Liseleri

2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul Sancaktepe’de “Gelecek Teknolojide, Teknoloji Geleceğin Okulunda” mottosuyla yola çıkılarak yeni bir proje uygulaması hayata geçirilmiştir.¹²² Program çeşitliliği kapsamında uygulanmaya başlanan “Fen ve Teknoloji Projesi” ile Anadolu imam-hatip liselerinin çağımızın ve geleceğin en önemli alanlarından biri olan teknolojiye yatırım yapması amaçlanmıştır. Türkiye’de yalnızca Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Lisesi bulunmaktadır ve bu kurum 2020 yılında 60 öğrenciyle öğretime başlamış, ancak hala mezun vermemiştir.¹²³ Söz konusu lisenin öğrenim süresi, hazırlık (İngilizce)+4 olmak üzere toplamda 5 yıldır.¹²⁴ Hazırlık sınıfı olan ilk yılda “aracı dilsiz eğitim yaklaşımıyla İngilizcenin dört temel becerisi olan dinlemeyi, konuşmayı, okumayı ve yazmayı uluslararası seviyede öğrencilere kazandırmak hedeflenmekte, İngilizceye ek olarak Arapça ile isteğe bağlı Çince veya Japonca dillerinin de eğitimi verilmektedir.¹²⁵ Ayrıca Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Lisesi, tam donanımlı spor salonu, 250 kişilik konferans salonu, nitelikli kütüphanesi, barınma/yurt imkânı, özgün laboratuvarları/atölyeleri, yemekhanesi ve mescidiyle konforlu ve kaliteli eğitim imkânlarına sahiptir.¹²⁶

Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Lisesi vizyonunu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Eğitim kalitesi, geleneklere bağlılığı ve özgünlüğü ile güçlü akademik kadrosu, gelişime açık eğitim programları, yenilikçi öğretim sistemiyle tüm öğrencilerinin hem teknolojik hem de akademik yönden iyi yetişmelerini sağlayan, dijital çağa hazır, ülkemizin milli teknoloji hamlesine katkı sunabilecek ayrıca

¹²⁰ “Yayınlar: Uluslararası AİHL Tanıtım Kitapçığı”, 78-80.

¹²¹ “Yayınlar: Uluslararası AİHL Tanıtım Kitapçığı”, 68-69.

¹²² “Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi Açılıyor”, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, erişim 26 Kasım 2023, <http://dogm.meb.gov.tr/www/teknoloji-anadolu-imam-hatip-lisesi-aciliyor/icerik/1031>.

¹²³ “Tarihçe”, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul/Sancaktepe-Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi, erişim 26 Kasım 2023, https://teknolojiaihl.meb.k12.tr/icerikler/icerik_12101041.

¹²⁴ “Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi”, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul/Sancaktepe-Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi, erişim 26 Kasım 2023, <https://teknolojiaihl.meb.k12.tr>.

¹²⁵ “Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi Açılıyor”.

¹²⁶ “Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi Açılıyor”.

kendisini hazırladığı yüksek öğrenimle beraber edindiği bilgi, yetenek, deneyim, güçlü şahsiyet ve ahlakiyla aranan ve tercih edilen bireyler olmalarına imkânlar oluşturan öncü ve ideal bir eğitim kurumu olmak.”¹²⁷

Söz konusu kurumun büyük hedeflerle yola çıktığı görülmekte, diğer liselere örnek teşkil etmeyi ve marjinal bir eğitim yuvası olmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Lisesi, öğrencilerinin akademik eğitim esnasında hızla ilerleyen teknolojinin bir parçası olmasını ve aynı zamanda dijital gelişmelere katkı sağlamasını istemektedir. Bu bağlamda ilgili okulun misyonu ise şu şekilde ifade edilmektedir:

*“Yeni dünyanın bilgi ve kültür birikimine sahip, kendi medeniyet değerlerini tanıyan ve benimseyen, evrensel değerlere katkı sunan, eleştirel aynı zamanda inovatif düşünebilen, gelişime açık ve girişimci, teknolojiyi insan onuruna yakışır bir şekilde kullanarak tüm insanlığın ortak sorunlarına çözüm üreten, hayata değer katan, teknolojiyi ve irfanı aynı bünyede birleştirebilecek nesiller yetiştirmek için varız.”*¹²⁸

Bahsi geçen misyonun amacına ulaşması halinde öncü ve nitelikli nesiller yetişmesi olağandır. Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Lisesinin yeni bir kurum olması hasebiyle, hedeflenen vizyon ve misyona ulaşip ulaşamayacağı ise tartışmaya açık bir konudur.

Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Lisesi, öğretim yaparken proje tabanlı öğrenme tekniği ile gelişmiş laboratuvar ortamlarında ve bilim mentorleri gözetiminde takım çalışmaları gerçekleştirmektedir. Uygulanan program sonucunda öğrencilerin üst düzey becerilerinin gelişmesi ve özgü projeler yapabilecek seviyeye ulaşması amaçlanmaktadır. Söz konusu lise, mevcut hedefe yönelik fen ve teknoloji alanında faaliyet gerçekleştiren üniversiteler ve kurumlarla birlikte hareket etmekte, bu kuruluşlardan eğitim ve danışmanlık desteği almaktadır.¹²⁹ Fen ve Teknoloji Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liselerinin müfredat programı ise şöyledir:

Tablo 1. 10. Fen ve Teknoloji Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi¹³⁰

DERSLER		HAZIRLIK SINIFI (*)	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	Hazırlık Sınıfı Türk Dili ve Edebiyatı	3	-	-	-	-
	Türk Dili ve Edebiyatı	-	5	5	5	5
	Tarih	-	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	2
	Coğrafya	-	2	2	-	-
	Matematik	3	6	6	-	-
	Fizik	-	2	2	-	-
	Kimya	-	2	2	-	-
	Biyoloji	-	2	2	-	-

¹²⁷ “Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi”.

¹²⁸ “Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi”.

¹²⁹ “Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi Açılıyor”.

¹³⁰ “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

	Felsefe	-	-	2	2	-
	Yabancı Dil	20	5	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	1	1	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	-	1	-	-	-
	Arapça	-	2	2	-	-
	İkinci Yabancı Dil	4	-	-	-	-
ORTAK DERSLER TOPLAMI		31	30	28	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	4	4	3	2	2
	Mesleki Arapça	-	-	-	2	2
	Temel Dinî Bilgiler	-	1	-	-	-
	Siyer	-	-	2	-	-
	Fıkıh	-	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	-	1
	Hadis	-	-	2	-	-
	Akaid	-	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-	-
MESLEK DERSLERİ TOPLAMI		4	5	9	9	9
PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ	Bilgisayarlı Tasarım Uygulamaları (***)	(2)	-	-	-	-
	Robotik ve Kodlama (2) (***)	(2)	(2)	(1) (2)	-	-
	Nesnelerin İnterneti (***)	-	(2)	-	-	-
	Mobil Uygulamalar (***)	-	(1) (2)	-	-	-
	Web Tabanlı Uygulama Geliştirme (1) (***)	-	(2)	(1) (2)	-	-
	Siber Güvenlik Temelleri (2) (***)	-	-	(1) (2)	(2)	-
	Nano Teknoloji ve Malzeme Bilimi	-	-	-	(1) (2)	-
	Açık Kaynak İşletim Sistemi (1) (***)	-	-	-	(2)	(2)
	Ağ Projesi (1) (***)	-	-	-	(2)	(2)
	Blok Zincir (1) (***)	-	-	-	(2)	(2)
	Oyun Programlama (1) (***)	-	-	-	(2)	(2)
	Web Tabanlı İçerik Yönetimi (1) (***)	-	-	-	(2)	(2)
	Dijital Tasarım (1)	-	-	-	(2)	(2)
	Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesi (2) (***)	-	-	-	(2) (3)	(2) (3)
	Havacılık ve Uzay Teknolojileri	-	-	-	(2) (3)	(2) (3)
	Sosyal Medya (***)	-	-	-	(2)	-
	Enerji Teknolojileri	-	-	-	-	(2) (3)
	Proje Hazırlama	-	-	-	-	(2) (3)
SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI		4	4	3	19	21
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40	40

1.3.1.7. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri

Anadolu imam-hatip lisesi bünyesinde, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında, program çeşitliliği kapsamında faaliyete geçirilen “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi” programı yeni bir proje uygulamasıdır. Türkiye genelinde söz konusu program, şu anda yalnızca İstanbul’da bulunan Zeytinburnu Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi’nde uygulanmaktadır.¹³¹ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liselerinin ders çizelgesi ise şu şekildedir:

Tablo 1. 11. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi¹³²

DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
	Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5
	Tarih	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	Coğrafya	2	2	-	-
	Matematik	5	5	-	-
	Fizik	2	2	-	-
	Kimya	2	2	-	-
	Biyoloji	2	2	-	-
	Felsefe	-	2	2	-
	Yabancı Dil	4	2	2	2
	Beden Eğitimi ve Spor / Görsel Sanatlar / Müzik	1	1	1	1
	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1	-	-	-
	Arapça	2	2	-	-
ORTAK DERSLER TOPLAMI		28	27	12	10
MESLEK DERSLERİ	Kur'an-ı Kerim	4	3	2	2
	Mesleki Arapça	-	-	2	2
	Temel Dinî Bilgiler	1	-	-	-
	Siyer	-	2	-	-
	Fıkıh	-	2	-	-
	Tefsir	-	-	2	-
	Dinler Tarihi	-	-	-	1
	Hadis	-	2	-	-
	Akaid	-	-	1	-
	Kelam	-	-	-	2
	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	2	-
	İslam Kültür ve Medeniyeti	-	-	-	2
	Osmanlı Türkçesi	-	-	-	-
MESLEK DERSLERİ TOPLAMI		5	9	9	9
PROGRAM/PROJE SEÇMELİ DERSLERİ	Mesleki Gelişim Atölyesi	(1) (2)			
	Anne Çocuk Sağlığı	(1) (2)			
	Çocuk Ruh Sağlığı	2			
	Müzik ve Dramatik Etkinlikler Atölyesi	2			
	Çocuk Gelişimi		(2) (3)		
	Erken Çocukluk ve Özel Eğitimde Öz Bakım		(1) (2)		
	Oyun ve Oyuncak Atölyesi			(3) (4)	
	Din Eğitimi (1)		(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	İslam'da Çocuk Eğitimi (1)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)

¹³¹ “Okulumuzda Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Başlıyor”.

¹³² “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”.

	Yetersizlik Türleri ve Kaynaştırma Eğitimi (1)			(4) (6)	(4) (6)
	Erken Çocukluk ve Özel Eğitimde Program Atölyesi (1)			6	6
SEÇMELİ DERSLER TOPLAMI		6	4	19	21
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		1	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, veri toplama aracına, çalışma grubuna, son olarak da verilerin analiz ve değerlendirmesine yer verilmektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı proje imam-hatip liselerinde bulunan son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörleri incelenmeyi amaçlamaktadır. Bu minvalde lise son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercih sebepleri ve ilgili seçimleri etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”¹³³ olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu araştırmanın, olayları bütüncül bir bakış açısıyla analiz etmeyi ve problemi yorumlayıcı bir yaklaşımla ele almayı sağlaması durumun derinlemesine incelenmesine katkı sağlamaktadır.

Çalışma, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan durum araştırması esas alınarak hazırlanmıştır. Durum deseni, “sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini”¹³⁴ sağlayan bir yaklaşımdır. Söz konusu yaklaşım, belirli bir durumu nasıl ve niçin sorularına odaklanarak keşif ve yorumlamayla derinlemesine analiz etmektedir.¹³⁵ Bununla birlikte durum çalışması yapılırken tek bir özel durum tercih edilebileceği gibi birden çok durumda inceleme konusu olabilmektedir.¹³⁶ Bu bağlamda araştırma da durum, proje imam-hatip lisesi öğrencilerinin üniversite ve meslek tercih sebepleri olarak tespit edilmiştir. Çalışmada, öğrencilerin üniversite ve meslek seçimlerinde etkili olan nedenlerle söz konusu nedenlerin ortaya çıkmasında rol oynayan faktörlerin derinlemesine incelenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca durum çalışması, geniş kapsamlı bir olayı sınırlandırmaya da imkân vermektedir. Böylece

¹³³ Zeki Karataş, “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1, sy 1 (Haziran 2017): 71.

¹³⁴ Münevver Subaşı ve Kübra Okumuş, “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21, sy 2 (2017): 420.

¹³⁵ Subaşı ve Okumuş, 420.

¹³⁶ John W. Creswell, “Beş Nitel Araştırma Yaklaşımı”, içinde *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, ed. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, 7. bs (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2023), 98.

araştırmada genel bir durum olan üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörler konusu yalnızca proje uygulaması yapan Anadolu imam-hatip liselerindeki son sınıf öğrencileri bağlamında ele alınarak derinlemesine incelenmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın kavramsal çerçeve ve yöntem bölümünde nitel araştırma yöntemleri arasında bulunan doküman incelemesi yönteminden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi, yazılı eserlerin muhtevasını özenle ve sistematik biçimde analiz etmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir.¹³⁷ Bu bağlamda birinci bölümde yer alan imam-hatip liselerinin tarihsel süreci, proje okulu, proje Anadolu imam-hatip liselerinde uygulanan program türleri gibi konular kapsamında alan yazın taraması yapılmıştır. Ardından söz konusu hususlarda yönetmelik vb. resmî belgeler titizlikle incelenerek bir bütün halinde yazıya geçirilmiştir.

Nitel araştırmalarda veri toplama araçlarından biri olan görüşmeler yapı şekillerine göre yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış olmak üzere genelde üç gruba ayrılmaktadır.¹³⁸ Söz konusu veri toplama araçlarından olan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmanın son bölümünde kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme hem sabit sorular sorabilmeyi hem de konuyla ilgili derinlemesine inceleme imkânı veren alt soruları katılımcılara yöneltmeyi sağlaması bakımından tercih edilmiştir. Bir başka deyişle söz konusu yöntem, diğer yöntemlere nispeten daha esnek imkânlar sunduğu için avantajlı bulunmuştur.¹³⁹

Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı görüşme öncesinde birtakım sorular hazırlamakta, görüşme sürecinde katılımcılara mevcut sorulara ek olarak çeşitli alt sorular yöneltebilmektedir. Alan yazın taranarak proje imam hatip lisesi son sınıf öğrencileri için bir görüşme formu oluşturulmuştur. Çalışma için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda, dört demografik özelliğe cevap arayan “Kişisel Bilgi Formu” ile 9 sorudan oluşan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Soruları” bulunmaktadır. Başlangıçta araştırmacı tarafından hazırlanan sorular 2 din eğitimi alan uzmanı ile 1 alan dışı uzmana gönderilmiş, ardından 3 akademisyenden görüş alınarak ilgili sorular yeniden düzenlenmiştir. Görüşmeler, Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 06.12.2023 tarih ve 531 sayılı kararı ile Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 27.12.2023 tarih ve 93073543 sayılı kararıyla verilmiş olan izinler doğrultusunda bizzat

¹³⁷ Bilgen Kırıl, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8, sy 15 (2020): 173.

¹³⁸ Ayşe Polat, “Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22, sy Özel Sayı 2 (Aralık 2022): 164.

¹³⁹ Haluk Özmen ve Orhan Karamustafaoğlu, *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*, 2. bs (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2019), 117.

araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına alınan katılımcı öğrencilere görüşme öncesi bilgi verilmiştir. Söz konusu öğrencilere gerçekleştirilecek olan görüşmelerden elde edilen her türlü kişisel verinin gizli tutulacağı ifade edilmiş, görüşme esnasında ses kayıt cihazıyla kayıt alabilmek için izin istenmiştir. Görüşmeler, ortalama 15-30 dakikada tamamlanmış ve tüm katılımcılarla yüz yüze görüşme sağlanmıştır.

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Antalya'daki 4 ilçede (Kepez, Konyaaltı, Muratpaşa, Döşemealtı) bulunan 5 proje imam-hatip lisesindeki (Kepez Mahmut Celalettin Ökten Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Hayme Ana Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Antalya Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Şehit Volkan Canöz Anadolu İmam-Hatip Lisesi) 15 kız ve 15 erkek olmak üzere toplamda 30 son sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada veriler gizlilik esasına göre toplanmış, katılımcıların isimlerine yer verilmemiştir. Katılım sağlayan proje imam-hatip lisesi son sınıf erkek öğrencilerine E1, kız öğrencilere ise K1 şeklinde kod verilerek katılımcılar rastgele sayılarla ifade edilmiştir. Elde edilen verilerin tekrar etmeye başlaması, bir başka deyişle veri doyumuna ulaşılmasıyla görüşme yapma işlemi sona erdirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler, içerik analizi yönteminden faydalanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi, *“birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamak”*¹⁴⁰ şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda öğrencilerle yapılmış görüşmelerden elde edilen ses kaydı halindeki bulgular, katılımcıların cinsiyetine göre kodlanarak tasnif edilmiş, Word uygulamasıyla yazılı hale dönüştürülmüştür. Ardından sınıflanarak metin haline getirilen bulgular, tekrar tekrar okunarak beş ana ve 31 alt temaya ayrılmıştır. Son aşamada ise ilgili temaların, tanımlaması ve yorumlaması yapılmıştır.

¹⁴⁰ Ziya Selçuk vd., “Eğitim ve Bilim Dergisinde Yayımlanan Araştırmaların Eğilimleri: İçerik Analizi”, *Eğitim ve Bilim* 39, sy 173 (2014): 433.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAMA

Araştırmanın bu bölümü, çalışma sonucunda elde edilen veriler aracılığıyla ortaya çıkan bulguları ve söz konusu bulguların analiz edilmesini içermektedir. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileriyle yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla gerçekleştirilen röportajlar neticesinde toplanan cevaplar, bulgulara dönüştürülerek yorumlanmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular tablo 3.1’de beş ana tema ile otuz bir alt tema şeklinde sınıflandırılmıştır.

Tablo 3. 1. Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencileriyle Gerçekleştirilen Görüşmeler Neticesinde Elde Edilen Ana ve Alt Temalar

Ana Temalar	Alt Temalar	
Üniversite mi? Bölüm mü?	1-Üniversite Öncelikli Tercih Yapanlar 2-Bölüm Öncelikli Tercih Yapanlar 3-Hem Bölüm Hem de Üniversite Öncelikli Tercihde Bulunanlar	
Öğrencilerin Seçtiği Üniversiteler ve Tercih Nedenleri	1-Öğrencilerin Tercih Ettiği Üniversiteler 2-Üniversitenin Konumu 3-Üniversitenin Prestiji 4-Burs ve Barınma İmkânları 5-Kariyer ve İş İmkânları 6-Eğitim İmkânlarının ve Sosyal Çevrenin Kalitesi 7-Sosyal, Kültürel ve Sportif Mekânların Çeşitliliği	
Öğrencilerin Seçtiği Bölümler ve Tercih Nedenleri	1-Öğrencilerin Tercih Ettiği Bölümler 2-Aile 3-Sosyal Çevre 4-Sosyal Medya 5-Mesleğin Saygınlığı 6-Ekonomik Gerekçeler 7-Kişilik Özelliklerine Uygunluk 8-Mevcut Düzene Etki Etme İsteği	
Rehberlik Edenlerin Dikkate Alması Gereken Hususlar	1-Öğrenciyi Tanımalı 2-Bilgili Olmalı 3-İlgi ve Yeteneklere Göre Yol Göstermeli 4- Rehberlik Edenlerden Beklenen Diğer Yaklaşımlar 5- Mesleki Rehberliğe Yönelik Faaliyetler	
İlahiyat Bölümüne İlişkin Görüşler	Olumlu	1-İslam Dinini Derinlemesine Öğrenme ve Öğretme İmkânı 2-Dünya ve Ahiret Hayatının Anlaşılmasına Katkı Sağlaması 3-Toplumu Din Konusunda Aydınlatmak
	Olumsuz	1-İlahiyatın Zor Bir Bölüm Olması 2-İlahiyatın Sözel Bir Bölüm Olması 3-İlahiyata Yönelik Olumsuz Algı 4-İlahiyatçı Kimliğini Taşımanın Zor Olması 5-İlahiyat Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olmamak

İlk ana temada; proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, yükseköğretim tercihlerini yaparken üniversite bazlı mı yoksa bölüm bazlı mı tercih yaptıkları araştırılmış ve konu hakkındaki görüşleri ele alınmıştır. Bu bağlamda ilgili ana tema üniversite öncelikli tercih

yapanlar, bölüm öncelikli tercih yapanlar ve hem bölüm hem de üniversite öncelikli tercihte bulunanlar şeklinde üç alt başlıkta incelenmiştir.

İkinci ana temada; proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin tercih edecekleri üniversitelere yer verilmiş ardından ilgili üniversiteleri tercih etmelerinde etkili olan faktörler değerlendirilmiştir. Bu minvalde söz konusu faktörler üniversitenin konumu, prestiji, burs ve barınma imkânları, kariyer ve iş imkânları ile eğitim imkânlarının ve sosyal çevrenin kalitesi şeklinde altı alt temada yorumlanmıştır.

Üçüncü ana temada; proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin tercih edecekleri bölümler bulunmakta ardından ilgili bölümleri tercih etmelerinde etkili olan faktörler ele alınmaktadır. Buna göre aile, sosyal çevre, sosyal medya, mesleğin saygınlığı, ekonomik gerekçeler, kişilik özelliklerine uygunluk ve mevcut düzene etki etme isteği şeklinde yedi alt tema belirlemiştir.

Dördüncü ana temada; rehberlik hizmetleri yürüten kişilerin dikkate alması gereken hususlara yer verilmiş, daha sonra söz konusu başlık öğrenciyi tanımalı, bilgili olmalı, ilgi ve yeteneklere göre yol göstermeli, rehberlik edenlerden beklenen yaklaşımlar ile mesleki rehberliğe yönelik faaliyetler olmak üzere beş alt temada analiz edilip yorumlanmıştır.

Beşinci ana temada ise proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin ilahiyat bölümü hakkındaki görüşleri yer almaktadır. İlgili ana tema olumlu ve olumsuz görüşler şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır. Olumlu görüşler; İslam dinini derinlemesine öğrenme ve öğretme imkânı, dünya ve ahiret hayatının anlaşılmasına katkı sağlaması, toplumu din konusunda aydınlatmak şeklinde üç alt temaya ayrılırken olumsuz görüşler ise ilahiyatın zor bir bölüm olması, ilahiyatın sözel bir bölüm olması, ilahiyata yönelik olumsuz algı, ilahiyatçı kimliğini taşımanın zor olması, ilahiyat hakkında yeterli bilgiye sahip olmamak şeklinde beş alt tema da ele alınmıştır.

Görüşmelerin tümü Antalya’da bulunan fen ve sosyal bilimler projesi uygulayan imam-hatip liseleriyle gerçekleştirilmiştir. Söz konusu projeye ek olarak, görüşme yapılan okullardan ikisi örgün eğitimle birlikte hafızlık programı uygulaması yapmakta, bir okul ise İngilizce hazırlık sınıfı ile dil projesi yürütmektedir. Ayrıca görüşme yapılan proje imam hatip liselerinin ikisi karma öğretim gerçekleştirirken, birisi kız öğrencilere, ikisi ise yalnızca erkek öğrencilere yönelik eğitim yapmaktadır. Ancak söz konusu dağılım, erkek ve kız öğrenci oranlarını ve dengeli çeşitliliği bozmamaktadır.

3.1. Öğrenci Sosyo-Demografik Bulgular

Araştırma kapsamında, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinden 15 kız ve 15 erkek olmak üzere toplamda 30 kişiyle görüşme yapılmıştır. Kız öğrencilere ait demografik bilgiler tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3. 2. Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencisi Olan Kız Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Lise Alanı	Anne Öğrenim Durumu	Anne Mesleği	Baba Öğrenim Durumu	Baba Mesleği
Fen-Sayısal	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Kepez Belediyesi Çalışanı
Fen-Sayısal	Lise	Ev Hanımı	Lise	Singer Servisi
Eşit Ağırlık	Ön Lisans	Ev Hanımı	Lisans	Din Görevlisi (İmam-Hatip)
Eşit Ağırlık	Lise	Ev Hanımı	İlkokul	Fotoğrafçı
Fen-Sayısal	İlkokul	Ev Hanımı	Lise	Din Görevlisi (İmam-Hatip)
Fen-Sayısal	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Pazarlamacı
Fen-Sayısal	Lise	Ev Hanımı	İlkokul	Esnaf
Eşit Ağırlık	Üniversite	Muhasebeci	Ortaokul	Mobilyacı
Eşit Ağırlık	Ortaokul	Ev Hanımı	Lise	Serbest Meslek
Eşit Ağırlık	İlkokul	Ev Hanımı	Lise	Müteahhit
Eşit Ağırlık	Lise	Ev Hanımı	İlkokul	Pastacı
Eşit Ağırlık	Lise	Ev Hanımı	Üniversite	Öğretmen
Fen-Sayısal	Lise	Ev Hanımı	Üniversite	Gözlükçü
Fen-Sayısal	Lise	Ev Hanımı	Lise	Galerici
Fen-Sayısal	Doktora	Akademisyen	X	X

Kız öğrencilere ait demografik değişkenlere bakıldığında lise alanları, dengeli bir dağılım oluşturulması amacıyla 8’i fen-sayısal ve 7’si eşit ağırlık bölümü şeklinde belirlenmiştir. Söz konusu değişkenlerden anne eğitim durumunda farklılıklar gözlemlenirken çoğunluğunun lise mezunu olduğu görülmekte, anne mesleklerinin ise büyük bölümünü ev hanımlığı oluşturmaktadır. Kız öğrencilere ait verilerden baba eğitim durumuna gelindiğinde her öğretim kademesinden mezuna rastlanmakta, baba mesleklerinde ise çalışma alanları çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca baba mesleklerinin büyük bölümü özel sektör alanında bulunmaktadır. Erkek öğrencilere ait demografik bilgiler ise tablo 3.3’te yer verilmiştir.

Tablo 3. 3. Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencisi Olan Erkek Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Lise Alanı	Anne Öğrenim Durumu	Anne Mesleği	Baba Öğrenim Durumu	Baba Mesleği
------------	---------------------	--------------	---------------------	--------------

Eşit Ağırlık	Lise	Ev Hanımı	İlkokul	Tır Şoförü
Eşit Ağırlık	Lise	Ev Hanımı	Lise	Özel Sektör
Fen-Sayısal	Ortaokul	Ev Hanımı	Lise	Din Görevlisi (İmam-Hatip)
Fen-Sayısal	Üniversite	Öğretmen	Üniversite	Mühendis
Fen-Sayısal	Üniversite	Ev Hanımı	Lise	X
Eşit Ağırlık	İlkokul	Ev Hanımı	Lise	Müteahhit
Eşit Ağırlık	Lisans	Ev Hanımı	Lisans	Klimacı
Eşit Ağırlık	Lise	Ev Hanımı	Lise	Araba Tamircisi
Fen-Sayısal	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Serbest Meslek
Fen-Sayısal	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Serbest Meslek
Eşit Ağırlık	İlkokul	Ev Hanımı	Ortaokul	Serbest Meslek
Eşit Ağırlık	Ortaokul	Ev Hanımı	Lise	Çiftçi
Eşit Ağırlık	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Tesisatçı
Fen-Sayısal	İlkokul	Esnaf	Ortaokul	Çiftçi
Fen-Sayısal	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Mobilyacı

Dengeli bir dağılım sağlamak amacıyla erkek öğrencilerin 8'i eşit ağırlıktan, 7'si fen-sayısal bölümde yer alan kişilerden tercih edilmiştir. Söz konusu öğrencilere ait anne öğrenim durumu demografik değişkeninde farklı öğrenim kademelerine rastlanırken yarısından fazlasının ilkokul mezunu olması dikkat çekicidir. Bu doğrultuda erkek öğrencilerinin anne mesleklerini ise iki öğrenci hariç ev hanımlığı oluşturmaktadır. Erkek öğrencilerin baba öğrenim durumuna bakıldığında her kademedен mezun bulunmakta, baba mesleklerinde ise kız öğrencilerde olduğu gibi özel sektörün ağırlıkta olduğu gözlemlenmektedir.

3.2. Ana ve Alt Temalara İlişkin Bulgular

3.2.1. Üniversite mi? Bölüm mü?

Yapılan görüşmeler sonucunda Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerine yöneltilen “*Üniversite ve bölüm tercihi yaparken hangi üniversite olduğu mu yoksa istediğiniz bölümü tercih etmek mi daha önceliklidir? Neden?*” sorusuna üç farklı cevap alınmıştır. Söz konusu cevaplar, aşağıdaki üç alt başlıkta ayrıntılı şekilde değerlendirilmiştir.

3.2.1.1. Üniversite Öncelikli Tercih Yapanlar

Üniversite öncelikli tercihte bulunan öğrenciler (E1, E7, E9, E10, E12, E13, K2, K5, K6), kurum odaklı olmalarını çeşitli faktörlere dayandırmaktadır. Bu etkenlerden ilki ve en fazla zikredileni üniversitenin tanınmış olması yani kurumun prestijidir. Söz konusu gerekçeye göre seçim yapan öğrenciler, üniversite adının toplumda bir ağırlığa sahip olduğu düşüncesindedir. İlgili öğrencilerden olan E7, *“Boğaziçi’nde işletme okumak var, bir de sıradan bir üniversitede işletme okumak var. Sonuçta üniversitenin bir statüsü ve ağırlığı oluyor.”* diyerek bölüm okumanın tek başına bir şey ifade etmediğini dile getirmiştir. *“Benim tercihimde büyük ihtimal üniversiteden yana olur. O an mesela koç üniversitesi gibi bir yer gelse oraları tercih edebilirim. Üniversitenin prestiji ve marka değeri benim için daha öncelik.”* diyen K6 ise tercih esnasında üniversite bazlı seçimini kurumun marka değeri için yapacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte katılımcı öğrencilerden biri olan E13, üniversite öncelikli tercih yaparken yalnızca kurumun ismine bakarak seçimde bulunmamış, üniversitenin prestijinin yanı sıra kurumun o bölümde ün yapmış olmasını da göz önüne almıştır. *“Hangi üniversite olduğu etkilidir. İstanbul’da olabilirdi, Marmara’da olabilirdi ya da İzmir’de olabilirdi ama Ankara’nın o bölümde gelişmişliğine baktım. Herhangi bir çevresel faktör etkili olmadı bölümsel düşündüm.”* diyen E13, bölüm bazındaki en iyi yükseköğretim kurumunu hedeflediği için tercihini üniversite merkezli gerçekleştireceğini dile getirmiştir.

Kurum adının ilerleyen süreçlerde kendilerine avantaj sağlayacağı düşüncesinde olan öğrenciler de bulunmaktadır. İlgili öğrencilerden olan K5, *“Sanırım üniversite odaklıyım. Tercih edeceğim üniversitenin daha bilindik ve iyi bir üniversite olması benim önümü açacaktır. İlerleyen süreçte bunun benim işime yarayacağını düşünüyorum.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır. Buna göre öğrencilerin, yükseköğretim kurumu seçerken yalnızca öğrenim görecekları kısıtlı bir zaman dilimini dikkate almadığı, uzun vadede kendilerine pozitif katkı sağlayacak üniversitelere yöneldiği anlaşılmaktadır. Söz konusu düşünceye sahip öğrenciler, üniversitenin marka değeriyle birlikte kurum adının mezun olduktan sonraki iş başvurularına da önemli fayda vereceği kanaatindedir. İlgili husus hakkında E9, *“Bence üniversite daha önemli çünkü iyi bir üniversiteden mezun olduğumuzda kötü bir bölüm okumuş olsak bile iyi bir üniversiteyse Hacettepe, ODTÜ gibi iş bulma şansın daha yüksek oluyor.”* diyerek üniversite odaklı tercihte bulunmasını iş fırsatlarının genişliği ile açıklamıştır. Zira öğrenciler, iş hayatına atıldıkları yükseköğretimden sonraki yaşamlarında kariyer hedeflerine hızlıca ulaşmak istemektedir. Yine aynı düşünceye sahip olan K2, *“Benim için üniversite daha öncelikli. Bunu tıp için söylemiyorum çünkü tıpta hiçbir üniversitede işsiz kalmazın ama bir mühendislik veya mimarlık olsun kötü bir üniversiteden mezun olursan iş bulma imkânı çok çok*

zorlaşır. Ancak normal sıradan bir bölüm de olsa Boğaziçi'nden veya İTÜ'den mezun olursan her anlamda iş bulabilirsin. Eğer kötü üniversite iyi bölüm/iyi üniversite kötü bölüm arasında tercih yapacak olursam ben iyi üniversiteyi seçerdim.” şeklinde ifadelere yer vermiştir. Öğrencilerin bu sözleri, ekonomik kaygılarının meslek seçimi yaparken oldukça büyük etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Yükseköğretim kurumunun eğitim kalitesinin yüksek olması üniversite bazlı tercih yapılmasında etkili olan bir diğer faktördür. E12, “Bence üniversite çünkü eğitim kalitesi olarak orası daha fazla katkı sağlıyor. Mesela ben makine mühendisliği de istesem bölüme bakmazdım üniversiteye bakardım.” diyerek bölümden ziyade tercih edilecek alanda donanımlı insan yetiştirebilecek bir üniversitede bulunmanın önemine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte nitelikli insan tanıma fırsatı da katılımcı öğrencilerin üniversite merkezli tercih yapmalarında etkili olmuştur. Bu nedenle kurum odaklı tercihte bulunan E10, kötü bir bölümde bulunsan bile arkadaş çevresinin kaliteli olmasının kendisini bir adım ileri taşıyacağını düşünmektedir. “Hangi üniversite olduğu daha önemlidir. Daha önce de dediğim gibi nitelikli insan tanıyor sunuz ve buna göre iş buluyorsunuz. İyi bir üniversitede kötü bir meslek bile olsa aslında o mesleğin en iyisi oluyorsunuz.” diyen E10, üniversitenin kendisine sağlayacağı sosyal çevreye vurgu yapmış ve kötü bölüm tercihi dahi yapsa tanınmış olan köklü kurumun her hâlükârda kariyerinde büyük etkilere sahip olacağını ifade etmiştir. Yukarıdaki gerekçeler en başta ifade ettiğimiz kurumun tanınmış olmasıyla doğrudan alakalıdır. Zira marka değeri yüksek olan bir üniversite, hem kendi bünyesine nitelikli öğrenciler kabul edebilir hem de kaliteli eğitim imkânı sağlayabilir.

Tercihini üniversiteden yana kullanan bir diğer öğrenci ise bu durumu mezuna kalmak istememesiyle açıklamıştır. Söz konusu öğrencinin belirli bir hedefi olmakla birlikte bölüm odaklı olmadığı ve alternatifleri de düşündüğü görülmektedir. “Bence çok ücra bir yerde kötü bir üniversitede hukuk okuyacağıma çok iyi bir üniversitede farklı bir bölüm okuyayım, daha iyi. Bu biraz kişisel bir tercih ama ben mezuna kalmak istemiyorum. Çünkü yaklaşık yedi aydır çok büyük emekler verdim. Güzel bir puan alacağıma inanıyorum. Bu yüzden her zaman alternatifleri değerlendirme taraftarıyım. Şu anda istediğim bölüm gelmezse diğer alanlara da yönelebilirim bu yüzden benim için üniversite daha öncelikli.” diyen E1, üniversitenin bölümden daha fazla dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.

3.2.1.2. Bölüm Öncelikli Tercih Yapanlar

Katılımcı öğrencilerin yarısı (E2, E3, E4, E5, E6, E8, E11, E14, E15, K1, K7, K8, K9, K10, K15), yöneltilen soruya bölüm öncelikli tercihte bulunacağım şeklinde cevap vermiştir.

Söz konusu öğrencilerin, bölüm odaklı olmalarının en önemli gerekçelerinden birisi tercih edecekleri mesleğe duydukları bağlılık hissidir. Bu konuda E4, *“Tıp bazında konuşmam gerekirse bölümü tercih etmek benim için daha önemli. Çünkü tıp bölümünü seviyorum yani genel olarak ilgilenmeyi sevdiğim bir alan.”* diyerek seçeceği mesleği sevdiğini ve ilgisinin bu yönde olduğunu dile getirmiştir. *“Kesinlikle bölüm. Kendi bölümümü seviyorum. Siyaset güzel, sakın, konuşma üzerine ve benim yapabileceğim en iyi şey konuşma olduğu için üniversite çok önemli değil.”* diyen E14 ise kendisini tercih edeceği meslek ile uyumlu gördüğü için okuyacağı bölümü merkeze alarak seçim yapacağını söylemiştir. Ayrıca E14, ilgi alanı dışında tercih yapması halinde okuyacağı bölümde başarılı olmayacağını *“Ben Ankara Hacettepe’de tıp okusam bana uygun olmaz. Adamın bir yerini keserken benim midem bulanır açıkçası.”* sözleriyle ifade etmiştir.

Bölüm merkezli tercih yapacak olan E5, *“İstediğim bölümü tercih etmem daha önemli. Çünkü çok iyi üniversitede olsa istediğim bölümü tercih edemezsem benim için bir anlamı kalmaz.”* diyerek sevdiği mesleği yapmaması halinde yükseköğretimde yer almasının kendisine herhangi bir katkı sağlamayacağını dile getirmiştir. Aynı düşünceye sahip olan E3 ise *“Bence üniversiteden önce ileride yapacağım mesleğin hangisi olduğu daha önemli. Çünkü iyi bir üniversite olabilir ama ileride sevmediğim mesleği yapacağım bir bölüme gidersen okuduğum 4 senelik üniversitenin bana pek de bir katkısı olmaz. Kötü bir üniversite de olsa ileride seveceğim bir bölümü okursam en kötü 1-2 yıl geç iş sahibi olurum ama en azından sevdiğim işi yaparım.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır. Buna göre E3, verim almayacağı yani sevmediği bir bölümde okumaktansa mutlu bir şekilde çalışacağı mesleğe geç de olsa ulaşmayı daha doğru kabul etmektedir. *“İstediğin bölümü tercih etmek daha önemli. Çünkü iyi bir üniversitede sevmediğim bir bölümü okurken işkence gibi gelir. Ben sonradan onun mesleğini yaparsam işimi severek yapmalıyım. Mesela bir doktor olarsam hastalarım daha sevecen, daha anlayışlı karşılamam gerekir ama mesleğimi sevmezsem işimi başımdan savmak için yapmış olacağım bu da hoş olmayacaktır.”* diyen K1 ise istemediği bir bölümde okuması halinde mezun olduktan sonraki iş yaşamında verim sağlayamayacağını düşünmektedir. Zira K1, ilgi alanına girmeyen mesleği yapmayı kendisine külfet olarak görmektedir.

Öğrencilerin, bölüm odaklı tercih yapmalarının bir başka nedeni yeteneklerinin her hâlükârda ortaya çıkacağına inanmalarıdır. İnsanların belli bir kapasiteye sahip olduğunu düşünenlerden biri olan E2, *“İstediğim bölümü tercih etmem benim için çok daha önemlidir. Çünkü nereye giderseniz gidin eğer sizde belli kumaş varsa siz onu İstanbul’da da ortaya çıkarabilirsiniz başka bir şehirde de.”* diyerek mekânın önemsiz olduğunu vurgulamış, dikkate alınması gereken şeyin yetenekler olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte *“Kesinlikle istediğin*

bölümü tercih etmek daha öncelikli. Çünkü insan istediği işi yapmalı, istediği üniversitede okumuş okumamış, onun pek bir önemi yok. Sonuçta sen kendini seçtiğin alanda geliştireceksin. Üniversite kendini geliştirmek için bir aracı sadece.” diyen E6, üniversiteleri gelişim için bir araç olarak görmektedir. Söz konusu düşünceyi katılımcı öğrencilerden K9, *“Bölüm çünkü benim şehir hedefim yok hiçbir şekilde Konya’da da olsa giderim Erzurum’da da. Zaten dört yılı gelip geçici olarak görüyorum.”* diyerek desteklemektedir. Üniversitenin belli bir zaman diliminde hayatında olacağını dile getiren K9, kurum yerine bölümün merkeze alınmasını daha önemli kabul etmiştir.

Katılımcı öğrencilerden bir diğeri olan K7 ise gelecekteki hayaline yönelik çalışmalar yürüttüğünü *“Hangi bölüm olduğu benim için öncelikli. Çünkü hayalim ve bir üniversite için çalışmıyorum bir hayal, bir meslek için çalışıyorum. Ayrıca üniversite sadece bir mekân. Üniversitenin içindeki insanlar kendini istediği gibi geliştirebilir ama bölümünü değiştirmek o kadar kolay bir şey değil.”* sözleriyle ifade ederken söz konusu çabasının hedeflediği bölüm için olduğunu söylemiş, kurumun ikinci planda olması gerektiğini vurgulamıştır. Üniversiteyi yalnızca bir mekân olarak tanımlayan K7, ilgi duyulan alanın tercih edilmemesi halinde insanların ilerleyen süreçte bölüm değiştirmek isteyeceğini *“Kötü bir üniversiteden çok iyi yerlere gelen insanlar var ama sadece üniversitesi iyi diye herhangi bir bölüme yerleşen insanların ileride o mesleği beğenmeyip farklı üniversitelerde farklı bölümler okuduklarını gördüm o yüzden kesinlikle bölümün daha önemli olduğunu düşünüyorum.”* şeklindeki ifadeleriyle dile getirmiş, bu tür olaylara şahit olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte E11, *“Okuduğum bölüme göre bence değişir. Benim için bölüm tercihi, çünkü ben yazılım okumak istiyorum ve hangi üniversite olduğunu o kadar da önemsemiyorum. Çünkü genel de yapacağın herhangi bir iş yazılım alanında veya mühendislikte senin adının arkasını oluşturuyor.”* diyerek yükseköğretimden sonraki iş hayatındaki deneyimlerinin bir kurumdan daha önemli olduğunu ifade etmiştir.

K15, *“İstediğim bölüm daha önemli çünkü istediğim bölüm yani bölümler fazla olduğu için (hepsi mühendislik ama farklı alanlara yönelik mühendislikler) bu da benim için bölümü daha önemli kılıyor. Önce bölüme bakarım daha sonra üniversite tercihini yaparım.”* diyerek bölüm odaklı olmasını birden fazla seçeneğin bulunmasına bağlamıştır. Söz konusu öğrencinin birden fazla mühendislik alanı istemesi üniversiteden önce bölüme bakmasına neden olmuştur. Bunun dışındaki diğer dört öğrenci (E8, E15, K8, K10) ise yalnızca bölüm odaklı olduklarını ifade etmiş, ilgili tercih hakkında herhangi bir gerekçe bildirmemiştir.

3.2.1.3. Hem Bölüm Hem de Üniversite Öncelikli Tercih Yapanlar

Katılımcı öğrencilerden bazıları (K3, K4, K11, K12, K13, K14) ise hem üniversiteye hem de bölüme eşit önem vereceğini ifade etmiştir. Söz konusu öğrencilerin, yöneltilen soruyu bu şekilde cevaplamalarının nedeni her iki faktöründe dikkate alınması gereken önemli bir kıstas olduğunu düşünmeleridir. Bu hususta K13, *“Bu değişir çok açık uçlu bir soru benim için. Ben güzel üniversite tutarsa ona giderim ya da tam tersi de olabilir. Benim için yüzde elli yüzde elli.”* diyerek hem üniversitenin hem de bölümün eşit derecede değerli olduğunu vurgulamıştır. K12 ise *“Bunun ince bir çizgisi var. İstediğim bölüm çok kötü bir üniversitede değilse o bölüme giderim. Ama çok kötü bir yer geliyorsa bölümü değiştirip daha iyi bir üniversite tercihimdir. Bu aslında sıralamama bağlı bir şey bu yüzden değişken. Ancak her ikisini de dikkate alırım tercih yaparken.”* diyerek tercih sırasında daha net bir karara varacağını dile getirmiştir. Öğrencilerin, ellerinde somut bir sıralama olmadan bu konuda net bir cevap vermekte zorlandığı görülmüştür.

“Her ikisi de çok önemli aslında şu anda Marmara istiyorum. Ben Marmara ve ilahiyatı içselleştirdim başka bir bölüm ya da başka bir üniversite düşünemiyorum. Ama bir ayırım yapacak olursam yine ilahiyat bölümü benim için daha öncelikli olurdu.” diyen K3, bölüm ve üniversite konusunda ayırım yapamayacağını dile getirmiş ancak seçim yapmak zorunda kalması halinde bölüme yöneleceğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K14 ise *“Bölüm daha önemli çünkü ben psikoloji istiyorum ama iyi bir üniversitede İstanbul ya da Anakara gibi bir yerde okumak istiyorum. Ücra bir köşede psikoloji okumak istemem ve mezuna kalırım. İkisi de önemli ama bölüm daha öncelikli benim için.”* diyerek bölüm odaklı olsa da her iki faktörü de tercih esnasında dikkate alacağını söylemiştir. Söz konusu öğrenci, bölüme daha yakın görünse de üniversitenin de göz ardı edilemeyeceği düşüncesindedir. Bu yüzden K14, iki önemli ölçüt arasında tercih yapmak yerine mezuna kalmayı düşündüğünü ifade etmiştir. Zira ilgili öğrenci, her iki etkeninde gelecek hayatına oldukça fazla tesiri olacağına inanmaktadır.

Hem bölümün hem de üniversitenin önemli olduğunu düşünen bir diğer öğrenci olan K11, tercih edilen bölüme göre bu seçimin değişeceği kanaatindedir. *“Bölümde üniversitede önemli. Bu durum bölüme göre değişir mesela hukuk alanında okuduğun üniversitenin bir önemi var. Diyelim ki serbest şekilde ya da özelde çalışacaksan İstanbul Üniversitesinden mezun avukat deyince kapıların sana açılması var ya da daha küçük bir yerde okumak var. Ama bazı mesleklerde mesela tıp okuyacaksan illaki önemli bir üniversitede okuman gerektiğini düşünmüyorum. Sonuçta devlet atanacaksın. Ancak hukuk alanında gerçekten çok mezun olduğu için ayrıcalık yaratmak gerekiyor. Bu yüzden eğer bir tercih yapacak olsaydım hukuk istediğim için üniversite öncelikli derdim.”* diyen K11, bir seçim yapması halinde hukuk alanına

yöneldiğinden dolayı üniversitenin daha öncelikli olacağını ifade etmiştir. Ancak söz konusu öğrencinin, alan konusunda net ve önde gelen bir üniversite tercihinde de ısrarlı olduğu, dolayısıyla kendisinin her iki etkeni de göz önünde bulunduracağı anlaşılmaktadır. K4 ise *“Bence ikisi de öncelikli, çünkü bölüm iyi üniversite kötü olursa bölümün iyi olmasının bir anlamı olmaz. Bölüm kötü üniversite iyi olsa da bence bir anlamı olmaz ve ikisinde ayıramayız. Bence ikisi birlikte bütün olmalı ve ikisi de bence meslek seçiminde göz önüne alınması gereken 2 faktör diye düşünüyorum.”* diyerek iki ölçütünde birlikte bir anlam taşıdığını dile getirmiştir. Bölümün ya da üniversitenin öncelenmesini doğru bulmayan K4, tercih yapmak durumunda kalması halinde üniversiteye yöneleceğini *“Bir tercih yapacak olsaydım bu üniversite olurdu. Çünkü ona göre planlamışım her şeyimi ona göre kurmuşum ve hayalim bu olduğu için üniversite tercih ederdim.”* sözleriyle ifade etmiştir. Her iki ölçütü de dikkate alan öğrencilerin zorunluluktan bir tercih yaptığı görülmektedir. Sağlıklı bir tercih süreci geçirmeleri halinde öğrencilerin hem üniversiteyi hem de bölümü dikkate alarak seçim yapacakları anlaşılmaktadır.

3.2.2. Öğrencilerin Seçtiği Üniversiteler ve Tercih Nedenleri

Bu başlıkta, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilen *“Hangi üniversiteyi tercih etmeyi düşünüyorsunuz? Üniversite tercihinizi etkileyen faktörler sizce nelerdir?”* sorusuna ait veriler yedi alt başlıkta incelenmiştir.

3.2.2.1. Öğrenciler Tarafından Tercih Edilen Üniversiteler

Proje imam-hatip lisesi son sınıf kız öğrencilerinin tercih edecekleri üniversitelerin büyük çoğunluğu İstanbul’da (8) bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu şehirde en fazla talebin İstanbul Teknik Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi’ne olduğu gözlemlenmektedir. İstanbul’un ardından ise öğrencilerin seçimlerinin Ankara (4), Antalya (2) ve Afyon (1) illeri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. İlgili tercihlerin ayrıntıları aşağıda bulunan tablo 3.4’te yer almaktadır.

Tablo 3. 4. Kız Öğrencilere Ait Üniversite Tercihi Verileri

Katılımcı	Üniversite
K1	İstanbul Teknik Üniversitesi
K2	İstanbul Teknik Üniversitesi/Yıldız Teknik Üniversitesi
K3	Marmara Üniversitesi
K4	Kara Harp Üniversitesi
K5	Akdeniz Üniversitesi
K6	Afyon Üniversitesi

K7	İstanbul Üniversitesi/Ankara Gazi Üniversitesi
K8	Ankara Üniversitesi
K9	Ankara Üniversitesi
K10	Akdeniz Üniversitesi
K11	İstanbul Üniversitesi
K12	İstanbul Üniversitesi
K13	Ankara Üniversitesi
K14	Marmara Üniversitesi
K15	İstanbul Teknik Üniversitesi/Ostim

Katılımcı erkek öğrencilerin, çoğunlukla Ankara (6) ilini tercih edeceği görülmekte, Ankara Üniversitesi ise ilgili şehirde ön plana çıkmaktadır. Ankara şehrini İstanbul (3), Antalya (3), Trabzon (2) ve İzmir (1) illeri takip etmektedir. Proje imam-hatip lisesi son sınıf erkek öğrencilerinin söz konusu tercihleri tablo 3.5’te ayrıntılı şekilde yer almaktadır.

Tablo 3. 5. Erkek Öğrencilere Ait Üniversite Tercihi Verileri

Katılımcı	Üniversite
E1	Ankara Üniversitesi/İstanbul Üniversitesi
E2	Ankara Üniversitesi
E3	İstanbul Teknik Üniversitesi
E4	Akdeniz Üniversitesi
E5	Yıldız Teknik Üniversitesi
E6	Ankara Üniversitesi
E7	Ege Üniversitesi
E8	Bilim Üniversitesi
E9	Hacettepe Üniversitesi
E10	Karadeniz Teknik Üniversitesi
E11	Karadeniz Teknik Üniversitesi/Akdeniz Üniversitesi
E12	Marmara Üniversitesi
E13	Ankara Üniversitesi
E14	Ankara Üniversitesi
E15	Akdeniz Üniversitesi

Genel anlamda katılımcı öğrenciler, İstanbul (11), Ankara (10), Antalya (5), Trabzon (2), İzmir (1) ve Afyon (1) illerinde bulunan üniversiteleri tercih edecektir. Bununla birlikte söz konusu öğrencilerin 12 farklı üniversite ismi zikrettiği görülmektedir. Erkek öğrencilerin kızlara oranla daha çeşitli seçimler yaptığı da söylenebilir. Zira erkekler, beş farklı ilde 9 üniversite tercihinde bulunacağını ifade etmekte, kızlar ise; 4 şehir 7 üniversite ismi vermektedir.

3.2.2.2. Üniversitenin Konumu

Katılımcı öğrencilerin (E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E14, E15, K1, K2, K3, K5, K6, K7, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15), üniversite tercihinde bulunurken dikkate alacağı faktörlerden birisinin üniversitenin konumu olduğu görülmektedir. Söz konusu öğrenciler bu durumu çeşitli nedenlere dayandırmaktadır. Örneğin bazı öğrenciler, yükseköğretim kurumunun aile üyelerinin yaşadığı şehirde bulunmasını etken kabul etmektedir. Bu hususta E7, “*Üniversitenin bulunduğu il çok önemli benim için çünkü bütün ailem İzmir’de. Bu üniversitenin çok iyi olması ile alakalı değil kişisel bir neden aslında.*” sözlerini kullanmış, E5 ise “*İstanbul’da kalan bir akrabam var onun evine yakın olması en başta o etken oldu.*” şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca bir başka katılımcı öğrenci K6, “*Bir kere ekonomik olarak ailemi etkilemeyecek küçük bir yer olduğu ve aileme yakın olduğu için Afyon Üniversitesini istiyorum.*” ifadelerini kullanmış, tercihinde aileyle birlikte ekonomik gerekçelerin etkili olduğunu dile getirmiştir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, özellikle İstanbul, Ankara gibi yüksek imkânlarla sahip metropol şehirlerde bulunan yükseköğretim kurumlarına yönelmektedir. Örneğin K15, “*İstanbul’da olması etkiliyor diğer şehirlerden daha fazla imkâna sahip bir şehir sonuçta.*” ifadelerini kullanmış, İstanbul’da bulunan fırsatların çeşitliliğine vurgu yapmıştır. E14 ise “*Üniversitenin Ankara’da bulunması yeterli bir etken benim için çünkü hem siyasetin merkezi hem de ülkenin merkezi Ankara olduğu için burayı tercih etmek istiyorum.*” şeklinde görüş bildirmiş, Ankara’nın barındırdığı olanakların seçiminde rol oynadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte K14, “*İstanbul’da olması çünkü orası çok güzel. Şu anda Antalya’dayım ve buranın bir tarihi bile yok bence. İstanbul kadar gezilecek tarihi yeri yok Antalya’nın sadece doğal güzellikleri var o kadar. Ayrıca gezebilmek için ulaşımı elverişli değil bir şelaleye gidebilmek için bile araban olması gerekiyor. Ama İstanbul’un her sokağı ayrı güzel tarih kokuyor.*” sözleriyle İstanbul’un tarihi mekânlarına işaret ederek üniversite tercihini etkilediğini belirtmiştir.

Üniversite tercihi yaparken yükseköğretim kurumunun bulunduğu konumun sağladığı ulaşım imkânlarına dikkat çeken proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri de mevcuttur. Bu konuda K3, “*Marmara Üniversitesinin metroya olan konumu çok iyi bu durumda üniversite tercihimizi etkiliyor.*” diyerek yükseköğretim kurumunun toplu taşıma araçlarına olan yakınlığına işaret etmiştir. Bir başka katılımcı öğrenci olan E2 ise “*Birçok üniversite öğrencisinin yaptığı gibi bende otobüsle ulaşım sağlıyorum. Gidilen şehirlerde bu konu önem taşıyor. Bu yüzden merkezi bir konumda olması gerekiyor bence.*” şeklindeki sözleriyle üniversitenin merkezi konumda bulunmasının ulaşımı etkileyeceğini dile getirmiştir. Bunun

dışında kampüs içindeki ulaşım önem veren öğrencilerde vardır. Örneğin K6, bu hususta “...Afyon Üniversitesinin hastanesi hemen yanında çok uzağa falan gitmeme gerek yok ve ulaşımı kolay.” ifadelerini kullanmıştır.

Tüm bunlara ek olarak bulunduğu şehirdeki üniversiteyi tercih edeceğini söyleyen öğrencilerde bulunmaktadır. Bu öğrencilerden biri olan K10, “Gençlerin üniversiteyi şehir dışından tercih etmesinin sebebi genellikle ailelerinden uzaklaşmaktır ama ben uzaklaşmak istemiyorum. Bunun dışında Akdeniz güzel ve sahile yakın bir üniversite.” derken E4 ise “Antalya'nın çok güzel bir şehir olması ve tıp çok zor bir bölüm olduğu için ailemin yanından ayrılmak istemem. Ben şehrimi çok seviyorum kalabalık da olsa bizim şehrimiz sonuçta.” şeklinde görüş belirtmiştir.

3.2.2.3. Üniversitenin Prestiji

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri (E1, E2, E9, E10, E11, E13, K2, K3, K7, K8, K11, K12, K14, K15), toplum tarafından iyi kabul edilen ve en iyi yükseköğretim kurumları arasına giren üniversiteleri tercih edeceklerini dile getirmişlerdir. Örneğin K12, “...benim istediğim bölüm için ülkemdeki en köklü ve en iyi olan üniversite İstanbul Üniversitesi.” diyerek tercihinde kurumun prestijini göz önüne alacağını belirtmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K15 ise “İstanbul Teknik Üniversitesi adı olan bir üniversite ve prestijli bir kurum bence. Mühendislik denildiğinde akıllara gelen üniversitelerin başında bu yüzden oraya gitmek istiyorum.” yorumunda bulunmuştur. Bununla birlikte kariyer planlaması ve iş edinme sürecinde marka değerine sahip yükseköğretim kurumlarının kendilerine pozitif katkı sağlayacağı düşüncesine sahip katılımcı öğrenciler de bulunmaktadır. Bu hususta E9, “Öncelikle tabii bölümün yani üniversitenin biraz daha isminin çıkmış olması lazım. Bu alanda ünlü olmuş olması lazım. Böylece bölümden mezun olduktan sonra daha fazla iş bulma imkânım olur.” ifadelerini kullanmış, E2 ise “Ankara Üniversitesini tercih etme nedenim bünyesinde bulunan mülkiye bölümünün direk devlete görevli yetiştirmesi yani bizzat devlette görevli olmanızı sağlıyor. Ayrıca avantajları daha fazla ve birçok devlet görevlisi de buradan çıkmış.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Üniversite seçimi yaparken bölümün yükseköğretim kurumundaki tanınırlığını dikkate alan katılımcı öğrencilerde mevcuttur. Söz konusu öğrencilerden biri olan K3, “Alanında iyi olması, yani alanının en iyilerinden birisi olması.” diyerek Marmara İlahiyatı bölümünün en iyisi olmasından dolayı seçtiğini dile getirmiştir. Bir başka katılımcı öğrenci E13 ise bu konuda “Ben Ankara Üniversitesini, üniversite içindeki BESYO bölümünü diğer üniversitelere binaen daha iyi olduğu için seçtim.” ifadelerini kullanmıştır. Bununla birlikte K14, “Marmara üniversitesi

çok iyi bir üniversite ve marka değerine sahip bir yer. İstedğim bölümden de bu sene ilk defa puanla öğrenci alacaklar. Prestijli bir üniversitenin bünyesinde ilk kez açtığı bölümün ilk mezunlarından olmak istiyorum.” diyerek üniversite seçimi yaparken yükseköğretim kurumunun marka değeriyle beraber bünyesinde ilk defa bulunacak olan bölümde yer almak istediğini dile getirmiştir.

3.2.2.4. Burs ve Barınma İmkânları

Katılımcı öğrencilerin (E1, E5, K1, K5), yükseköğretim hayatları boyunca ekonomik sıkıntılar yaşamamak için üniversite seçimlerinde burs imkânlarına önem verdiği görülmektedir. *“Günümüzde üniversite okumak veya kitaplarla meşgul olmak biraz meblağ isteyen şeyler. Burslu bir şekilde okumak herkes için çok rahat olur. Ben zorlanarak okuyacağım bir üniversiteyi çok rahat bir şekilde okuyabileceğim bir üniversiteye tercih ederim. Bu yüzden burs imkânları benim üniversite tercihlerimde etkili ve bence diğerlerinin de araştırması gereken bir konu.”* diyen E1, tercih esnasında bu etkeni göz önünde bulunduracağını söylerken seçim yapacak diğer öğrencilere de burs imkânlarını araştırmalarını tavsiye etmiştir. Bununla birlikte *“Aileme çok yük olmaması bakımından burs alabilmem gerçekten benim için önemli.”* diyen K5, ailesini maddi anlamda rahatlatmak adına burs ve yardım imkânlarını araştırdığını ifade etmiştir. K5 ile hemfikir bir başka katılımcı öğrenci olan K1 ise *“Burs imkânlarına bakarım çünkü okurken bile çok masraf oluyor. Ailenden bir miktar para alıyorsun ama yaşın gereği büyüdüğünü hissediyorsun ve artık aileme muhtaç olmamalıym diye düşünüyorsun.”* diyerek ebeveynlerine yük olmamanın yanı sıra maddi özgürlüğünü eline alabilmek için söz konusu etkeni dikkate alacağını söylemiştir. Ayrıca burs ve yardım imkânlarının önem sırası sorulduğunda görüşmeye katılan E5’in *“Üniversite tercihi yaparken: gittiğim üniversitenin burs imkânlarının olmasını birinci sıraya koyardım.”* şeklinde cevap verdiği ve yükseköğretim kurumu seçerken burs imkânlarını ilk sıralarda bulundurduğu görülmektedir.

Barınma, Maslow’un ihtiyaçlar piramidinin ikinci basamağında yer alan temel düzeydeki insani ihtiyaçlardan birisidir.¹⁴¹ Araştırmaya katılan proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri de (E3, E5, E14, K6) söz konusu ihtiyacı üniversite seçiminde dikkate almaktadır. Örneğin E5, *“...Üçüncü olarak da yurt imkânlarına yani orada kalma imkânlarına dikkat ederdim...”* diyerek barınma imkânlarına ilk sırada olmasa da önem verdiğini dile getirmiştir. Bazı öğrencilerin ise yurt imkânlarını ulaşım sıkıntısı yaşamamak adına dikkate aldığı

¹⁴¹ Hüseyin Zahid Kara, Mehmet Aykul, ve Aslı Berna Pulat, “Neden ve Sonuçları İtibariyle Üniversite Öğrencilerinin Barınma Sorunu”, *Pesa International Journal of Social Studies* 5, sy 2 (Temmuz 2019): 79.

görülmektedir. Söz konusu öğrencilerden biri olan E3, *“İkinci önemli konu ise kalma açısından sıkıntı olmaması çünkü eve çıkmayı pek düşünmüyorum. Yurt imkânlarının iyi olması yani fakülteme yakın olmasını istiyorum. Bu duruma parasal olarak bakmıyorum tamamen ulaşım sorunu yaşamak istemediğim için bu üniversiteyi düşünüyorum.”* diyerek ulaşım kolaylığı nedeniyle yurt imkânının ikincil etken olarak gördüğünü söylemiştir. Yine aynı düşünce nedeniyle Afyon üniversitesini tercih edeceğini söylen K6 ise *“Afyon üniversitesinin bir başka özelliği ise yurt çıkarsa eğer direk okulun yanında olması. Hepsi bir yerde olduğu ve ulaşımı rahat olduğu için bu üniversite bana mantıklı geliyor.”* ifadelerini kullanmıştır. İlgili öğrencilerin, karşı karşıya kalacakları yeni atmosfere uyum sağlayabilmeleri açısından minimum düzeyde değişikliklerle yüz yüze kalmak istedikleri çıkarımı bu ifadelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca diğer öğrencilerden farklı olarak E14, üniversite tercihinin barınma imkânlarının yanı sıra ailevi sebeplerden dolayı olduğunu *“Abim tercih edeceğim üniversitenin olduğu şehirde yaşıyor. Bende abimin yanında yaşayacağım büyük ihtimalle orayı kazanırsam. Bu durumda o üniversiteyi seçmemde etkili.”* sözleriyle dile getirmiştir.

3.2.2.5. Kariyer ve İş İmkânları

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri (E3, E9, E13, K2, K15) kariyer ve iş imkânlarını üniversite tercihi sürecinde dikkate alacaklarını ifade etmişlerdir. Ancak ilgili öğrenciler, söz konusu etkeni ikincil faktör olarak görmektedir. Zira öğrenciler için iş imkânlarının oluşması üniversitenin prestiji ile doğru orantılıdır. Örneğin E3, *“Üniversitenin iyi olması tercihimde etkili olan faktörlerin başında geliyor. Çünkü üniversiteden mezun olduktan sonra işi benim aramam değil de bana iş olanaklarının sağlaması benim için daha olumlu olacaktır.”* sözleriyle prestijli bir üniversiteden mezun olup aranan nitelikte bir eleman olabilmeyi amaçladığını ifade etmiştir. Yine aynı düşünceye sahip olan E9, *“Öncelikle üniversitenin ünlü olmuş olması lazım. Böylece bölümden mezun olduktan sonra daha fazla iş bulma imkânım olur.”* diyerek iş imkânları açısından üniversite seçiminin önemini vurgulamıştır. Kullanılan ifadelerden ilgili öğrencilerin, üniversiteden mezun olduktan sonraki süreçte iş edinme kaygısı yaşamak istemedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumu K2'nin *“...beni bu üniversiteye işsiz kalma ihtimalimin diğer üniversitelere göre daha az olması yöneltti.”* şeklindeki ifadeleri doğrulamaktadır.

Katılımcı bir başka öğrenci ise bölüm bazlı düşünerek üniversite seçiminde kariyer basamaklarında hızlı ilerleyebileceği yükseköğretim kurumuna yöneldiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda E13, *“Üniversite iyi olabilir ama bölümün de iyi olduğu üniversiteler var. Ben seçim yaparken üniversite içindeki BESYO bölümünü diğer üniversitelere binaen daha iyi olduğu için*

Ankara'yı seçtim. Türkiye genelinde derece yapmış yerlerden birisi ve takım olarak da çevresi geniş bir üniversite. Bu açıdan benim için daha faydalı olacağını düşünüyorum.” diyerek tercih edeceği üniversitenin bölüm merkezli en iyi kurum olduğunu dile getirmiştir. Söz konusu öğrenci, üniversitenin kariyer açısından kendisine yarar sağlayacağı düşüncesindedir. Yine ilgili düşünceye sahip K15, konuyla alakalı “İstanbul’da olması etkiliyor. Sonuçta diğer şehirlerden daha fazla imkâna sahip bir şehir. Bunun dışında iş olanakları daha yüksek, sanayi orada bulunuyor. Mesela tıp okumak istesem oraya gitmezdim.” ifadelerini kullanmıştır. K15’in mühendislik bölümünü tercih edeceği için üniversite seçimine dikkat ettiği ve kendisini ileriye taşıyacak olan yükseköğretim kurumuna yöneldiği görülmektedir. Ayrıca söz konusu katılımcının, tıp gibi iş edinme konusunda problem yaşamayacağı bir alana gitmesi halinde üniversite seçimine dikkat etmeyeceği anlaşılmaktadır.

3.2.2.6. Eğitim İmkânlarının ve Sosyal Çevrenin Kalitesi

Yükseköğretim kurumları, çatısı altında okuyan öğrencilere değişim programlarına¹⁴² katılma imkânı sunmaktadır. Söz konusu imkân, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E2, K1, K2) üniversite tercihleri üzerinde etkili olan faktörlerden biridir. Örneğin daha önceki eğitim hayatında değişim programına katılmış olan K2, “İstanbul Teknik ve Yıldız Teknik üniversiteleri teknik açıdan çok iyi üniversiteler Erasmus’a çok öğrenci gönderiyorlar. Bende Erasmus’a daha önceden katıldım ve tekrar tekrar katılmak isterim. Çok güzel bir imkân.” ifadeleriyle üniversite seçimini etkileyen faktörlerden birini, öğrenci değişim programlarına gönderilen öğrenci sayısının fazlalığı olarak belirtmiştir. Bir diğer katılımcı olan E2 ise “Bir üniversitenin imkânı ne kadar fazlaysa benim için o kadar iyidir. Özellikle de yurt dışı imkânlarında çünkü Mevlana projesiyle Singapur veya Japonya gibi ülkelerde de okumayı istiyorum. İnsan gezdikçe biraz daha öğrenir ve ben gezmeyi çok seviyorum. Bundan dolayı da tercihim de önemli üniversitenin sağladı imkânlar.” diyerek tercih edeceği üniversitenin yurt dışı imkânlarının önemine vurgu yapmıştır. İlgili öğrencilerin, eğitim hayatlarında öğrenirken bir yandan da üniversitenin sunduğu imkânlarla gezerek kişisel gelişimlerine katkı sağlamak istedikleri söylenebilir.

Eğitimin niteliği, katılımcı öğrencilerin (E12, E11) üniversite seçiminde önem verdiği bir başka husustur. Zira yükseköğretim kurumlarının verdiği kaliteli eğitim, mezunlarının da nitelikli yetişmesini sağlamaktadır. Örneğin E12 bu konuda “O üniversiteden mezun olanların çoğu daha iyi oluyor. Biraz da kendi çabaları ama eğitiminde kaliteli olduğunu düşünüyorum.

¹⁴² Türkiye’de bulunan öğrenci değişim programlarından bazıları: Erasmus+, Mevlana, Farabi “Değişim Programları Nelerdir?”, Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, erişim 14 Nisan 2024, <https://hacibayram.edu.tr/ogris/degisim-programlari-erasmus-mevlana-farabi>.

Orada sağlam eğitim veriyorlar diye düşündüğün için orayı tercih edeceğim.” sözleriyle tercih edeceği üniversitenin mezunlarının nitelikli yetişmiş olmasına dikkat çekmekte, bu durumun nedenini ise verilen eğitimin kalitesine bağlamaktadır. *“Üniversitenin sağladığı dallar arası geçişler ya da sosyal psikoloji veya çocuk psikoloji, rehberlik gibi alanlarda verebileceği ekstra dersler ve bu eğitimlerin sıklığı veya niteliği filan daha önemli, üniversite tercih ederken bunlara dikkat edeceğim. Çünkü üniversitenin bu gibi alanlarda yardımcı olması lazım bence.”* ifadelerini kullanan E11 ise kurumun verdiği eğitimin yanı sıra kişisel gelişim açısından sağlayacağı ekstra derslere vurgu yapmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen öğrencilerin bu sözlerinden tercih edecekleri üniversitede en üst düzeyde gelişim sağlamak istedikleri anlaşılmaktadır. Söz konusu gelişimin ise yalnızca akademik eğitim alanında değil çok yönlü olmasını amaçladıkları görülmektedir.

Nitelikli eğitimin önkoşulu, kaliteli akademik kadronun bulunmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda öğrencilerin (E5, E10, K3, K11) tercih edecekleri üniversitelerde ders alacakları eğitimcileri ve buna bağlı olarak oluşturacakları sosyal ortamı da dikkate aldığı görülmektedir. Örneğin E5, *“Gittiğim bölümdeki önemli alan derslerinin öğretim üyelerini ikinci sıraya koyardım.”* diyerek akademik kadroyu üniversite tercihini etkileyen ikinci faktör olarak zikretmiştir. Bir diğer katılımcı olan K11 ise *“Hukuk bölümünde okuduğun üniversitede çok önemli. İstanbul, Ankara gibi üniversitelerde okuduğunda savcılık kazanma ihtimalin çok daha yüksek. Çünkü o sınavları hazırlayan hocalar aslında o üniversitenin hocaları olmuş oluyor. Sen orada yetiştiğin için hem akademik anlamda geliyorsun hem de sosyal ortam olarak gelişmiş oluyorsun.”* ifadeleriyle bölümünde iş edinmek için hazırlanacağı sınavları örnek göstererek öğretim üyelerinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca bu sözleriyle K11, eğitim imkânları yüksek olan üniversitelerin çevre edinebilme açısından da kendisine yarar sağlayabileceğini ifade etmiştir. Söz konusu öğrenciyle aynı düşünceye sahip olan E10 ise *“Ortamın iyi olması yani çevresinin çevre oluşturabileceğim bir ortamı olması benim için önemli. İleride iş anlamında gerçekten nitelikli insanları tanıyabileceğim bir ortam olması üniversite seçimimde göz önüne aldığım etkenlerden. Tercih edeceğim üniversitenin de bu anlamda gerçekten iyi olduğunu düşünüyorum.”* diyerek üniversite seçimi yaparken gelecekteki iş hayatında edineceği sosyal çevrenin yararlı olacağını dile getirmiştir.

3.2.2.7. Sosyal, Kültürel ve Sportif Mekânların Çeşitliliği

Yükseköğretim kurumlarının bünyesinde bulunan sosyal, kültürel ve sportif mekânların çeşitliliği, üniversite tercih sürecindeki proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E1, E2, E9, K3, K7, K11, K12, K14) seçimleri üzerinde etkili bir faktördür. Zira söz konusu

öğrencilerin, üniversiteleri hem eğitim hem de sosyalleşme alanı olarak algıladığı görülmektedir. Bu hususta E1'in, *"Üniversite sadece mesleğimizi edindiğimiz yer değil. Hayatımıza da insanlar kattığımızı ve tecrübeler edindiğimiz yerler bence o yüzden düzenlenen etkinlikler çok önemli dikkate alınması gereken etkenlerden."* şeklindeki görüşü örnek verilebilir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K3 ise *"Üniversitenin ortamı çok güzel. Fakültenin hemen yanında camisi var. Yine kafeteryası var caminin içinde orada istediğin şekilde yemek yiyebiliyorsun. Çok hoş, çok beğenmiştim."* sözleriyle tercih edeceği yükseköğretim kurumunu ziyaret ettiğini dile getirmiş, fakülte ve kampüs ortamını çok beğendiği için seçimini bu kurumdan yana kullanacağını ifade etmiştir. Söz konusu öğrencinin ifadelerinden, proje imam-hatip liselerinde zaman zaman gerçekleştirilen üniversite gezilerinin katılımcılar üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Üniversitede bulunan sosyal, kültürel ve sportif mekân çeşitliliğinin yanı sıra söz konusu yerlerin ulaşılabilir olması da proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin karar verme süreçlerinde etkilidir. Örneğin E2, bu konuda *"Üniversitenin merkezi bir konumda olması ve benim sıkıldığımda çeşitli etkinlikler yapmak istediğimde -bu spor olabilir farklı etkinlikler olabilir ya da üniversitedeki kulüpler yapılan faaliyetler olabilir- bana imkân sağlanabilmesi tercihimde etkili."* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K12 ise *"İstanbul'da öğrencilere hizmet eden çok fazla vakıf bulunuyor. Düzenlenen sempozyumlar, kendimi geliştirmek için yapabileceğim aktiviteler ve kişisel gelişimle alakalı etkinlikler orada her anlamda daha çeşitli ve katılım imkânımız oluyor. Bu yüzden eğitim imkânları ve kişisel gelişim alanı fazla olduğu için İstanbul üniversitesini istiyorum."* ifadelerini kullanarak tercih edeceği üniversitenin konumundan ötürü öğrenciler için barındırdığı imkânlarla ve faaliyetlerin çeşitliliğine vurgu yapmış, seçimini bu durumun da etkilediğini dile getirmiştir. Bununla birlikte İstanbul'un tarihi ve kültürel imkânlar açısından zengin bir şehir olması katılımcı öğrencilerin üniversite tercihinde etki sağlayan bir başka faktör olmuştur. Bu hususta K14, *"İstanbul gezilebilecek tarihi mekân bakımında oldukça zengin bir şehir. Bu yüzden orda üniversite okumak istiyorum. İstanbul'un her sokağı ayrı güzel tarih kokuyor."* ifadelerini kullanmış, K11 ise *"Şehir çok güzel gittim, gördüm. İstanbul'u hep filmlerden işte dizilerden izliyoruz ama gidip görünce gerçekten o şehre âşık oluyorsun."* diyerek İstanbul'un zengin kültürel mirasına dikkat çekmiştir.

3.2.3. Öğrencilerin Seçtiği Bölümler ve Tercih Nedenleri

Bu ana temada, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerine yöneltilen *"Hangi bölümü tercih etmeyi düşünüyorsunuz? Bölüm tercihinizi etkileyen faktörler sizce nelerdir?"*,

“Üniversite ve meslek tercihinizde öğretmenlerinizin etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?” ile “Üniversite ve meslek seçiminde okul dışındaki hangi faktörlerin (aile, arkadaş, sosyal medya vb.) etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?” sorularına verilen cevaplara ait bulgular sekiz alt başlıkta incelenmiştir.

3.2.3.1. Öğrenciler Tarafından Tercih Edilen Bölümler

Katılımcı kız öğrencilerin tercih edecekleri bölümler tablo 3.6’da yer almaktadır. Söz konusu tabloya göre kız öğrencilerin en fazla hukuk (5) alanına yöneldiği, daha sonra ise tıp (4) bölümünü tercih edeceği görülmektedir. İlgili alanların dışında ise proje imam-hatip lisesi son sınıf kız öğrencileri mimarlık (2), İngilizce ilahiyat (1), diş hekimliği (1), psikoloji (1) ve makine mühendisliği (1) bölümlerini seçeceklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3. 6. Kız Öğrencilere Ait Bölüm Tercihi Verileri

Katılımcı	Bölüm
K1	Mimarlık
K2	Mimarlık
K3	İngilizce İlahiyat
K4	Hukuk/Psikoloji
K5	Çocuk Diş Hekimliği
K6	Tıp
K7	Tıp
K8	Tıp
K9	Hukuk
K10	Tıp
K11	Hukuk
K12	Hukuk
K13	Hukuk
K14	Psikoloji
K15	Makine Mühendisliği

Proje imam-hatip lisesi son sınıf erkek öğrencilerinin, çoğunlukla mühendislik (4) bölümünün farklı dallarına yöneldiği, ardından ise psikoloji (3) alanını tercih ettiği görülmektedir. Ayrıca katılımcı erkek öğrenciler hukuk (2), siyasal bilimler (2), tıp (1), ilahiyat (1), BESYO (1) ve İngiliz dili ve edebiyatı (1) bölümlerini de seçimleri arasında bulundurmaktadır. İlgili tercihlerin ayrıntıları aşağıda bulunan tablo 3.7’de yer almaktadır.

Tablo 3. 7. Erkek Öğrencilere Ait Bölüm Tercihi Verileri

Katılımcı	Bölüm
E1	Hukuk

E2	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
E3	Uçak Mühendisliği
E4	Tıp
E5	Yazılım Mühendisliği/Tasarım Mühendisliği
E6	Hukuk
E7	Psikoloji
E8	Psikoloji/Elektrik-Elektronik Mühendisliği
E9	Psikoloji/PDR
E10	Yazılım Mühendisliği/Bilgisayar Mühendisliği
E11	Makine Mühendisliği/Bilgisayar Mühendisliği
E12	İlahiyat
E13	BESYO
E14	Siyasi Bilimler
E15	İngiliz Dili ve Edebiyatı

Genel anlamda kız öğrencilerin hukuk ve tıp alanlarına yöneldiği, erkek öğrencilerin ise mühendislik ve psikoloji bölümlerine rağbet ettiği görülmektedir. Bununla birlikte proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinden bir kısmının (E3, E12, E15, K3, K9, K12) üniversite ve meslek tercihi arasında İlahiyat bölümü bulunmaktadır. Ancak söz konusu öğrencilerden ilahiyat alanını ilk sırada tercih edeceğini söyleyen kişi sayısı yalnızca ikidir. Bununla beraber proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin büyük bir bölümü (E1, E2, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10, E11, E13, E14, K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K13, K14, K15) seçimleri arasında İlahiyat alanına yer vermemiştir.

3.2.3.2. Aile

Bölüm tercihinde bulunurken proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri (E2, E3, E4, E5, E6, E8, E9, E10, E11, E12, E14, E15, K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15), en küçük sosyal birim olan aileden oldukça fazla etkilenmiştir. Öyle ki görüşme gerçekleştirilen üç kişi dışındaki tüm katılımcı öğrenciler, ailenin alan seçiminde etkili olduğunu vurgulamıştır. Örneğin E3, *“Benim hayalim futbolcu olmaktı. Ancak ailem bu mesleğe hoş bakmayınca okulda derslerim de iyi olduğu için o tarafı bırakmak zorunda kaldım. Okula önem vermeye başladım. Ailem tabii ki etkili, çünkü onların da benden beklentileri var. Herkes oğlunun iyi bir yerlere geldiğini görmek ister.”* diyerek hayalindeki mesleği aile etkeninden dolayı bıraktığını ve farklı bölümlere yöneldiğini ifade etmiştir. Söz konusu öğrencinin ifadeleri, ailelerin alan tercihinde oldukça büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K8 ise *“Aile etkili ister istemez. Eve gittiğinde mesela bu da mı okuyacak gibi bir algıya sahip bir ailedense benim kızım yapabilir şeklinde bir algıya sahip olmaları daha tercih edilebilir bir şey. Mesela benim ailem beni destekledi*

sadece. Manipüle etmediler ya da dayatma yapmadılar.” sözleriyle bölüm tercihinde bulunurken ailesinin kendisine destek sağladığını ve seçimlerine saygı duyduğunu dile getirmiştir.

Katılımcı öğrenciler, ebeveynleri tarafından yetiştirilme tarzlarını da bölüm seçiminde etkili bir faktör olarak görmektedir. Bu hususta E11, *“Temel olarak aile ve şu anki sosyal medyadan çok internet veya araştırma durumu daha etkili. Aile etkisi, benim oğlum şu olacak ya da benim kızım bu olacak şeklinde söylemlerle küçüklükten itibaren başlıyor. Bu durum ailenin senden büyük bir beklentisi olduğu hissini yaratıyor ve hafiften bir baskı yaptığını düşünüyorum.”* diyerek ebeveynlerin küçük yaşlardan itibaren söylemleriyle meslek seçimini etkilediklerini ifade etmiştir. Söz konusu yorumu E14’ün *“Aile, ekonomi ve kendi karakterim. Benim annem medresede eğitim almış ve çok zeki bir kadın. Ayrıca konuşmasını da çok iyi biliyor. Ben de çok sakın bir şekilde az ve öz konuşarak karşı tarafın fikirlerini çürütmeyi ondan öğrendim. Annem o yüzden benim siyasette ilerlememi istiyor.”* şeklindeki ifadeleri doğrular niteliktedir. Zira ilgili öğrenci, alan tercihinin geçmişte annesinin vermiş olduğu eğitimle paralellik gösterdiğini belirtmiştir. *“Annem biyoloji öğretmeni olduğu için biraz daha biyolojiye karşı ilgili davranıyorum. O yüzden de bölüm tercihimde bayağı etkili olduğunu düşünüyorum.”* diyen E4, annesinin mesleğinin ideallerini beslediğini ve bu durumun bölüm seçiminde oldukça etkili olduğunu dile getirmiştir.

Ebeveynler, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin bölüm tercihleri üzerinde fikirleriyle etkili olmuştur. Bu hususta K13, *“Ailem etkiliyor özellikle babamın görüşleri benim için çok önemli. Babam her türlü arkamda tabii ki ama ben seni hukuk alanında görmek isterim diyor hep. İlk ben gidip hukuk istediğimi babama söyledim zaten. Oda beni bu konuda her zaman destekledi. Daha sonra ben başka meslekleri söylediğimde mesela öğretmen falan mı olsam dediğimde hayır sen hukuk istiyorsun falan demeye başladı.”* şeklinde görüş belirtmiş, babasının düşüncelerini önemsediğini ifade etmiştir. *“Ailem şöyle etkili, mesela babam daha çok neyden para kazanırsan ona git yerine, bana küçükken ‘Bir apartmanda oturduğunu düşün savcıya duyulan saygı var hayatta paradan daha önemli bir şeydir bu’ derdi. Bana statünün yani saygın bir mesleğin daha önemli olduğunu söylerdi. Bu durum bende etkili oldu.”* diyen K11 ise bölüm seçimini babasının küçüklükten itibaren aşıladığını, fikirlerinin böylece şekillendirdiğini dile getirmiştir.

Anne ve babasının hayali olan mesleği yapmak isteyen proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri de bulunmaktadır. Söz konusu öğrencilerden biri olan K5, *“Bence aile faktörü etkili. Mesela, benim babam doktor olmamı istiyor ve benim de amacım onu mutlu etmek. Ben kendimde bu mesleği istiyorum tabii ki ama onlar isteyince arkamda bir destek daha oluyor.”*

diyerek hem kendinin hem de babasının hayalini gerçekleştirmek istediğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K4 ise *“Okul dışında ailem ve genel olarak annem etkili. Çünkü olmak istediğim şey bir noktada annemin de hayaliymiş. Hem kendi hayalimi hem de annemin hayalini bir yerde yaşıyorum. Bu açıkçası çok hoşuma gidiyor.”* diyerek bölüm tercihiyle hem annesinin geçmişte yapamadığı mesleği yapmak hem de kendisinin şu anki hayalini yerine getirmek istediğini belirtmiştir.

3.2.3.3. Sosyal Çevre

Sosyal çevre, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E1, E2, E6, E7, E8, E10, E12, E13, E14, E15, K7, K1, K2, K5, K11, K12, K13, K14, K15) meslek ve kariyer ile ilgili tercihlerinde etkili olan bir diğer faktördür. Söz konusu öğrencilerin, aileleri vasıtasıyla iletişim kurdukları meslek sahibi kişilerin tesiri altında kaldığı görülmektedir. Örneğin E6, *“Beni sosyal çevrem etkiledi. Mesela benim 3 amcam avukat onlarla beraber büyüdüğüm için yani benim çevremde avukatlar olduğu için hukuk alanına ilgim arttı. Beni meslek seçimimde çevrem etkiledi. Ben de avukat olmayı düşünüyorum.”* diyerek çevresinde bulunan kişilerden dolayı tercih edeceği mesleğe ilgisinin çoğaldığını dile getirmiştir. Bir başka katılımcı öğrenci olan K7 ise *“Çevremizde babamın arkadaşlarından doktor olanlar var. Bu insanlar benim hayalimin değişmesini sağladılar. Sosyal çevrem bu hayalim konusunda etkili yani hayalimdeki mesleği yapan kişiler benim tercihim etkiledi.”* şeklindeki sözleriyle sosyal çevresinin ideallerinin değişmesinde rol oynadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte sosyal çevrenin olumsuz etkilediği öğrencilerde bulunmaktadır. Söz konusu öğrencilerden olan K14, *“Akrabalarımın etkili olduğunu düşünüyorum. Kötü etkiliyorlar çünkü benim psikolog olmamı istemiyorlar. Çalışma alanından dolayı iş yok ya da kendi kliniğini açman gerekir falan diyorlar genelde.”* diyerek bölüm tercihinde akrabalarının kötü bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı öğrencilerin, bölüm tercihi yaparken çevrelerinde bulunan öğretmenlerinden de etkilendikleri görülmektedir. Bu hususta E14, *“Coğrafya öğretmenimiz bende etkili oldu bayağı. Normalde çok basit düşünüyordum. Coğrafya öğretmenimin bir lafıyla ben tamamen farklı düşünmeye başladım bu meslek seçimi hakkında. Normalde kolay bir yere gitmek için iktisat okumak istiyordum. Sonra dedi ki sen iktisat okusan nasıl milletvekili olacaksın çok mantıklı geldi sonra da siyaset bilimlerini seçmeyi düşündüm.”* şeklinde görüş belirtmiş, coğrafya öğretmenin bölüm seçiminde oldukça kritik bir müdahale yaptığını ifade etmiştir. Zira söz konusu öğrencinin, daha önceki seçiminde hayalindeki meslek ile tercih etmek istediği yükseköğretim kurumu birbiriyle örtüşmemektedir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan E12 ise

“Okul dışındaki hafızlık hocalarımın etkisi var bence. Onlar üniversite okuyarak daha iyi yerlere gelirsın ya da daha donanımlı olursun diyorlar.” diyerek çevresinde bulunan öğretmenlerinin tavsiyeleri doğrultusunda bölüm tercihi yapacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte mesleğini seçerken öğretmenine duyduğu sevgiden yola çıkan öğrenciler de mevcuttur. Örneğin K15, *“Fizik öğretmenimi seviyorum bu yüzden mühendislik istiyorum diyebilirim. Benim gibi olduğu için etkileniyorum genelde. Onu kendime yakın görüyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

Arkadaş çevresi de proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin bölüm seçimleri üzerinde etkilidir. K1, *“Ben kesinlikle yakın arkadaşım etkili derim çünkü onunla tanışmadan önce ben Adli Tıp istiyordum. Onunla tanıştıktan sonra ise mimar olmak istedim. Hem arkadaşımın ayrılmamak için hem de ilgi alanımı keşfetmemde etkili oldu diyebilirim.”* diyerek yakın arkadaşının bölüm seçimini değiştirmesine neden olduğunu ifade etmiştir. *“Arkadaşlarımla birlikte yeteneğimizi keşfettiğimiz için onlar da bu yolda bize yoldaşlık yapıyor aslında. Dert ortağı gibi oluyoruz. Okul arkadaşları bizim yeteneğimizi keşfetmemizde bir aracı oluyor diyebilirim bu yönden etkili.”* diyen E10 ise çevresinde bulunan arkadaşlarının yeteneği ortaya çıkarma ve düşünce geliştirme bakımında etkili rol oynadığını dile getirmiştir.

3.2.3.4. Sosyal Medya

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri (E1, E2, E9, E11, E13, K2, K6, K11, K13, K14, K15), meslek seçimlerinde sosyal medyanın etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin E9, *“Genellikle internetin, sosyal medyanın çok etkisi olduğunu düşünüyorum çünkü çağımız sosyal medya çağı ve orada çok zaman geçiriyoruz. Bu durum bizim fikirlerimizi değiştirebiliyor.”* diyerek günümüzde internet kullanımının hızla yaygınlaştığına, sosyal medya platformlarının gitgide popülerleştiğine ve insanların gündelik hayatlarının büyük bir kısmını bu tür ortamlarda geçirdiğine vurgu yapmış, bu nedenle sosyal medyanın bireylerin fikirleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcı öğrencilerden olan E11, *“Bilişim çağındayız ve bu bilişim çağının bize verdiği imkânlar sınırsız. Ben telefonumu çıkarıp istediğim şeyi 2 dakika araştırdığımda hemen elime her şey geliyor ve bu önüme gelen şeyler benim hangi mesleği seçeceğimi etkiliyor. Bu yüzden sosyal medyanın da etkisi oluyor.”* şeklindeki sözleriyle internet ortamının bilgiye ulaşımı kolaylaştığını ifade etmiştir. Bununla birlikte *“Sosyal medya tabii ki bazı olmayan gerçeklikleri göstererek mesleğin karizmasına kapılmamızı da sağlıyorlar. Sanki hiç kafamızda soru yokmuş gibi daha da soruları arttırıyorlar ve açıkçası sosyal medyadan gördüğüm çoğu şey benim kafamı bulanıklaşmasını da sağlıyor.”* diyen K2, internet ortamında maruz kaldığı bilgi

kirliliğine dikkat çekmiştir. İlgili öğrencilerin bu sözleri, sosyal medyanın proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde olumlu yanlarının olduğu kadar olumsuz birtakım etkilerinin de olduğunu göstermektedir.

Sosyal medya platformlarında paylaşılan meslek tanıtım videoları da proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olmuştur. Örneğin K14, *“Instagram’den sevdiğim psikoloji okuyan kişileri takip ediyorum. Onları gördükçe alana daha çok ısınıyorum. Bende gitmek istiyorum. Gerçekçi geliyor çünkü kötü olan yönleri insanlar söylemeyi çok seviyor ve alanla alakalı kötü bir şey olsaydı bence söylerlerdi. Bu yüzden gerçekçi geliyor bana. Ayrıca oradaki insanların samimiyetine inanıyorum ben.”* sözleriyle meslek sahibi kişilerin internet ortamındaki paylaşımlarından etkilendiğine dikkat çekmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K11 ise bu hususta *“Sosyal medya etkili çünkü hukuk okumak bana havalı geliyor oradan bakınca. Mesela avukatlar, sosyal medyada bir gününü vlogluyor. Bunlar benim ilgimi çok fazla çekiyor. Mahkemeye gitmeleri, insanları orada savunmaları vs. o tarz videolar çok etkili.”* ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcı öğrencilerin, bölüm tercihi yaparken televizyonlarda ya da internet ortamında yayınlanan dizi veya film karakterlerinden de etkilendiği görülmektedir. Örneğin K13, *“Dizilerde hukukçular çok havalı gözüküyor. Onlar gibi olmak istiyor insan.”* ifadelerini kullanmış, K11 ise *“Mesela filmlerde falan da havalı geliyor. Özellikle günümüzde çok fazla bu şekilde savcı dizileri falan oluyor. Suçluları bulmaları çok güzel geliyor bana açıkçası. Monoton bir hayattansa şöyle bir hayat daha güzel geliyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Söz konusu öğrencilerin ifadelerinden yola çıkarak sanal ortamda yaratılan karakterleri ve meslek gruplarını kendilerine rol model aldıkları söylenebilir.

Tüm bunlara ek olarak proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, sosyal medya aracılığıyla elde ettiği çeşitli imkânlar da bulunmaktadır. Örneğin *“...üniversiteye çalışma sürecimde de çok fazla etkiliyor. Oradan aldığım taktikler veya nerede ne zaman ne yapılması gerektiği, nasıl çalışılması gerektiği konusunda sosyal medyadan destek aldığım aşikâr.”* diyen E1’in üniversite sınavına hazırlık sürecinde sosyal medyadan yararlandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte K6, *“Sosyal medya beni etkiliyor. Ben insan fizyolojisine falan meraklı biri olduğum için de etkilendim. Öyle açıp bakarım ameliyat varmış vs. bunları izlerim. İlgi alanım bu yönde olduğu için.”* diyerek ilgileri doğrultusunda sanal ortamda bulunan imkânlardan faydalandığını dile getirmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan E2 ise *“Küçükken televizyondan çizgi film izlemek yerine daha çok siyasi kanalları açıyordum ve genelde onlarla büyüdüm. Bu yüzden sosyal medya diyebilirim yani ilkel sosyal medya olarak düşünülebilir televizyon.”* sözleriyle çocukluğundan beri televizyonun yönelimlerini beslediğini ifade etmiştir.

3.2.3.5. Mesleğin Saygınlığı

İnsanlar, meslek seçiminde bulunurken maddi ve manevi bakımdan birtakım kazançları dikkate almaktadır. Söz konusu kazancın maddi, manevi ya da her iki boyutuna önem verme durumu ise kişiden kişiye değişiklik gösterebilmektedir.¹⁴³ Araştırmaya katılan proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E9, K4, K5, K9), meslek tercihinde bulunurken manevi boyutu önemseydiği söylenebilir. Örneğin Kara Harp Okulunu seçeceğini belirten K4, *“Başkalarına yardım edebilmek, başkaları için kendi canımı feda edebilmek çok onurlandırıcı geliyor bana. Hem şehitlik mertebesi diye bir şey de var. Çok onurlandırıcı, çok gururlandırıcı dinde bu açıdan üstümde etkili. Beni söz konusu faktörler bu meslek seçimine yöneltiyor.”* şeklindeki sözleriyle meslek tercihinde manevi etkenlerin yoğun olduğunu belirtmiştir. Söz konusu öğrencinin hem toplumsal hem de dinsel manevi boyutlara vurgu yapması da dikkat çekicidir.

Katılımcı öğrencilerden bazılarının ise yalnızca toplum nazarında saygın kabul edilen meslek gruplarına yöneldiği görülmektedir. İlgili öğrencilerden biri olan E9, *“Biraz da mesleğin prestijli olması gerekiyor. Prestijli olduğu için psikoloji düşünüyorum.”* diyerek mesleki statüye vurgu yapmıştır. Yine bu hususta K9, *“Avukatların ve savcılarının daha saygın olduğunu düşünüyorum. İtibardan kaynaklı tercihim.”* ifadelerini kullanmış, K5 ise *“Bu konumda olmanın güzel olduğunu düşünüyorum. Diş hekimliğinin saygın bir meslek olduğunu düşünüyorum.”* diyerek seçim yaparken toplumsal saygınlığa önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda söz konusu öğrencilerin, mesleki açıdan iyi bir statü elde etmek ve toplumda saygı görmek istedikleri söylenebilir.

3.2.3.6. Ekonomik Gerekçeler

Mesleklerin sağladığı ekonomik imkânlar, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E3, E5, E9, E10, E11, E14, K1, K6, K9, K10, K13) bölüm tercihinde etkili olan bir başka unsurdur. Söz konusu öğrencilerin hem ilgi duydukları alanda çalışmak hem de yüksek seviyede maddi kazanç elde etmek istedikleri görülmektedir. Bu öğrencilerden biri olan E11, *“Severek yapacağım bir bölümü tercih etmek ve daha iyi ekonomik durumda yaşamak için.”* şeklinde ifadeler kullanmış, K10 ise *“Aşırı düşkünüm sağlık alanına. Sadece büyüdükçe maaşı da bir çekici gelmeye başlamadı değil. Tüm bunlara ek olarak bir de yasal olarak insan kesmek istiyorum. Yasal yani birisini kesiyorsun ve sana hesap sormuyorlar ve üstüne bir de para veriyorlar. Tabii ki bu kesmek dediğim tedavi etmek amacıyla. İnsanın içini görmek.*

¹⁴³ Şeref Göküş, “Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri ile Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Mediterranean Journal of Humanities* 9, sy 2 (Aralık 2019): 296.

Anatomi harika. Bence çok ideal bir meslek.” yorumunda bulunmuştur. Bununla birlikte ilgi alanlarını netleştirememiş öğrencilerin, seçim yaparken yalnızca mesleğin sağlayacağı maddi kazancın fazlalığından etkilendiği anlaşılmaktadır. Örneğin E3 bu hususta *“Nereye hevesim olduğunu tam olarak bilmiyorum. O yüzden daha çok şu an parasına bakarak yani ileride bana verebileceği imkânlarla, en çok para kazandıranlara bakarak, bir tık da teknik açıdan iyi olduğu için uçak mühendisliği istiyorum.”* ifadelerini kullanmıştır.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, mesleği icra eden kişilerin sahip olduğu ekonomik imkânların da bölüm tercihlerinde etkili olduğunu dile getirmişlerdir. E10, *“İlk önce kuzenim bu alanda çalışıyor. Bu alanda çalıştığı için de beni bayağı teşvik etti. Çünkü onun çalıştığı ortam olsun aldığı maaş olsun vs. gerçekten beni aşırı motive etti ve bu alanda beni yönlendirdi. Microsoft’ta çalışıyor kendisi. Gerçekten çok iyi imkânları, güzel maaşları var ve sosyal hayatları da çok güzel.”* diyerek yakın çevresinde istediği mesleği yapanların yaşam şartlarına işaret ettiği ve bu durumun bölüm tercihinin yönlendirdiğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan E14 ise bu hususta *“Ekonomik olarak da zaten milletvekili maaşını biliyorsunuz. Adamlar hayatı yaşıyor özellikle ekonomik olarak. Bu yüzden bu alana yöneldim.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

“Ekonomi daha ön planda gibi şu anda çünkü pek iyiye gitmiyoruz. Para olmadan hiçbir şey olmuyor. Bu yüzden bu alana kaydım.” şeklinde konuşan K1 ise mevcut durumun ekonomik imkânlar doğrultusunda seçim yapmasını gerektirdiğini ifade etmiştir. Yine aynı düşünceye sahip olan K15 ise *“İşsizlik etkiliyor beni yani iş imkânları bu yüzden makine mühendisliği istiyorum.”* yorumunda bulunmuştur. Söz konusu öğrencilerin ifadelerinden, bölüm tercihi yaparken günümüzde ekonomik açıdan iyi olanaklara sahip olabilecekleri ve istihdam alanı bulabilecekleri meslek gruplarına yöneldikleri anlaşılmaktadır.

3.2.3.7. Kişilik Özelliklerine Uygunluk

Katılımcı öğrencilerin (E1, E2, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E11, E12, E13, E14, E15, K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K13, K14, K15), bölüm tercihinde bulunurken göz önünde bulundurdıkları etkenlerden bir diğeri karakter özelliklerinin okumak istedikleri bölümü yansıtmasıdır. Bu hususta E14, *“...sakin bir karaktere sahibim ve insanların damarına basmayı çok iyi beceririm. O yüzden bu alana yöneldim.”* ifadelerini kullanmış, bir diğer katılımcı öğrenci olan K14 ise *“Benim kişiliğimle alakalı çünkü ben dinlemeyi seven bir insanım. Bunun dışında konuşmayı da seviyorum. Birini dinleyeyim ona faydalı olayım istiyorum.”* şeklinde yorum belirtmiştir. Söz konusu öğrencilerin, bölüm tercihi yaparken karakteristik yapılarını dikkate aldıkları söylenebilir. Bununla birlikte *“Ben birazda kişisel yapımdan dolayı doktor*

veya diğer meslekleri olamam. Çünkü kendim çok takıntılı bir insanım. Bir insanın hayatıyla ilgili riski almak istemem. Sağlamcı bir insanım.” diyen E1 ise seçim yapmayacağı bölümlere işaret ederek tercih sürecinde kişilik özelliklerinin etkili olduğunu dile getirmiştir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, ilgilerinin de bölüm tercihlerini etkilediği görülmektedir. K15, “Küçüklüğümde beri sayısal alana yeteneğim olduğunu ve ilgim olduğunu söylerler. Çocukluktan gelme bir ilgi benimki. Elim makinalara yatkın. Önceden bilgisayar mühendisliği istiyordum daha sonra bu makine mühendisliğine kaydı. O alanını da seviyorum ama makine mühendisliğinde daha fazla elimi kullanma imkânım olacak.” diyerek mühendislik bölümü için yeteneklerinin uygun olduğuna dikkat çekmiş, küçüklükten gelen ilgilerinin alan seçimindeki etkisini vurgulamıştır. Buna karşın “Çizim yeteneğim böyle çok iyi çiziyorum diyemem ama ilgim var. Ben bu ilginin üniversitede olsun, ondan sonrasında olsun eğitimi aldıkça daha da gelişeceğine inanıyorum. Belki şu an güzel bir şey çizemeyebilirim ama buna ilgim olması bölüm okumam için yeterli olduğunu düşünüyorum.” diyen K2, bölüm tercihini ilgilerinin yönlendirdiğine, yeteneğin daha sonra da ortaya çıkabileceğine işaret etmiştir.

Karakter ve ilgilerin yanı sıra seçim yapacakları bölümle bağ kuran yani kendilerini yalnızca o alana uygun gören öğrenciler de mevcuttur. Örneğin K5, “Hem çocukları seviyorum hem de doktorluğun güzel bir meslek olduğunu düşünüyorum. Baktığımda kendimi diş hekimliğine uygun görüyorum. Nasıl söyleyeyim bu içimden geliyor yani pek bir nedeni de yok.” şeklinde görüş belirtmiş, K8 ise “Diğer meslekleri değerlendirdim ne yapabilirim ben diye. Eledim eledim ve en sona o kaldı. Kendimi oraya yakıştırabilirdim yani kendimi orada görebildim. Sonra dedim ki neden olmasın o kadar insan yapabiliyorsa bende yapabilirim.” ifadelerini kullanmıştır. Söz konusu öğrencilerin, kendilerini tercih edecekleri alanla bütünleştirdiği anlaşılmaktadır.

3.2.3.8. Mevcut Düzene Etki Etme İsteği

Meslek etiği, “mesleği icra eden kimselerin, bu mesleği icra ederken uyması gerektiği düşünülen ahlâkî prensipler”¹⁴⁴ şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu etiğin kapsamına giren ahlaki değerlerin dikkate alınmaması hem mesleki anlamda hem de toplumsal açıdan problemlere neden olabilmektedir. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri de (E1, E14, K3, K8, K11, K12), bölüm tercihlerinde bulunurken birtakım mesleki düzensizliklerin etkili olduğunu belirtmiştir. Örneğin E14, “Meclise bakıyorum, meclis boks ringine dönmüş adamlar

¹⁴⁴ Engin Topuzkanamış, “Hukuk, Ahlak ve Meslek Etiği Üstüne” (Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar VII Sempozyumu, İstanbul, 2016), 344.

siyaset yapmıyor, birilerine küfrediyor resmen. Ben sakinliğimle orayı düzeltebileceğimi düşünüyorum. Bu yüzden siyasal bilimler okumak istiyorum. İnşallah Allah izin verirse.” şeklindeki görüşüyle seçim yapacağı meslek grubundaki insanların yanlış davranışlarına işaret ederek kendisinin bu alana düzen getireceğini ifade etmiştir. Bir başka katılımcı öğrenci olan K8 ise bu husus hakkında *“Daha sonra doktorların insanlara karşı yaklaşımıyla insanlar üzerinde bıraktıkları algıya baktım ve bunun çok kötü olduğunu gördüm. Bence bu konuda genelde doktorlar suçlu gibi. Tabii bu her olay için geçerli değil ama suçlu oldukları yerler var ve bunu kabul etmeyip üstüne bir de insanlardan kendilerini üstün görüyorlar. Toplumdaki yanlış algıyı düzeltmek isterim böylece topluma katkı sağlarım. Çünkü ne doktorlar bu kadar haklı ne de halk bu kadar gaddar.”* ifadelerini kullanmıştır. Söz konusu öğrencilerin, toplumdaki çok mesleği icra eden kişilerde problem olduğuna vurgu yapması dikkat çekicidir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, özellikle hukuk alanında bulunan yanlış uygulamalardan rahatsız olduğu görülmektedir. *“Hakimlik, hukukçu olmak benim çok hoşuma giden şeyler. Adalet konusunda bir şeylerin yanlış gittiğini düşünüyorum. Bir nebze düzeltebilirsem ne mutlu bana. O yüzden ben orayı seçmek istedim.”* diyen E1, adalet konusundaki hatalara işaret ederek kendisinin bu konuda faydalı olmak istediğini belirtmiştir. Söz konusu öğrenciyle aynı düşüncelere sahip olan K11 ise *“Adaletli bir hukukçu olmak istiyorum. Ön yargıları yıkayacağım.”* sözleriyle oldukça iddialı bir yaklaşım sergilemiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K12 *“Bir de bazı mağdur kadınlar oluyor ve sırf parası olmadığı için avukat tutamıyor. Ben bu durumdaki insalara mesleği yaparken yardım etmek istiyorum. Böylece toplumsal olarak insanlara faydalı olabilirim.”* şeklinde fikir beyan etmiş, toplumsal yarar sağlamak istediğine ifadelerinde yer vermiştir.

3.2.4. Rehberlik Edenlerin Dikkate Alması Gereken Hususlar

Görüşmeler sonucunda proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin *“Üniversite ve meslek tercihinde öğrencilere rehberlik edenlerin dikkate alması gereken faktörler sizce nelerdir?”* sorusuna verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular aşağıda beş alt başlıkta ele alınmıştır. Ayrıca söz konusu başlıklarda *“Üniversite ve meslek tercihinizde okul idaresinin etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?”* ile *“Üniversite ve meslek tercihinizde şu an öğrenim gördüğünüz kurumun etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?”* sorularına ait yanıtlardan da yararlanılmıştır.

3.2.4.1. Öğrenciyi Tanımalı

Rehberlik hizmeti verenlerin, iletişim esnasında karşıdaki bireyi tanıması kişinin yönelimlerini ve yeteneklerini analiz etmede kolaylık sağlamaktadır. Bu bağlamda katılımcı

öğrencilerde, rehberlik faaliyeti yürüten kişilerin kendilerini tanımalarını istemektedir. Söz konusu öğrencilerden biri olan K12, *“Ben rehberlik konusunda bir öğrenciyi tanımadan rehberlik yapılamayacağını düşünüyorum.”* diyerek rehberlik hizmeti verenlerin ilk yapmaları gereken şeyin öğrenciyi tanımak olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte tanıma eyleminin uzun bir süreç gerektirdiğini belirten E2, *“Öğrenciyi daha iyi analiz etmeleri gerektiğine inanıyorum. Aslında bu bir seneyle olacak bir şey de değil. Öğrenciyi geçmiş sınıflarında da birebir anketlerle veya yanına çağırarak analiz etmesi gerekir. Ama bu konuda eksik kalındığını düşünüyorum. Birçok okulda bu geçerli sadece kendi okulunda da değil.”* sözleriyle okulların bu konuda yetersiz olduğunu vurgulamıştır.

“Bence önce öğrenciyi tanımalı, ona göre bir ders planı yapılmalı.” diyen K6, kişiyi tanımadan sağlıklı bir çalışma planının yapılmayacağına dikkat çekmiş, E9 ise *“Beni tanıyabileceği testler yapması lazım. Çünkü ilk defa gidiyorsam ya da birkaç kere gitsem bile beni tam tanıyamayacağını düşünüyorum.”* diyerek bu düşüncüyü desteklemiştir. Bu durum rehber öğretmenlerin, öğrencileri tüm yönleriyle analiz ederek bir yol haritası belirlemesi gerektiğini göstermektedir. Söz konusu analizler yapılmadan bireylerin, rehberlik hizmeti verenler tarafından net bir şekilde anlaşılamayacağı aşikardır. Bu hususta K13, *“Rehberlikçi beni biliyordur zaten tanımadığım bir rehberlikçiye gitmem.”* diyerek rehber öğretmenlerin muhatap kitleyi tanımaması halinde öğrencilerin rehberlik hizmeti için kendilerine başvurmayacaklarını ifade etmiştir. Bu durum öğrencilerle birebir iletişim halinde olmayan danışmanların, rehberlik hizmetlerini sağlıklı bir şekilde yürütemeyeceğinin göstergesidir.

Proje imam-hatip liselerinde mesleki rehberlik faaliyetleri kapsamında çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Örneğin K2 *“...o mesleğe sahip insanlar geliyor konferanslar veriliyor. Bazen 12lere bazen tüm okula...”* sözleriyle ilgili liselerde mesleki rehberliğe yönelik konferanslar düzenlendiğini ifade etmiştir. Ancak *“Okulda rehberlik çalışması adı altında yapılan konferansların hiçbirinin bana etkisi olduğunu düşünmüyorum.”* şeklinde konuşan K12, grupla gerçekleştirilen rehberlik hizmetlerinin yetersiz olduğunu vurgulamış, K11 ise toplu rehberlik yerine bireysel rehberlik hizmeti talep ettiklerini *“Bence daha bireysel olmalı görüşmeler ben öyle düşünüyorum. Topluluk önünde yapılması yanlış çünkü herkesin farklı düşünceleri var, farklı alanları istiyorlar ama sayısal ve eşit ağırlığı toplayıp rehberlik veriyorsun. Ama onun ilgi alanı farklı, onun soruları farklı bu yüzden daha bireysel olması gerektiğini düşünüyorum.”* ifadeleriyle dile getirmiştir. Bu minvalde öğrencilerin, rehber öğretmenlerden beklentisinin yalnızca toplu biçimde düzenlenen konferanslar olmadığı, bununla birlikte bireylerin kendilerini rahat ifade edebileceği ve öğrenciyi tanıyabilme açısından daha rahat görüşmeler yapılabileceği ortamlar sağlanması gerektiği anlaşılmaktadır.

3.2.4.2. Bilgili Olmalı

Katılımcı öğrenciler (E1, E3, E4, E5, E6, E8, E12, K1, K2, K5, K9, K10, K15), rehberlik hizmeti sunanlarının üniversite ve bölümler hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahibi olmalarını istemektedir. Bu hususta K15, *“Bilgi sahibi ve donanımlı olmalılar bu konuda. Kulaktan dolma bilgilerle karşımıza çıkmamaları gerekiyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Bununla birlikte bazı öğrencilerin, rehber öğretmenlerinin tecrübeleri kapsamında kendilerine seçenek sunmalarını talep ettikleri görülmektedir. Söz konusu öğrencilerden biri olan E4, *“Daha sonra aldığım puan bazında şu üniversiteyi araştırdık, bu üniversitenin senin gideceğin meslek grubu için hocalar çok iyi, profesörleri çok iyi ve mesleği kazandırma oranları çok yüksek deyip bana en azından 3-4 tane üniversite saymalarını beklerim.”* şeklinde ifadeler kullanmış, rehberlik hizmeti verenlerin alternatif sunarken akademik kadro gibi çeşitli özellikleri de dikkate alması gerektiğini vurgulamıştır.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, üniversite ve meslek seçimi yaparken rehberlikçiler tarafından bilgilendirilmek istedikleri alanlar ise çeşitlidir. Örneğin K9, *“İleride bitebilecek olan meslekleri değil de ileride benim geliştirebileceğim meslekleri sunmalı, kendimi geliştiremeyeceğim meslekler hakkında beni önceden uyarmalı.”* diyerek rehberlik faaliyeti yürütenlerin kendisine geleceği olan meslekler hakkında bilgi vermesini ve bu konuda önceden uyarılmak istediğini belirtmiştir. *“Mesela işsizlik konusunda bilgili olmalılar hangi meslekte ne kadar imkânlar mevcut bunu analiz edebilmeliler.”* diyen K15 ise tercih edeceği mesleğin ekonomik imkânları ve istihdam alanıyla ilgili konularda rehber öğretmenlerin bilgi sahibi olmasını talep etmiştir.

Üniversitelerin sağladığı imkânlar, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin merak ettiği bir diğer konudur. Bu hususta K1, *“Bölümün ya da üniversitenin dezavantajları, avantajları, okuduğumda, okuduğum sırada ve okuduktan sonra beni neler bekliyor, önüm açık mı o meslekte bunların bilgisini vermeli.”* şeklinde görüş bildirmiş, yükseköğretim hayatı boyunca ihtiyaç duyacağı kapsamlı bir bilgilendirme talep etmiştir. E1 ise *“İlk önce öğretmenin tecrübelerine dayanarak hangi ilde veya hangi üniversitede rahat edebileceğimi bana söylemesi lazım.”* şeklinde ifadeler kullanmış, yükseköğretim kurumu seçiminde konfor alanı yüksek üniversiteler hakkında bilgi edinmek istediğine ve rehber öğretmenlerin ilgili hususta yardımcı olmaları gerektiğine işaret etmiştir.

Tercih edecekleri meslek hakkında bilgilendirilmek isteyen öğrencilerde mevcuttur. Bu öğrencilerden olan K2, *“O meslek için hangi üniversiteden, hangi bölümden mezun olunmalı. Okurken, okuduktan sonrası hatta varsa daha da üst seviyeye taşınmak için ne yapılmalı? Bu şekilde çeşitli bilgilendirmeler yapılabilir.”* şeklinde görüş bildirmiş, K5 ise *“O meslek için*

gerekli olanları ve neler yapmam gerektiğini, nasıl davranmam gerektiğini, söyleyip benim daha kolay karar vermemi sağlamasını isterdim.” yorumunda bulunmuştur. Söz konusu ifadeleri kullanan öğrencilerin, tercih edecekleri meslekle alakalı kapsamlı bilgiler ve ileri seviye analizler talep ettiği görülmektedir. Bu kapsamda rehberlik faaliyeti yürüten kişilerin, kendilerini her geçen gün yenilemeleri ve daha donanımlı hale gelmeleri gerektiği söylenebilir.

3.2.4.3. İlgi ve Yeteneklere Göre Yol Göstermeli

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E1, E6, E7, E8, E9, E11, E13, K1, K2, K5, K7, K8, K10, K12, K13), rehberlik edenlerden talep ettiği bir başka husus ilgi, istek ve yeteneklerine göre rehberlik hizmeti sunulmasıdır. Bu hususta E8, *“Bir çocuk bazı alanlarda daha iyi öne çıkabilir. Mesela bir çocuğun dersleri kötüdür ama futbolda çok başarılıdır. Onu rehberlikçinin direk spor lisesine geçirmesi gerekir. Ya da çocuk resim alanında çok becerikliyse görsel sanatlar listesine gitmeli gibi. Bazı bölümlerde daha başarılı olacağını bildiği halde sırf dışarıdaki baskı yüzünden atıyorum eşit ağırlıkta iş bulamazsın gibi söylemler yüzünden çocuk gidiyor, mühendislik okuyor, kendini heba ediyor. Bu da ülkemizde daha çok başarısız insanların çıkmasını ve işsizliği oluşturduğunu düşünüyorum.”* şeklindeki görüş belirtmiş, öğrencilerin var olan yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesinin önemine vurgu yapmıştır. Söz konusu öğrencinin, toplumda bulunan kalıplaşmış algılardan uzak ve gerçekçi bir rehberlik hizmeti almak istediği söylenebilir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan E1 ise *“Bence en büyük etken istek kimse istemediği mesleği yapmak zorunda değil ve ikincisi de yetenekler.”* diyerek merkeze ilgi ve yeteneklerin alınması gerektiğine dikkat çekmiş, rehberlik edenlerin bu konuyu göz ardı etmeden yönlendirme yapmalarını talep etmiştir.

Katılımcı öğrenciler, ilgi ve yeteneklerin keşfedilmesi için ise kendilerini tanımaya yönelik testlerin yapılması gerektiğini belirtmiştir. E9, *“Rehberlik servisinin beni tanıyabilecek testler yapması lazım. Çünkü ilk defa gidiyorsam ya da birkaç kere gitsem bile beni tam tanıyamayacağını düşünüyorum. Tanıdıktan sonra da beni yeteneklerime göre rehberlik etse daha iyi olur.”* diyerek ilk aşamada rehberlik hizmeti verenlerin testler yardımıyla öğrenciyi tanıması gerektiğine işaret etmiş, ardından yeteneklere göre yönlendirilmek istediğini dile getirmiştir. *“Öğrencilerin kişiliklerini ortaya çıkarmalı. Bir çocuk hangi yönde başarılıysa ona yönetmeli. Bu çocuk sayısal mı eşit ağırlık mı, sözel mi okumalıdır, öğrencinin bu yönlerini belirleyip farklı testlerle hangi alanlarda daha ileride olduğunu tespit etmelidir. Böylelikle katkısı bulunmuş olur öğrenciye rehberlikçinin.”* diyen E6 ise rehber öğretmenlerin kişinin yeteneklerini keşfetmede katkı sağlaması gerektiğini ifade etmiştir. Buna karşın *“Rehberlik servisleri genel olarak kendi algılarına göre yönlendiriliyorlar. Karşıdaki kişiye bakmıyorlar.*

Ne yapmak istediğine ne olduğuna ve ne yapabileceğine bakılmıyor. Bunu bence düzeltmeleri gerekiyor.” diyen K8, rehberlik hizmeti verenlerin ilgili hususta yaptıkları yanlışlara işaret etmiş, doğru yönlendirmenin öğrenciye bakarak yapılabileceğine dikkat çekmiştir.

3.2.4.4. Rehberlik Edenlerden Beklenen Diğer Yaklaşımlar

Kimlik arayışının en yoğun olduğu dönemde bulunan öğrenciler, mesleki rehberlik faaliyeti yürütenlerin birtakım hususlara önem vermesi gerektiğini belirtmektedir. Söz konusu öğrencilerin kendilerine destek olan rehber öğretmenlerden ilk talebi gerçekçi bir bakış açısına sahip olmalarıdır. Görüşme gerçekleştirilen E14, ilgili konu hakkında *“Bana göre hayal dünyasında yaşamak çok saçma bir şey. O yüzden gerçekçi bir yol izlemeli. Başarılı insanları örnek göstermeleri veya başarısız olursam neler yaşayabileceğimi söylemeleri gerekiyor ki kafamda bu konu iyice otursun. Kısacası realist bir bakış açısıyla baksın yoksa öğrenci ütopyalarda yaşamaya devam eder.”* ifadelerini kullanmıştır. Oldukça hassas bir süreç içerisinde olan öğrencilerin, doğruları duymaya ihtiyacı olduğu bu cümlelerden anlaşılmaktadır. Benzer bir hususta yorum yapan K13, *“Rehberlikçiler genelde gerçekçi olmuyor. Ben şuna inanıyorum her insanın bir kapasitesi var. Ben ilk on bine girebilirim belki ama hukuk alanına yatkın değilimdir ya da ben psikoloji mi okusam dediğimde hemen sen yaparsın falan demeleri gerçekçi değil. Bazen yapamayacağımızı da söylemeleri gerekiyor.”* diyerek genel anlamda mevcut rehberlik hizmetlerinin bu doğrultuda ilerlemediğini belirtmektedir.

Öğrencilerin dile getirdiği bir başka konu, rehberlikçilerin öğrencilerle iletişim kurdukları esnadaki tavırlarıdır. E14, *“İlk önce öğrenci dinlenmeli. Öğrenci ne diyorsa onu bir dinleyin ona göre kararını sorgulamalıyız.”* diyerek rehberlik edenlerin öğrenciyi dinlemesinin ilk adım olduğunu ifade etmiştir. *“Ben öğrenciye arkadaş gibi yaklaşıp onlarla biraz daha sohbet havasında bunları konuşmalarını öneririm. Çünkü öğretmen gibi olunca öğrenciler kendi içlerindeki utanarak söyleyemiyor. Böyle öğretmen gibi değil de bir arkadaşım ya da aileden biriymiş gibi davranmasını isterim.”* diyen E9 ise söz konusu iletişim sırasında kendilerine karşı arkadaş canlısı yaklaşımlar sergilenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Böylece rehberlik servisine başvuran öğrencilerin, kendilerini daha rahat ifade edecekleri düşünülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerle samimi bir iletişim kurulmasını K4 *“Kendimi iyi hissedeceğim bir yerde olmalıyım. Hani orada kendini yabancı hissetmeyeceksin, sen buraya aitsin hissiyatını vermesini isterim açıkçası.”* sözleriyle dile getirmiş, rehberlik servisinin öğrencilere karşı aidiyet hissi oluşturmalarını talep etmiştir.

Katılımcı öğrencilerin, rehberlik edenlerden beklediği bir başka yaklaşım tarzı ise empati kurulmasıdır. Bulundukları zorlu sürecin farkında olarak öğrencilerle empati yapılmasını K11, *“Öncelikle benim yerime kendini koymalı. Robotmuşuz gibi davranmamalılar bu en önemli şey. Çünkü bu sınav psikolojik bir savaş. Beni rahatlatmalı, nefes al demeli. Akademik olarak değil de biraz psikolojik açıdan yaklaşımlarını isterim.”* şeklindeki cümleleriyle açıklamıştır. Bununla birlikte söz konusu öğrenci, psikolojik bir savaş olarak nitelendirdiği üniversite sınav sürecinde empati yapılmasının yanı sıra bilişsel açıdan ziyade duyuşsal yönden de kendilerine olumlu şekilde yaklaşılması gerektiği kanaatindeydi. *“Öğrencinin moral durumunu yüksek tutmaları önemli.”* diyen E5 ise bu düşüncüyü destekler nitelikte konuşmuştur. Öğrencilerin, ilgili sınav sürecinde moral ve motivasyona ihtiyacı olduğu bu ifadelerden anlaşılmaktadır.

Görüşme yapılan öğrencilerden bazıları, rehberlik edenlerin kendilerine belirli çerçeveler çizmemesi gerektiğini savunmaktadır. Zira sınır koymak, insanların gelişimi açısından olumsuz kabul edilen bir durumdur. İlgili konu hakkında E13, *“Öğrenciye herhangi bir hedef sınırlamamalılar. Toplumun genel bir algısı var öğretmen ol ya da mühendis ol gibi bunlar genelde kullanılıyor ama ben daha çok öğrencinin ne istediğine bakılması gerektiğini düşünüyorum.”* diyerek öğrencilerin istekleri doğrultusunda hareket edilmesini talep etmiştir. Yine aynı düşünceye sahip olan E15 ise *“Bence biraz insanları özgür düşünceye yönlendirmeleri lazım. İnsanlara fikir dayatmaktansa belli bir fikri benimsetmeye çalışmaktansa okuyun öğrenin kendi hayat felsefenizi kendiniz oluşturun denmesi lazım.”* diyerek rehberlik edenlerin, öğrencileri özgün düşünmeye yönlendirmesini tavsiye etmiş ve sınır koyulmaması yani dayatma düşüncelerle rehberlik hizmeti verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Söz konusu husus hakkında E3 ise belirli düşünceler doğrultusunda yönlendirilen kişilerin baskı nedeniyle yanlış kararlar vereceğini *“Bu konuda örneklere de şahit oldum. 2 sene okuyup daha sonra tekrar sınava çalışıp başka bölüme gitmeye çalışan, rehber öğretmenlerinin gazabına uğrayan kişiler de oluyor. Bu yüzden ben çok sıkı mamaları gerektiğini düşünüyorum.”* şeklindeki sözleriyle dile getirmiştir. Öğrencilerin ilgili ifadeleri, rehberlik hizmeti veren kişilerin tercih sürecine daha temkinli ve hassas bir biçimde yaklaşımları gerektiğini göstermektedir.

Rehberlik hizmeti verenlerin, tercih edilen bölüm hakkındaki görüşleri son sınıf öğrencileri için önem taşımaktadır. Ancak öğrencilerden bazılarının rehberlik servisine gittiğinde karşılaştığı muameleden rahatsız olduğu anlaşılmaktadır. İlgili hususta K3, rehberlik servisinde yaşadığı bir olayı *“Kesinlikle sözel bölümü küçük görmeleri sıkıntılı bir durum. Ben bu okulun rehberlik servisine gittiğimde emin misin? sözel mi? gibi hafif bir tepkiyle*

karşılaştım.” şeklinde aktarmıştır. Seçimlerinin küçümsenmemesi gerektiği düşüncesinde olan K3, tercih sürecinde öğrencilere karşı böyle bir yaklaşımın sergilenmemesini istemiş, “Bunun bence yapılmaması gerekiyor. Ne olursa olsun o çocuğun arkasının durulması gerektiğini düşünüyorum.” diyerek rehberlikçilerin, öğrencileri bölüm seçimleri konusunda yalnız bırakmaması gerektiğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K4 ise üniversite gezisinde yaşadığı bir anısını “Üniversitelerin tanıtıldığı bir geziye gitmiştik. Birkaç tane üniversite vardı ve karşıdaki öğrenciye ‘Sen bunu yapamazsın.’ diye bir diyalog geçti. Kendisi bir üniversite rehber öğretmeniydi anladığım kadarıyla ama buna rağmen karşıdakine istediği mesleği yapamayacağını söyledi. Bu pek hoşuma gitmemiştir ve yapılmamalı. İnsanların azimlerini bazen çok küçümsüyoruz.” şeklinde dile getirmiş, bireyin motivasyonuna zarar verecek yaklaşımların rehberlik hizmeti sunan meslek sahibi kişiler tarafından sergilendiğine dikkat çekerek ilgili yaklaşımın hatalı olduğunu belirtmiştir. Bu öğrencinin sen bunu yapamazsın denmesinden rahatsızlık duyması ve yukarda bahsi geçen bir diğer öğrencinin realist olmaya, yapamayacağı şeylerin söylenmesine ihtiyaç duyduğunu vurgulaması, rehberlikte genel kalıplardan ziyade, kişiye göreliğin uygulanması gerektiğinin iki zıt örneğidir. Bu bağlamda okuldaki rehber öğretmenlerin öğrencileri tanımaya yönelik kişilik testleri ve çeşitli faaliyetler yapmasının önemi ortaya çıkmakta, her bir danışanını kendi bütünlüğü içerisinde değerlendirerek bu minvalde bir yol ve yaklaşım belirlemesi zorunlu hale gelmektedir.

Öğrencilerin çalışmasına yönelik kişisel ders planları, üniversite sınavına hazırlık aşamasındaki öğrenciler için vazgeçilmez bir işleve sahiptir. Bundan dolayı öğrencilerin, rehberlik servisinden söz konusu programların hazırlanması ve akabinde takip edilmesi konusunda yardım beklentisi bulunmaktadır. “Ders çalışma konusunda bana yardımcı olmasını isterim. Bana program hazırlamamda yardımcı olmalı. Çünkü bu yoldan geçmiş birisi bu yüzden çalışma programı hazırlaması benim için yararlı olur.” diyen E6, rehber öğretmenlerin tecrübeleriyle kendisine yol göstermesini istemektedir. Zira söz konusu öğrenci, tek başına hazırlayacağı programdan ziyade profesyonel biri eşliğinde oluşturulacak programın kendisine daha fazla fayda sağlayacağını düşünmektedir. Bununla birlikte “Benim beklentim beni takip etmesi çünkü ona gidiyorsam onu kendime yakın görmüşümdür. Mesela bana ders programı hazırlansa bile onun takip edilmesini isterim. Kontrol edilmeliyim çünkü takip edildiğimi bildiğimde o işi daha güzel ve özenli yapıyorum.” diyen K14 ise rehberlik hizmeti sunanlardan uygun ders programı oluşturmasının yanı sıra sınava hazırlık sürecinde kendisini izlemesini talep etmektedir.

3.2.4.5. Mesleki Rehberliğe Yönelik Faaliyetler

Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerden, proje imam-hatip liselerinde mesleki rehberlik faaliyetlerinin bölüm mezunu kişilerle konferanslar, üniversite gezileri ya da rehberlik servisi tarafından gerçekleştirilen sunumlar aracılığıyla yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Söz konusu öğrenciler (E4, E6, E15, K3, K15), ilgili husus hakkında çeşitli görüşler belirterek birtakım tavsiyelerde bulunmuştur. Örneği E15, *“Sıklıkla seminer düzenlenebilir. Düzenleniyor tabi ki de ama bu genelde herkesin ilgi alanına hitap eden şeyler değil. Daha geniş çaplı faaliyetler olabilir.”* diyerek meslek sahibi kişiler tarafından verilen konferansların yeterli düzeyde olmadığını ve çoğaltılması gerektiğini vurgulamıştır. Buna karşın bir başka katılımcı öğrenci olan E5, *“Ben yeteri kadar etkinlik yaptıklarını düşünüyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

Sınırlı sayıda meslek gruplarına ağırlık verildiğini düşünen öğrencilerde bulunmaktadır. K15, *“Okulumuza mesleki rehberlik konferansları için geliyorlar ama her bölümden değil sınırlı sayıda belli başlı bölümler geliyorlar. Ebelik, hukuk gibi alanlar geldi ama mühendislik hiç gelmedi mesela.”* ifadeleriyle bu konuya işaret etmiştir. Ayrıca proje imam-hatip liselerinde yalnızca sayısal ve eşit-ağırlık alanları bulunmasına rağmen öğrencilerin sözel bölümlerle alakalı konferanslar düzenlenmesini talep etmeleri dikkat çekicidir. Bu hususta K3, *“Birebir mesleği yapan kişilerle konferans tarzı etkinlikler genelde eşit ağırlık ve sayısal için oluyor, sözel için de yapılmalı.”* şeklinde görüş belirtmiştir. Bununla birlikte meslek sahipleriyle birebir görüşme gerçekleşmesini isteyen öğrencilerde (K3, E2) bulunmaktadır. Örneğin *“Araştırma yapılabilir örneğin bu okulun öğrencileri var istediğim üniversiteye giden onlarla bizi tanıştırap konuşturabilir.”* diyen K3, kendi lise mezunlarıyla bu uygulamanın gerçekleştirebileceğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin dile getirdiği bir başka mesleki rehberlik faaliyeti üniversite gezileridir. Görüşmeye katılan proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencisi E12, *“Mesleki rehberlik için bu sene üniversite gezisi düzenlediler ve İstanbul’a gittiler.”* sözleriyle okullarında üniversite gezisi gerçekleştiğini belirtmiştir. Ancak bazı öğrenciler, söz konusu gezilerin düzenlenmediğini ve bu durumun en büyük eksikliklerden biri olduğunu ifade etmiştir. K8, bu hususta *“Üniversitelere gezi düzenlemediler. En büyük eksiklerimizden birisi de bu.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Yine aynı düşünceye sahip olan K10, *“Meslek sahibi insanlar bize konferans veriyorlar ama bunun dışında üniversitelere geziler düzenleyebilirler.”* diyerek yalnızca konferans düzenlemenin yeterli olmadığını dile getirmiştir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, rehberlik servisinin bizzat düzenlediği sunumların da bulunduğunu aktarmıştır. Ancak söz konusu öğrencilerin bu uygulamayı verimli

görmediği anlaşılmaktadır. K15 *“Rehberlik hizmeti verenler daha çok bölümleri anlatıyor ama bence bunu o bölümü okuyan insanların anlatması daha sağlıklı olur çünkü bölümün içindeki birisi ve bu konuya daha hâkim.”* diyerek meslek sahiplerin bizzat verdiği konferansların daha verimli olduğunu ifade etmiş, bir diğer katılımcı öğrenci olan K13 ise *“Sadece slayt hazırlayıp sunuyor bence bu rehberlik değil.”* diyerek ilgili sunumların rehberlik faaliyeti sayılmadığı düşüncesinde olduğunu belirtmiştir.

Tüm bunlara ek olarak proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E2, E4, E7, K10, K11, K12), mesleki rehberlik faaliyeti olarak öneride bulunduğu birtakım etkinliklerde bulunmaktadır. Özellikle söz konusu öğrenciler, çeşitli testler ya da görüşmeler aracılığıyla kendilerine kişilik analizleri yapılmasını tavsiye etmiştir. Bu hususta E7, *“Meslek tercih konusunda testler yapabilirler.”* derken E2 ise *“Şu an bu araştırmada olduğu gibi öğrencilerin hem okul dışı yaşamını hem de okul içi yaşamını kendilerinin anlatmalarını isteyebilirler. Bu şekilde bir analiz olabilir.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır. Öğrencilerin (K11, K12) bir başka öneri ise geçmişte okullarında bulunan “koçluk/danışmanlık sistemi” uygulamasının geri getirilmesidir. K11 söz konusu sistemi, *“Bizim okulumuzda ilk başlarda danışmanlık sistemi diye bir şey vardı. Her öğretmen 5 ya da 6 öğrenciden sorumlu oluyordu ve her hafta mesela onu topluyordu. Bazı hocalar vardı ki gerçekten hem psikolojik anlamda hem de rehberlik olarak oldukça etkiliydi. Bence bu güzel bir şey çünkü 4-5 kişi bir rehberlikçiden faydalanıyordu. Hem de her hafta senin ne yaptığının takip edilmesi önemliydi. Bu sistem oldukça yararlıydı diye düşünüyorum.”* sözleriyle tasvir etmiştir. Öğrencinin tarifi, koçluk sisteminin oldukça verim sağlayabilecek bir çalışma olduğunu göstermektedir.

3.2.5. Öğrencilerin İlahiyat Bölümüne İlişkin Görüşleri

Bu ana başlıkta, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin *“Üniversite ve meslek tercihleriniz arasında İlahiyat alanı bulunuyor mu? Olumlu/olumsuz görüşlerinizi nedenini belirtiniz?”* sorusuna verdikleri yanıtlardan hareketle ilahiyat bölümüne ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir.

3.2.5.1. Olumlu Görüşler

3.2.5.1.1. İslam Dinini Derinlemesine Öğrenme ve Öğretme İmkânı

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, ilahiyat alanı hakkında olumlu görüşlere sahip olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcı öğrencilerin (E1, E2, E12 K2, K4, K5), dile getirdiği olumlu görüşlerden biri ilahiyat bölümünün İslam dini öğrenme imkânı sağlamasıdır. Bu hususta K2, *“Bu alanla ilgili olumlu görüşlerim ilahiyat dinimizi bize öğreten bir bölüm tabii ki ben dinim hakkında daha çok fikir sahip olup daha çok donanmak isterim ve ilahiyat*

bölümünde bu doğrultuda eğitim veren ve dini kazanımları öğreten bir bölüm.” yorumunda bulunmuş, E1 ise *“Hem yeni bir dil öğrenmiş oluyorsunuz hem de mensup olduğun dini öğrenmek, onun inceliklerini öğrenmek bence herkes için faydalıdır.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Söz konusu öğrencilerin ifadeleri, tercih etmeseler bile ilahiyat bölümünü yararlı olarak nitelendirdiklerini göstermektedir. K4 de, *“Ayrıntılı inceleme ve ekstra bütün dinleri öğrenip buna göre doğru bir karar verebilme şansım oluyor. Tercih etmesem bile en azından bilgileri doğru öğrenme açısından iyi bir bölüm olduğunu düşünüyorum.”* diyerek ilahiyat bölümünde dinlerin ayrıntılı ve doğru bir şekilde öğretilmesinin öğrencilere katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

Katılımcı öğrencilerin (E3, K5, K11, K15), ilahiyat bölümü hakkında olumlu olarak ifade ettiği bir başka husus ise İslam dininin derinlemesine öğrenilmesinden sonra edinilen bilgilerin diğer insanlarla paylaşılması yani mensup olunan dini doğru bir şekilde aktarabilme fırsatı sunmasıdır. Bu konuda K5, *“Orada bunun eğitimini almanız daha sonra dinimizi doğru bir şekilde tanıtmak. Örneğin ileride öğretmen olduğunuzda ya da bir Kur'an kursu hocası olduğunuzda bunu çocuklara yani yeni nesillere daha güzel aktarmak ve daha hakkıyla öğretmek.”* şeklinde fikir beyan etmiş, gelecek nesillere doğru bilgi aktarmanın önemine vurgu yapmıştır. Bununla birlikte ilahiyat alanının, dinler hakkında bilgilendirmenin yanı sıra bireylerin düşüncelerinde değişim meydana getirebilme potansiyeline sahip olması öğrencilerin olumlu gördüğü yönlerden bir diğeridir. Zira proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, insanların fikirlerine etki edebilme yeteneğinin onları söz konusu alana yöneltebileceği düşüncesindedir. İlgili fikre sahip olan E3, *“İnsanlara dini açıdan bilgi vermek, sağlam bilgilerle onları doğru yolla iletmek, onların az da olsa fikirlerini değiştirebilmek bence güzel bir şey.”* şeklinde ifadeler kullanmış K15 ise *“İnsanlara dini anlatacağım ve insanların fikirlerini değiştireceğim için seçebilirim.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca *“İlahiyat bölümünde hem mesleği yaparken dini şeyler öğretiyorsun ve birilerinin kalbine dokunuyorsun hem de büyük bir sevap kazanmış oluyorsun. Birilerini etkilemek dini açıdan bu çok güzel bir şey. Birinin kalbine dokunmak güzel bu yüzden seçebilirim.”* diyen K11, ilahiyat alanının ilim öğretebilme imkânının yanı sıra manevi anlamda sevap kazandırmasını da bölümün olumlu yönleri arasında görmektedir.

3.2.5.1.2. Dünya ve Ahiret Hayatının Anlaşılmasına Katkı Sağlaması

Yapılan görüşmelerde proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, ilahiyat bölümünü sağladığı çift yönlü fayda açısından yararlı görmektedir. İlgili öğrencilere (E3, E11, K9, K11, K13) göre ilahiyatçılar hem dünyevi yönden meslek sahibi olup gelir elde etmekte hem de

uhrevi açıdan sevap kazanmaktadır. Ayrıca katılımcı öğrenciler, ilahiyat alanını manevi atmosfere sahip bir ortam olarak değerlendirmektedir. Bu fikre sahip öğrencilerden biri olan E3, *“İlahiyat bölümünde ben biraz maneviyata bakıyorum. Aynı anda hem maddi kazanç sağlamak hem de diğer dünyaya yönelik işler yapmak gerçekten çok güzel bir şey. Olumlu taraf olarak bunu sayabilirim.”* diyerek ilahiyat bölümünün manevi atmosferinin olumlu yanına ve iki taraflı faydaya dikkat çekmektedir. Öte yandan daha önce bölüm tercihleri arasında ilahiyatında bulunduğunu belirten K9, ilgili konu hakkında *“...o kadar manevi ortamı kaldıramayacağımı düşündüm.”* sözleriyle bu manevi ortamının ilahiyatı tercih etmemesine neden olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte söz konusu alandan mezun olanları *“İlahiyatçı denildiğinde bu dünyayı da öbür dünyayı da kurtarmış insan canlanıyor benim gözümde, bundan dolayı bu alan tercih edilebilir.”* şeklinde tanımlayan K9, bu yönüyle manevi atmosferi taşıyabilenler için ilahiyat bölümünün tercih edilebileceğini dile getirmektedir.

Bir başka öğrenci ise Hz. Ali'nin sözünü referans göstererek ilahiyatın olumlu yönüne vurgu yapmıştır. *“Sonuçta Hz. Ali'nin ‘‘Bir harfî öğretmenin 40 yıl kölesi olurum’’ şeklinde bir sözü var. Bundan yola çıkarak hem dünya hem de ahiret hayatına yönelik çalışacağımı düşündüğüm için ilahiyatı seçebilirim. İlahiyat bölümünün en olumlu tarafı bu bence.”* diyen K11, ilahiyat bölümünü bu nedenle seçebileceğini ifade etmiştir. Söz konusu düşünceye sahip öğrencinin, eğitimin önemine dikkat çektiği ve öğretmenlik mesleğinin kutsallığına değindiği görülmektedir. *“İlahiyat tercih etseydim hem dünyaya hem de ahirete yönelik çalışmamızı sağladığı için tercih ederdim. Daha fazla dini bilgi öğrendiğin için illaki sevap kazanıyorsundur. Din konusunda bilmediğin bir şeyi öğreniyorsun daha sonra da bunu uyguluyorsun bu güzel bir şey bence.”* diyen K13 ise ilahiyat bölümünde yer alan bilgileri öğrenmenin dini açıdan sevaba vesile olduğu düşüncesindedir.

3.2.5.1.3. Toplumu Din Konusunda Aydınlatmak

İlahiyat fakülteleri, *“çağın gerektirdiği bilgi üretimini gerçekleştirerek insanlığı ve toplumu manen zayıflatan pek çok değerî dinî bir bakışla öğrenildiği ve bunların öğretimini gerçekleştirecek uzmanların yetiştirildiği yüksek din eğitimi kurumları”*¹⁴⁵ şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu fakültelerin, başta ilahiyat alanı olmak üzere fen ve sosyal bilimlerde bulunan diğer alanlarla da organize şekilde çalışmalar yürüttüğü ve dini bilgi yönünden ilerleme sağladığı söylenebilir. İlgili durum proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin de ilahiyat alanı hakkında olumlu olarak nitelendirdiği bir konudur. Örneğin E8,

¹⁴⁵ Şeref Göküş, Zahide Yılmaz, ve Şadiye Sümeyye Bilge, “The Possibility Of The Faculty Of Theology Under The Roof Of A Research University”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22, sy 2 (Eylül 2022): 783.

“Ülkemizde din konusunda gerilemeler var bu yüzden ilahiyat aslında güzel bir bölüm.” diyerek bölümün toplumda bulunan yanlış fikirlerin bertaraf edilmesinde faydalı olacağını ifade etmektedir. Zira söz konusu öğrenci, ilahiyat fakültelerinin toplumsal olarak bireylerin görüşlerinde değişim meydana getirebileceğini düşünmekte, bu durumun ise olumlu yönde kullanılmasını tavsiye etmektedir. *“Ancak bana göre toplumla alakalı kısımlara yönelseler daha güzel ve daha faydalı olacak. Örneğin ilahiyatçılar, liselerde ve üniversitelerde bulunup orada öğrencilerin dinle ya da İslam’la ilgili akıllarında olan sorularını yanıtlayarak onların görüşlerini biraz daha olumlu yöne çevirebilirler bu yüzden ilahiyat bölümü güzel bir bölüm.”* ifadelerini kullanan E8, ilahiyat bölümünün sosyolojik alanda gerçekleştirdiği çalışmalarda zayıf kaldığını düşünmektedir. İlgili öğrencinin mevcut durum hakkındaki önerisi ise oldukça yerindedir. *“İlahiyat, dini düzenler yani dini düzenler derken dinin o ülkedeki etkisini düzenler. O ülkedeki din etkisi de o ülkeyi düzenler bana kalırsa.”* diyen E2 ise ilahiyat bölümünün etki alanının genişliğine dikkat çekmektedir. Bununla birlikte E2, hiçbir eğitim kademesinde din eğitimi almamış insanların ilahiyat alanına gelmesi halinde dini açıdan bilgilenebileceğini *“Din, hayatın her alanında öğretilmesi gereken bir şey bana göre ve insan ölene kadar öğrenir. 80 yaşındaki birisi de bir şeyler öğrenebilir. Bundan dolayı ilahiyatta bu konuda çok önemli. Çünkü ilkokul, ortaokul ve lisede dini eğitimi görmemiş birisi bile üniversitede ilahiyata gittiği zaman ana hatlarıyla beraber dini öğrenebilir.”* sözleriyle ifade etmektedir.

3.2.5.2. Olumsuz Görüşler

3.2.5.2.1. İlahiyatın Zor Bir Bölüm Olması

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri (E1, E6, E12, E15, K1, K2, K6, K10, K11, K12, K14, K15), ilahiyat fakültelerini okunması ve mezun olduktan sonra çalışılması zor bir alan olarak algılamaktadır. Söz konusu öğrencilere göre bölümün zorluğu derslerin yoğun ve ezberlerin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu öğrencilerden biri olan E1, *“Yakından tanıdığım bir ilahiyatçı var. Abim şu an ilahiyat fakültesinde okuyor. Birinci sınıfa geçti hazırlığı bitirdi ve bayağı zorlanıyordu. İlahiyat düşünürüm ama bana çok zor geliyor. Fakülte arasında en fazla ders olan fakülte o galiba.”* şeklinde görüş bildirmiş K10 ise *“okuması zor bir alan annemden gördüğüm için söylüyorum, okuması gerçekten çok zor bir alan.”* ifadelerini kullanmıştır. İlgili öğrencilerin, yakın çevresinde bulunan ilahiyat öğrencileri vasıtasıyla bölüm hakkında bilgi edindiği ve bölümün zor, derslerin ise yoğun olduğu kanaatine vardığı söylenebilir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K1 ise *“Ezber yeteneğim kötü ve bana zor gelirdi ama okuyanlara saygım var.”* diyerek ilahiyat alanı için gerekli olan ezber kabiliyetinin

kendisinde bulunmadığına işaret etmiş, bundan dolayı ilgili alanda güçlük çekeceğini dile getirmiştir.

İlahiyat fakülteleri, bünyelerinde bulunan öğrencilere hazırlık sınıfı ve lisans döneminde olmak üzere iki aşamada Arapça eğitimi vermektedir.¹⁴⁶ Söz konusu eğitimin ilahiyat müfredat programında bulunması proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri tarafından olumsuz kabul edilmektedir. Bu hususta E6, *“benim bireysel olarak Arapçaya karşı önyargılarım var. Ortaokulda da İman hatipte okudum ama Arapça sınavlarından 20 aldım. Şu anda hiç yapamıyorum, olmuyor denedim olmadı. İlahiyatta da Arapça eğitim var ben yapamayacağım için direk eledim.”* ifadelerini kullanmış, K6 ise *“Bir dile hiç yatkınlığım yok. Ben imam-hatipte Arapçadan çok sıkıntı çektiğim için girişmeme kararı aldım.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. İlgili öğrenciler, Arapça dersine dikkat çekerek dil öğrenmenin zorluğuna vurgu yapmış, ilahiyat bölümünü bu nedenle tercihleri arasına almadıklarını ifade etmişlerdir.

3.2.5.2.2. İlahiyatın Sözel Bir Bölüm Olması

Görüşme gerçekleştirilen proje imam-hatip liselerinde yalnızca sayısal/fen ve eşit ağırlık bölümlerinde öğrenciler eğitim görmektedir, sözel alanda ise öğrenciler bulunmamaktadır. Bu durum, söz konusu okullarda yer alan son sınıf öğrencileri (E5, E14, K4, K7, K10) tarafından sözel bir bölüm olan ilahiyata yönelimi azaltan bir etken olarak kabul edilmektedir. *“Küçüklüğümde beri mühendislik ve sayısal alana kaydığım için ilahiyatı pek tercih etmem.”* diyen E5, sayısal alanda yer aldığı için bölüm tercihleri arasında ilahiyatın olmadığını ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K10 ise *“Bir kere sözel bir alan benim sözel alanla hiçbir alakam yok. Okuması gerçekten çok zor bir alan. Bir de ben legal yoldan adam kesmek istiyorum, ameliyatlar yapmak, insanlardaki bozuklukları düzeltmek istiyorum. Benim hayallerim bu doğrultuda.”* şeklindeki sözleriyle fen alanında bulunduğunu, hayallerinin farklı yönde olduğunu dile getirmiştir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, sözel alanda yer almaması ilgilerinin de farklı alanlara yönelmesine neden olmuştur. Bu hususta K5, *“İlahiyat alanı tercih etmem ama bir özelliği beni çekmediği için değil, beni daha çok çeken alanlar olduğu için.”* ifadelerini kullanmış, E13 ise *“İlahiyat tercih edebilirdim eğer ki futbola ilgim olmasaydı”* şeklinde görüş bildirmiştir. Bununla birlikte K11, *“Ben ortaokuldan beri imam-hatipte okuyorum ve bunu mesleğe dönüştürmek istemiyorum. Bu sadece ilahiyatla alakalı olmayabilir öğretmenlik yapmak istemediğim için de olabilir. Bir şeyleri seversen katlanabilirsin sonuçta.”* sözleriyle

¹⁴⁶ Atik Aydın, “İlahiyat Fakültesi Lisans Öğrencilerinin Arapça Eğitimi Hakkındaki Görüşleri”, *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11, sy 1 (Haziran 2020): 34.

eğitim hayatının son sekiz yılını din eğitimi veren bir kurumda geçirdiğini, bundan dolayı yükseköğretim kademesinden söz konusu eğitimi almak istemeyeceğini belirtmiştir.

3.2.5.2.3. İlahiyata Yönelik Olumsuz Algı

Toplumsal algı, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E7, E9, E10, E11, E13, E14, E15, K7, K11) üniversite ve bölüm tercihlerinde etkili rol oynamaktadır. Örneğin *“Dışarıda ilahiyat okuyorum deyince insanların karakterleri ve size karşı tavırları farklılaşıyor. O yüzden gitmek istemem.”* ifadelerini kullanan E9, halkın ilahiyat mezunlarına yönelik farklı tutumlar sergilediğini belirtmiş, E7 ise *“Toplumun önyargısı var ve kötü bir gözle bakıldığını düşünüyorum.”* diyerek söz konusu tutumun olumsuz olduğunu dile getirmiştir. Bir başka katılımcı öğrenci olan E15, *“Toplumsal anlamda buna kötü bakılmasına sebep bence sadece isminin ilahiyat olması. Çünkü ülkede öyle bir algı var. Yani sırf din eğitimi verdiği için ilahiyatının üzerinde kötü bir algı var.”* şeklindeki sözleriyle ilahiyat bölümüne karşı toplumda bulunan olumsuz algının yalnızca “dini eğitim” veren bir kurum olmasından kaynaklandığını ifade etmiştir.

Katılımcı öğrenciler, toplumda yer alan olumsuz imajın çeşitli sebepleri olduğu görüşündedir. Örneğin E15, *“Ülkedeki liyakatsizlikten kaynaklı bir sorun var. İlahiyattan mezun olan herkesin garip bir şekilde iş bulması. Mesela imam-hatip olmak isteyen biri genelde kolaylıkla imam-hatip olabiliyor.”* ifadeleriyle söz konusu imajın ilahiyat alanında bulunan liyakatsizlikler nedeniyle ortaya çıktığını dile getirmiştir. K11 ise *“Toplumda ilahiyatçılara karşı kötü bir algı var. İlahiyatçıları, daha düz düşünen ve daha kesin fikirli bir kesimmiş gibi hayal ettikleri için kimse tercih etmek istemiyor bence. Rol model olarak bize gösterilen iyi birileri olmadığı için ön yargılı olabiliriz.”* sözleriyle toplumsal alanda sergiledikleri davranışlardan dolayı ilahiyat mezunlarına peşin hükümlü yaklaşıldığını ve bu durumun tercih sürecindeki öğrenciler üzerinde negatif etkiye sebep olduğunu ifade etmiştir. Bir başka katılımcı öğrenci olan E14, *“İlahiyata sosyal medyadan bakarsak toplum tarafından yobazların gittiği yer olarak görülüyor. Bu biraz cemaatlerden dolayı oluşmuş bir algı. İlahiyat okuyan herkes tarikatçıdır diyenler var. İlahiyat okuyan yobazdır diyenler var, geri kafalıdır diyenler var. Bu yüzden gitmek istemem.”* diyerek toplumda bulunan kötü algının sosyal medyada da yer aldığını vurgulamıştır.

İlahiyat fakültelerinin, öğrenciler tarafından son tercih olarak görülmesi de toplumda bulunan kötü algıya katkı sağlamaktadır. Bu hususta E8, *“Öğrencilerin ilahiyatı kötü puan aldıkları zaman alternatif olarak görmeleri kötü bir imaj yaratıyor. Çünkü istemeyen öğrenciler okuduğunda ortaya kötü sonuçlar çıkabiliyor. Bu durumda İslami görüşe sahip insanlara*

önyargılı bakılmasına neden oluyor.” diyerek ilahiyatın proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri tarafından son seçenek olarak görüldüğünü, bundan dolayı toplumda kötü bir imaja sahip olduğunu ifade etmiştir. *“Genel olarak toplumda ilahiyat okuyunca başarısız gibi görüldüğümüz için seçmezdim. Çünkü okulumuzda eşit ağırlık seçince bile siz en fazla ilahiyata gidersiniz şeklinde küçümseyici konuşmalar oluyor. İlahiyata gitmenin küçümsemediğini düşünüyorum. Dışarıda bu durum böyle bizim okulda bile var. Başarısızsan puanın yetmediyse ilahiyat okursun yani ilahiyat cepte bir bölüm sen başka bir bölüm için çabala en kötü ihtimalle oraya gidersin şeklinde bir algı var.”* diyen K12 ise ilahiyat alanını tercih edenlerin başarısız olarak nitelendirildiğini belirtmiştir. Söz konusu öğrencinin bu nedenle ilgili bölümü seçmek istemediği görülmektedir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, başarısız kimselerin ilahiyat alanına yönelmesiyle niteliksiz kişilere eğitim vermeye başlandığı düşüncesine sahiptir. Bu hususta E11 ise *“İlahiyat fakültesi benim için ciddi bir kurum ama artık o ciddiliğinin kalmadığını düşünüyorum çünkü artık niteliksiz kişiler eğitime başladı.”* diyerek söz konusu durumun kurum imajına zarar verdiğini dile getirmiştir. İlahiyat fakültelerinde niteliksiz öğrencilerin yer almasının yanı sıra kaliteli bir eğitimin de verilmediğine dikkat çeken öğrencilerde bulunmaktadır. Örneğin bu hususta E11, *“Nitelikli bir eğitim vermediğini düşünüyorum. İlahiyata yönelik kendi algım ne yazık ki cidden olumsuz.”* ifadelerini kullanmıştır. Bununla birlikte E10, *“Şu an verilen eğitimle ilahiyatın bizi Araplaştırdığını düşünüyorum. Bunlar olumsuz yanları bence.”* diyerek ilahiyat bölümünde verilen eğitimle Arap kültürünün aktarıldığını, bu durumun yanlış bir uygulama olduğunu belirtmiştir.

3.2.5.2.4. İlahiyatçı Kimliğini Taşımanın Zor Olması

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin (E2, E4, K4, K6, K9, K10, K12, K13, K15), ilahiyat bölümüyle ilgili olumsuz olarak gördüğü bir başka konu ise söz konusu bölümün beraberinde getirdiği ve öğrencilerin ağır olarak nitelendirdiği sorumluluklardır. Bu hususta E4, *“Din çok fazla yoruma açık bir konu ve onun vebali çok büyük bu yüzden onun sorumluluğu altına girmek istemem.”* derken K12 ise *“Dini anlatmak bence bir vebal ve ilahiyatçıların daha dindar olduğu yönünde bir algı var toplumda bu yüzden ağır bir sorumluluk yani.”* ifadelerini kullanmıştır. Bu öğrencilerin, ilahiyat alanın kendilerine yükleyeceği mesuliyetlerden dolayı bölümden uzaklaştığı söylenebilir. Ayrıca E2, *“Küçüklükten beri dini eğitim aldım ama bunu çok da ilerideki meslek yaşamıma dökmek istemiyorum. Çünkü dini ve mesleki yaşamımı farklı tutmak istiyorum. Ayrıca ben bir Müslüman olarak davamı siyasette savunacağım ama direk*

ilahiyat şeklinde gitmeyi istemiyorum. Tabii ki ikisinin birbirini sentezlendiği durumlar olacak.” diyerek dini ve mesleki hayatını ayrı tutmak istediğini belirtmiştir.

Katılımcı öğrencilerden bazıları ilahiyat bölümünün beraberinde getirdiği zor mesuliyetlerden birini, ilahiyatçı tabirinin toplum tarafından farklı algılanması olarak görmektedir. Örneğin K9, *“İlahiyat okuyanların toplumda hareketlerine biraz daha dikkat etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir ortama girince herkes tarafından örnek alınan kimseler olmaları gerekiyor. İnsanları yönlendirmekten çekindiğim için ilahiyatçı bile yapıyor bende yapayım demesinler diye bu bölüme sıcak bakmıyorum.”* diyerek ilahiyat okumanın kişinin davranış alanını kısıtladığını belirtmiş, topluma yanlış örnek olmak istemediğini dile getirmiştir. K12 ise *“Giyiminle kuşamınla, hal, hareket ve davranışlarınla ilahiyatçı olduğun için istesen de istemesen de rol model oluyorsun ve artık toplum tarafından sana farklı bir gözle bakılıyor. Yanlış yapma lüksün yok bu elinden alınıyor bence. Mesela boynun açık şal takınca ya da oje sürünce hemen bu nasıl ilahiyatçı şeklinde yargılanıyorsun ya da eleştiriye maruz kalıyorsun.”* yorumunda bulunarak ilahiyat okuyanların her anlamda rol model alınan kimselere dönüştüğüne dikkat çekmiş, halkın bu kesime eleştirel yaklaştığını ifade etmiştir. Bu karşın *“İlahiyatçılara peygambermiş gibi davranmaları, her yaptıklarının sıkıntı çıkarması, daha fazla göze bakan bir kitle olmaları olabilir. Mesela ilahiyatçılar hiç günah işleyemez gibi bir algı var. Bu yanlış ben öyle düşünmüyorum onlarda insan sonuçta ama toplumda böyle bir algı var maalesef.”* diyen K15, toplumun bu algısını yanlış kabul etmektedir.

İlahiyat bölümü, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri tarafından çeşitli mücadeleler verilmesi gereken bir alan olarak da algılanmaktadır. Zira söz konusu öğrenciler, ilahiyatçı tabirini taşınması zor bir kimlik olarak görmekte, bu şekilde toplumda yer edinmenin bazı bedelleri olduğuna işaret etmektedir. Örneğin K10, *“İlahiyata gidince sadece okumuyorsun içerde zaten bir çatışma var ve ben bu çatışmanın içinde kalmak istemem. Ehli sünnet, itikadı bozuk tayfa vesaire hepsi birbirine giriyor orda ve bence yorucu bir şey. Annemden de gördük bunu önünü de kesmeye çalışıyorlar. Senin yoluna taş koyuyorlar ve zaten okuması zor bir alan. Ben bölümü okumaya mı yöneleyim yoksa sizinle mi mücadele edeyim? Bunun mücadelesini verecek kadar da güçlü bir karaktere sahip olduğumu düşünmüyorum. Adli tıpa gider ölü adamı keser incelerim ama bunun mücadelesini veremem.”* diyerek ilahiyatçı kimliğinin ağırlığına vurgu yapmış, söz konusu kimliğe sahip olunması kadar taşınmasının da güç olduğunu ifade etmiştir.

İlahiyat fakülteleri verdikleri eğitimle dini doğru anlayıp öğrenen ve bu hususta yorum yapabilen kişiler yetiştirmektedir.¹⁴⁷ Ancak katılımcı öğrencilerden bazıları, söz konusu eğitimin fikri karmaşaya neden olduğu kanaatindedir. Bu hususta K13, *“Dini yaşıyorum, gerektiğinde de anlatırım ama onun dışında araştırmak pek istemiyorum. Araştırırsam farklı yönlere kayacağımı düşünüyorum. Çok detaya inersem zihnimin bulanacağını düşünüyorum. Bu yüzden taklidi imandan devam.”* şeklindeki sözleriyle derinlemesine öğreneceği dini bilginin mevcut inancına zarar vermesinden endişe ettiğini, bu nedenle ilahiyat alanına olumsuz baktığını ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K12 ise *“İlahiyata girmeden önceki hallerini bildiğim için bazılarının dinden uzaklaştığını falan gördüm ve hoş değil zaten dini öğrenmeye gittiğini söylüyorsun ama tezat davranışlarda bulunuyorsun bu durumda beni etkiledi. Bazılarının normal çıkmadığını düşünüyorum bunu genelleyemem.”* yorumunda bulunmuş, çevresinde bulunan ilahiyat mezunlarının fikrini etkilediğini dile getirmiştir.

İlahiyat bölümünün herkes tarafından tercih edilmemesi ve gönüllülük esaslı yapılması gerektiği düşüncesine sahip katılımcılar da (E2, E9, K7, K8) bulunmaktadır. Bu fikre sahip öğrencilerden biri olan E9, *“Herkesin ilahiyata gitmesini önermiyorum çünkü herkesin yapacağını düşünmüyorum. Buna rağmen bu sıralar ilahiyat okuyamayacak kişiler bile bu alana gidiyor. O yüzden ilahiyatın boş kişilerle dolduğunu düşünüyorum.”* diyerek ilahiyat alanında isteyenlerin bulunması gerektiğini vurgulamış, son zamanlarda isteksiz gelenlerin ilgili alanın içini boşaltıldığına dikkat çekmiştir. E2 ise *“İlahiyat bence bir meslek olmamalı çünkü dini şeyleri yerine getirmek parayla veya başka şeylerle sağlanmamalı. Mesela imamlığın bir meslek haline gelmiş olması şu an imam olmaması gereken birçok kişiyi imam yapıyor.”* şeklinde ifadeler kullanarak E9’u desteklemiş, bu sorunun maddiyattan uzak gönüllük esaslı bir sisteme geçilmesi ile çözülebileceğine işaret etmiştir. Bununla birlikte *“İlahiyatı herkesin okumaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ilahiyat okuyup öğrencileri dinden soğutan çok insan gördüm. Kendi inançlarına göre başkalarının dini inançlarına saygı duymadan onları da kendi inançlarına göre yöneltmenin doğru olduğunu düşünmüyorum. Dinin içine bir yorum ve insana verilen bir özgürlük var ve bunun doğru kişiler tarafından okunmadığı zaman farklı şekilde yönlendirilmesini doğru bulmuyorum.”* diyen K7, ilahiyat alanına yanlış kişilerin gelmesinin toplumsal sorunlara yol açacağını ifade etmiştir.

¹⁴⁷ Saadettin Özdemir, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programı ile İlgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7, sy 13 (Mayıs 2019): 4.

3.2.5.2.5. İlahiyat Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip Olmamak

Yükseköğretime geçiş sürecinde olan proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileriyle yapılan görüşmelerde en dikkat çekici husus bazı öğrencilerin (E3, E5, E7, E12, K1, K4, K6) ilahiyat alanı hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmamasıdır. Bu konuda K6, *“Bilmiyorum hiç araştırmadığım bir bölüm hakkında bilgim yok.”* derken E3 ise *“Olumlu ya da olumsuz bir düşüncem yok aslında. Pek araştırmadığım için bir şey diyemem bu konuda.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğer katılımcı öğrenci olan K12 ise *“Tüm dinlerle alakalı bilgilerin verildiği, aynı zamanda dil eğitimi aldığın bir fakülte derim başka bir şey diyemem bu konu hakkında çünkü bilmiyorum.”* diyerek bölüm hakkında genel geçer ifadeler kullanmıştır. Söz konusu öğrencilerin, din eğitimi verilen bir ortaöğretim kurumunun son kademesinde bulunmasına ve birçok ilahiyat mezunu öğretmenden ders almasına rağmen ilgili bölüm hakkında bilgi sahibi olmaması dikkat çekicidir.

Katılımcı öğrencilerden bazıları, bu konuda araştırma yapmama nedenlerini ilahiyat bölümünün ilgilerini çekmemesi olarak ifade etmişlerdir. Söz konusu öğrencilerden biri olan E7, *“İlgilendiğim bir alan değil bu yüzden bilmiyorum. İlahiyat hiç düşünmedim. Aklımın ucundan bile geçmedi.”* şeklinde yorumda bulunmuş, bir diğer katılımcı öğrenci olan K4 ise *“Bu konuyla ilgili çok bilgim yok. Benim kişiliğime uymuyor ve ilgimi çekmiyor ama ekstra bölümle ilgili kötü bir düşüncem yok. O yüzden ekstra olumsuz yönünü söyleyebileceğimi zannetmiyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Bununla birlikte E12, *“Bu soruyu geçsek direk. Bilgim yok. Bugün araştıracağım, bu alanı bilmiyordum. Bu yüzden bir şey söyleyemem.”* diyerek görüşme sonrasında bölüm hakkında bilgi edineceğini dile getirmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Anadolu imam-hatip liseleri, nitelik arttırma çalışmaları kapsamında faaliyete geçirilen proje okul uygulamasına 2014 yılında diğer kurumlarla birlikte başlamıştır. Günümüzde söz konusu liselerde uygulanan proje sayısı dokuza (Anadolu İmam-Hatip liseleri (Genel), Dil Projesi Hazırlık Sınıfı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri (Almanca, Arapça, Çince, Farsça, Fransızca, İngilizce, İspanyolca Japonca, Rusça), Fen ve Sosyal Bilimler Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Hafız Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Sanat Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri (Geleneksel ve Çağdaş Görsel Sanatlar-Musiki), Spor Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Uluslararası Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Yabancı Dil Hazırlık ve Fen Bilimleri Programı Uygulayan Teknoloji Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Uygulayan Anadolu İmam-Hatip Liseleri) ulaşmıştır. Proje okul uygulamasının özellikleri ise sırasıyla 2016, 2018 ve 2023 yıllarında çıkarılan yönetmeliklerle belirlenmiş ve Anadolu imam-hatip liseleri içinde bu durum geçerli olmuştur.

Yükseköğretim tercih sürecinde hem üniversite hem de bölüm ayrı ayrı öneme sahiptir. Ancak söz konusu etkenlerden hangisinin daha önemli olduğu kişisel önceliklere ve bazı durumlara göre değişkenlik gösterebilir. Yapılan görüşmelerde proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, üniversite öncelikli olmalarını tercih edecekleri yükseköğretim kurumunun etiketi, toplumda kabul görmesi, iş ve kariyer alanında avantaj sağlaması, eğitim kalitesinin yüksek olması ve nitelikli insan tanıma fırsatı sunması gibi nedenlerle açıklamışlardır. Üniversiteden ziyade bölüm seçimini önceleyen proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin ise; ilgi, yetenek ve kişilik özellikleriyle uyumlu olmasını, mesleğe duyulan bağlılık hissini dikkate aldıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte azınlıkta da olsa hem üniversiteye hem de bölüme önem veren öğrenciler de mevcuttur.

Katılımcı öğrencilerin, tercih edeceği üniversiteler arasında en fazla öne çıkan yükseköğretim kurumu Ankara Üniversitesi (8) olmuş, bu kurumu İstanbul Teknik Üniversitesi (4) ve Akdeniz Üniversitesi (4) takip etmiştir. Söz konusu öğrencilerin, çoğunlukla geniş imkânlarla sahip olan büyük şehirlerde (İstanbul (11), Ankara (10), Antalya (5), Trabzon (2), İzmir (1) ve Afyon (1)'da bulunan üniversitelere yöneldiği görülmüştür. Bu durum katılımcı öğrencilerin, yükseköğretim kurumu tercihlerini etkileyen faktörler arasında en fazla üniversitelerin konumunu zikretmelerini açıklar niteliktedir. Ayrıca yükseköğretim kurumunun konumuna önem vermelerini aile üyelerine yakın olması, yaşadığı şehirde bulunması hem kampüs içi hem de kampüs dışında elverişli imkânlar sunması ve ulaşım kolaylığı gibi sebeplere

bağlayan katılımcı öğrenciler de bulunmaktadır. Benzer şekilde; Akar,¹⁴⁸ Özcan¹⁴⁹ ile Anılan, Çemrek ve Anagün'ün¹⁵⁰ çalışmalarında da üniversitenin konumunun öğrencilerin tercihlerini etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu sonucuna ulaşılması bu araştırma bulgularını desteklemektedir. Buna karşın Ağaoğlu ve Yurtkoru'nun,¹⁵¹ kişilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörleri incelediği araştırmasında yükseköğretim kurumunun konumu öne çıkan seçenekler arasında yer almamıştır. Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, üniversite konumunu kişisel gelişim, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler açısından da etkili kabul etmişler, metropol şehirlerde bulunan üniversiteleri, diğer yükseköğretim kurumlarına nispeten bir adım önde görmüşlerdir. Ağaoğlu ve Yurtkoru'nun¹⁵² benzer bir araştırmasında öğrencilerin üniversite tercihlerinde yükseköğretim kurumunun barındırdığı sosyal ve sportif etkinliklerin tesirinin olduğu belirlenmiş, ancak bu faktörün düşük bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir.

Yükseköğretim kurumunun prestiji, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerinde etkili olan bir diğer faktördür. Zira ilgili öğrencilere göre bir üniversitenin marka değerinin bulunması, dolaylı olarak yükseköğretim kurumunun nitelikli eğitim ve akademik personeli ile kaliteli sosyal çevreyi bünyesinde barındırma potansiyeline sahip olmasını beraberinde getirmektedir. Ağaoğlu ve Yurtkoru'nun,¹⁵³ üniversite tercihini etkileyen faktörleri inceleyen araştırmasında akademik itibar seçeneğinin ön plana çıkması ile Akar'ın,¹⁵⁴ benzer bir çalışmada akademik saygınlık unsuruna öğrencilerin tercihlerini etkileyen en önemli faktörler arasında ilk üç sırada yer vermesi bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Yine Özcan'ın¹⁵⁵ çalışmasında üniversitenin imajını, eğitim imkânlarını ve akademik kadrosunu yükseköğretim tercihinde birincil dereceden önemli kabul etmesi ile Anıl, Taymur ve Öztemür'un,¹⁵⁶ araştırmasında üniversite tercihinde dikkate alınan birinci faktörü kurumun eğitim kalitesi olarak belirtmesi bu çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

¹⁴⁸ Cüneyt Akar, "Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: İktisadi ve İdari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 7, sy 1 (Mart 2012): 97.

¹⁴⁹ Hayati Özcan, "Öğrencilerin Üniversite Tercihine Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi, Düzce, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), 96.

¹⁵⁰ Hüseyin Anılan, Fatih Çemrek, ve Şengül S. Anagün, "Ortaöğretim Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Üniversite Tercihlerine İlişkin Görüşleri (Eskişehir Örneği)", *e-Journal of New World Sciences Academy* 3, sy 2 (Mart 2008): 238.

¹⁵¹ Mustafa Ağaoğlu ve Emine Yurtkoru, "A Research On Students' University And Program Preference Criteria", *Öneri Dergisi* 10, sy 40 (Ocak 2014): 122.

¹⁵² Ağaoğlu ve Yurtkoru, 122.

¹⁵³ Ağaoğlu ve Yurtkoru, 115.

¹⁵⁴ Akar, "Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler", 114.

¹⁵⁵ Özcan, "Öğrencilerin Üniversite Tercihine Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma", 96-99.

¹⁵⁶ Anıl, Özer Taymur, ve Öztemür, "12.Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerinde Etkili Olduğu Düşünülen Faktörlerin İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi", 75.

Buna karşın Bardakçı'nın¹⁵⁷ benzer bir araştırmasında yükseköğretim kurumu tercihlerinde öğrencilerin üniversitenin marka değerine daha az oranda önem verdiği görülmüştür.

Proje imam-hatip lisesi öğrencilerinin, üniversite tercihinde bulunurken dikkate aldığı bir diğer faktör burs ve barınma imkânlarının elverişli olmasıdır. Söz konusu öğrencilerin, maddi açıdan destek alabilecekleri ve barınma konusunda sıkıntı yaşamayacakları şehirlerde bulunan yükseköğretim kurumlarına yöneldiği görülmüştür. Özcan'ın¹⁵⁸ benzer bir araştırmasında öğrencilerin, barınma olanaklarını birinci dereceden önemli görmesi bu çalışma sonuçlarını desteklemektedir. Bununla birlikte bazı katılımcı öğrenciler, başarılı bir kariyer ve çeşitli iş olanaklarının da üniversite tercihlerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bardakçı,¹⁵⁹ Özcan¹⁶⁰ ve Aydemir'in¹⁶¹ yaptığı çalışmalar, bu araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Zira Bardakçı ve Özcan'ın araştırmasında iş güvencesinin; Aydemir'in çalışmasında ise kariyer imkânının öğrencilerin tercihleri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı öğrencilerin ilk sıradaki bölüm tercihlerinin hukuk (7) alanında yoğunlaştığı görülmekte, bu alanı ise tıp (5) ve mühendislik (5) bölümleri takip etmektedir. Görüşme yapılan katılımcı öğrencilerinin, alan tercihleri arasında ilahiyat bölümü genellikle yer almamaktadır. Öyle ki söz konusu bölümü yalnızca altı öğrenci tercih edebileceğini, iki öğrenci ise seçimlerinde ilk sırada bulunduracağını ifade etmiştir. Benzer şekilde Karateke'nin¹⁶² imam-hatip lisesi son sınıf kız öğrencilerinin üniversite yönelimlerini incelediği araştırmasında da ilahiyat fakültelerine ilk beş tercihinde yer vermeyeceğini söyleyenlerin oranı çoğunluktadır.

En küçük sosyal birim olan aile, bireyin büyük bir topluma girişinin başlangıcı niteliğindedir. Zira bireyin, aile yaşamında edindiği ilk deneyimler ilerleyen süreçteki hayatı üzerinde büyük bir etkiye sahip olacaktır.¹⁶³ Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri de ebeveynlerinin kendilerine karşı olan yaklaşımlarının, fikirlerinin ve yetiştirme tarzlarının küçük yaşlardan itibaren üzerlerinde etkili olduğunu ifade etmiş, bölüm tercihi yaparken aile faktörünün tesirinde kaldıkları görülmüştür. Literatür incelendiğinde, Ağaoğlu ve

¹⁵⁷ Sait Bardakçı, "Öğrencilerin Üniversite ve Bölüm Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO Örneği", *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 20, sy 2 (Kasım 2019): 13.

¹⁵⁸ Özcan, "Öğrencilerin Üniversite Tercihine Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma", 95.

¹⁵⁹ Bardakçı, "Öğrencilerin Üniversite ve Bölüm Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO Örneği", 14.

¹⁶⁰ Özcan, "Öğrencilerin Üniversite Tercihine Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma", 96-99.

¹⁶¹ Leyla Aydemir, "Üniversite Öğrencilerinin Meslek Tercihlerini Belirleyen Faktörlere Yönelik Bir İnceleme", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6, sy 5 (Nisan 2018): 721.

¹⁶² Tuncay Karateke, "İmam Hatip Lisesi Son Sınıf Kız Öğrencilerinin Üniversite Yönelimleri: Elazığ İli Örneği", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17, sy 17 (2020): 234.

¹⁶³ Kasım Karataş, "Toplumsal Değişme ve Aile", *Toplum ve Sosyal Hizmet* 12, sy 2 (Nisan 2001): 90.

Yurtkoru'nun,¹⁶⁴ çalışmasında bölüm tercihini etkileyen faktörler arasında aile ve arkadaşlar etmeninin bulunması, Yelken'in¹⁶⁵ benzer bir araştırmasında ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üçüncü sırada aile isteğine yer vermesi, Aydemir'in¹⁶⁶ çalışmasında ailenin öğrencilerin yarısından fazlasının bölüm tercihlerini etkilediği sonucuna ulaşılması ile Atli ve Gür'ün¹⁶⁷ araştırmasında anne-babalar seçeneğinin meslek seçiminde en güçlü belirleyiciler arasında olması bu araştırma verilerini doğrular niteliktedir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin bölüm tercihini etkileyen bir diğer faktör sosyal çevredir. Söz konusu öğrencilerin, bölüm seçiminde bulunurken aileleri vasıtasıyla iletişim kurdukları meslek sahibi kişilerin, öğrenim gördükleri örgün eğitim kurumlarında ya da özel sektörde bulunan öğretmenlerinin ve arkadaş çevresinin hal, hareket ve düşüncelerinin etkisi altında kaldığı tespit edilmiştir. Katılımcı öğrencilerin, içerisinde bulundukları gelişim dönemi itibarıyla sosyal çevreden özellikle de arkadaş faktöründen etkilenmesi beklenen bir durumdur. Yelken'in¹⁶⁸ benzer bir çalışmasında da meslekte çalışan yakınlarının teşviki, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin bölüm tercihlerini etkileyen faktörler arasında beşinci sırada yer almıştır. Atli ve Gür'ün¹⁶⁹ araştırmasında okuldaki öğretmenlerin meslek seçiminde güçlü belirleyicilerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine Yılmaz'ın¹⁷⁰ çalışmasında çevre etkisi öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerdendir.

Günümüzde hızla yaygınlaşan internet kullanımı, insanların gündelik hayatının büyük bir kısmını sanal ortamlarda geçirmesini sağlamaktadır. Bu durum sanal ortam ile gerçek dünyanın etkileşimiyle bireyin yaşamında çeşitli tesirlere neden olmaktadır.¹⁷¹ Katılımcı öğrenciler de sosyal medyanın bölüm tercihinde etkili bir faktör olduğunu ifade etmekte, ders çalışma teknikleri hususunda internet ortamından yararlandıklarını, dizi/film karakterleri ile meslek tanıtım videolarının yönelimlerini beslediğini belirtmektedir. Sezgin¹⁷² ve Tepe'nin¹⁷³

¹⁶⁴ Ağaoğlu ve Yurtkoru, "A Research On Students' University And Program Preference Criteria", 122-23.

¹⁶⁵ Yelken, "Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler 'Sakarya İl Merkezi Örneği'", 77-78.

¹⁶⁶ Aydemir, "Üniversite Öğrencilerinin Meslek Tercihlerini Belirleyen Faktörlere Yönelik Bir İnceleme", 717.

¹⁶⁷ Abdullah Atli ve Sertan Hamza Gür, "Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler", *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi* 2, sy 1 (Haziran 2019): 31.

¹⁶⁸ Yelken, "Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler 'Sakarya İl Merkezi Örneği'", 77-78.

¹⁶⁹ Atli ve Gür, "Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler", 44.

¹⁷⁰ Funda Nalbantoğlu Yılmaz, "Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi", *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi* 8, sy 2 (Haziran 2017): 232.

¹⁷¹ Mustafa Enes Tepe, "Öğrencilerin Algılarına Göre Üniversite Tercihinde Sosyal Medyanın Yeri" (Yüksek Lisans Tezi, Uşak, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016), 18.

¹⁷² Merve Sezgin, "Sosyal Medyanın Üniversite Tercihine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 73-75.

¹⁷³ Tepe, "Öğrencilerin Algılarına Göre Üniversite Tercihinde Sosyal Medyanın Yeri", 71-76.

çalışmalarında da öğrencilerin üniversite seçimlerinde internet ve sosyal medyadan etkilendikleri sonucuna ulaşılması bu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Mesleğin prestiji, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin bölüm tercihinde bulunurken dikkate aldığı bir diğer etkili faktördür. Toplum tarafından hem maddi hem de manevi açıdan saygın kabul edilen meslek gruplarının, söz konusu öğrencilerin zihninde daha fazla yer ettiği görülmüştür. Benzer şekilde Yılmaz'ın¹⁷⁴ ve Yelken'in¹⁷⁵ çalışmalarında da mesleğin toplumsal saygınlığının ortaöğretim öğrencilerinin bölüm seçimlerinde önemli bir etkiye sahip olduğunun tespit edilmesi bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Meslek edinmenin temelinde insanın çeşitli yönlerden psiko-sosyal ve ekonomik gereksinimlerini karşılaması yer almaktadır.¹⁷⁶ Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin de bölüm seçiminde ekonomik gerekçelere önem verdiği görülmektedir. Söz konusu öğrencilerin, bölüm mezunu kişilerin ekonomik açıdan yaşam şartlarının yüksek ve iyi bir gelir düzeyine sahip olmasına dikkat ettiği ve bu doğrultuda tercihlerini yapacakları anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Yılmaz¹⁷⁷ ve Yelken'in¹⁷⁸ yaptığı çalışmalarda da bölüm tercihinde ortaöğretim öğrencilerinin mesleğin maddi kazanç durumuna önem verdiği sonucuna rastlanmakta, ilgili husus bu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Katılımcı öğrencilerin tercihlerinde dikkate aldığı bir diğer önemli faktör bölümün kişilik özelliklerine uygunluk göstermesidir. Söz konusu öğrencilerin, hayallerinin yanı sıra karakteristik özelliklerini, ilgi ve yeteneklerini de göz önünde bulundurduğu, bu doğrultuda seçimler yaptığı anlaşılmaktadır. İlgili durum katılımcı öğrencilerin, seçimlerini kendilerini tanıyarak ve bilinçli bir şekilde yaptıklarının göstergesi olabilir. Yılmaz'ın¹⁷⁹ benzer bir araştırmasında mesleğe duyulan ilgi ve bireysel yetenek etmenlerinin ön plana çıkması, Yelken'in¹⁸⁰ çalışmasında istek ve ilgiler seçeneğine ilk sırada yer vermesi ve Karateke'nin¹⁸¹ araştırma bulgularının arasında ilgi ve yeteneklerin bulunması bu çalışma sonucuyla paralellik göstermektedir.

¹⁷⁴ Yılmaz, "Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi", 232.

¹⁷⁵ Yelken, "Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler 'Sakarya İl Merkezi Örneği'", 77-78.

¹⁷⁶ Muharrem Vedat Eryetiş, "Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, sy 44 (Ekim 2016).

¹⁷⁷ Yılmaz, "Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi", 232.

¹⁷⁸ Yelken, "Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler 'Sakarya İl Merkezi Örneği'", 77-78.

¹⁷⁹ Yılmaz, "Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi", 232.

¹⁸⁰ Yelken, "Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler 'Sakarya İl Merkezi Örneği'", 77-78.

¹⁸¹ Karateke, "İmam Hatip Lisesi Son Sınıf Kız Öğrencilerinin Üniversite Yönelimleri: Elazığ İli Örneği", 236.

Mevcut düzene etki etme isteği, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin bölüm tercihinde bulunurken dikkate aldığı bir diğer faktördür. Söz konusu öğrencilerin bulunacakları meslek gruplarında yer alan çeşitli imaj zedelenmelerine merhem olmak, özellikle hukuk sahasındaki adaletsiz buldukları uygulamaların önüne geçmek istedikleri anlaşılmaktadır. Akın ve Akyıldız'ın,¹⁸² fen lisesi öğrencileriyle yaptıkları çalışmada insanlara faydalı olabileme seçeneğinin meslek seçimini etkileyen ilk üç faktör içerisinde yer alması bu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, yapılan görüşmelerde rehberlik hizmeti sunanlardan birtakım beklentilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu öğrenciler muhatabını tanıyan, realist bir bakış açısıyla kendilerine yaklaşan, empati ve iletişim yeteneği güçlü, öğrenciyi küçümseyip sınırlamayan aksine moral ve motivasyon ihtiyacını karşılayan, özellikle mesleki rehberlik alanında bilgi sahibi ve bu doğrultuda kendilerini ilgi, yetenek ve isteklerine göre doğru şekilde yönlendirebilen rehberlikçiler talep etmektedir. Katılımcı öğrencilerin, bu beklentileri okullarda yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerinin sahip olması gereken özelliklerle¹⁸³ örtüşmektedir. Zira ilgili hizmeti sunanların, bireyin kendini gerçekleştirme, sağlıklı bir meslek tercihi yapma ve kariyer planlama sürecinde öğrencilere destek vermesi gerekmektedir.

Meslek seçimi, ortaöğretim sonrasında öğrencilerin hayatlarının her döneminde karşı karşıya kalacakları bir tercih alanıdır. Bundan dolayı liselerde düzenlenen mesleki rehberlik faaliyetleri, öğrencilerin bilinçli seçimler yapabilmeleri açısından önem taşımaktadır. Katılımcı öğrencilerle yapılan görüşmelerde proje imam-hatip liselerinde mesleki rehberliğe yönelik seminer, konferans ve gezi gibi etkinliklerin düzenlendiği ifade edilmektedir. Ancak söz konusu öğrenciler, meslek sahibi ya da bölüm mezunu kişilerle gerçekleştirilen konferanslar ile üniversite gezilerini yetersiz bulmakta, düzenlenen etkinliklerin sayı ve meslek grubu (özellikle sözel alan) bakımından çeşitlendirilmesi gerektiğini dile getirmektedirler. Bununla birlikte proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinden bazılarının proje imam-hatip okullarında bulunan mesleki rehberlik faaliyetlerine ek olarak yapılabilecek etkinlik önerilerinde de bulundukları görülmüştür. Söz konusu öğrencilerin, önerilerinden biri koçluk/danışmanlık sisteminin yeniden uygulanmasıdır. Bu uygulamanın birebir rehberlik imkânı sunması, öğrencilerin toplu yapılan etkinliklerdense bireysel faaliyetler talep ettiğinin göstergesi olabilir. Katılımcı öğrencilerin bir diğer önerisi üniversite ve meslek tercihi sürecinde testler ve görüşmeler aracılığıyla kişilik analizi yapılmasıdır. Zira ilgili öğrencilerin, bu süreçte

¹⁸² Nalan Gülten Akın ve Mühibe Akyıldız, "Fen Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Bulanık Topsis Yöntemi ile Analizi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 16, sy 1 (Mart 2018): 93.

¹⁸³ Eryetiş, "Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik".

kendilerini tanıma konusunda eksik hissettiği ve yol gösterici kişilere ihtiyacı olduğu gözlemlenmiştir. Lafçi'nin,¹⁸⁴ araştırmasında yer alan öğrencilerin kendilerini tanıma ve meslek tercihinde bulunma aşamasında çevresi tarafından desteklenmesi ve rehberlik edilmesi gerektiğine dair görüşleri bu çalışma bulgularını desteklemektedir.

İslam dinin ilk emrinin “oku” olması ve Kur'an-ı Kerim'de bu hususun ayetlerde yer alması Müslümanların eğitim ve öğretime önem vermesini sağlamıştır.¹⁸⁵ Yapılan görüşmelerde de proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin ilahiyat bölümüne mensup oldukları İslam dinini ayrıntılı bir şekilde öğrenebilme ve öğretebilme imkânı vermesi, dünya ve ahiret hayatının anlaşılmasına katkı sağlaması ve toplumu din hususunda aydınlatması açısından olumlu yaklaşıkları ve bu nedenle alanı tercih edebilecekleri belirlenmiştir. Ayrıca ilahiyat alanını seçmeyeceğini söyleyen bazı katılımcı öğrencilerin de benzer olumlu düşüncelere sahip olduğu görülmüştür. Ancak bu durum söz konusu öğrencilerin, ilgili alana yönelmesi için yeterli olmamıştır. Konuyla ilgili Erpay¹⁸⁶ ve Korkmaz'ın,¹⁸⁷ çalışmalarında ilahiyat fakültesi öğrencilerinin dini doğru ve daha kapsamlı öğrenebilmek için okudukları bölüme yönelmelerini ifade etmeleri bu araştırmadaki bulgularla benzerlik arz etmektedir.

Katılımcı öğrencilerin ilahiyat alanı hakkındaki olumsuz görüşleri çalışmanın bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Söz konusu öğrencilerin, ilgili alanla alakalı olarak dile getirdiği ilk husus ilahiyat bölümünün sözel alanda yer almasıdır. Proje imam-hatip liselerinde yalnızca sayısal ve eşit ağırlık alanlarına yönelik öğretim yapılması bu durumun ortaya çıkış sebebi olarak gösterilebilir. Ayrıca söz konusu liselerde mesleki rehberlik faaliyetleri gereğince düzenlenen seminer ve konferanslarda sözel bölümlere genellikle yer verilmemesi de katılımcı öğrencilerin bölüm tercihleri arasında ilahiyat alanının bulunmamasına neden olabilir.

Proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencileri, ilahiyat bölümünde bulunan derslerin yoğun, ezberlerin fazla ve Arapça dil eğitiminin zor olduğunu dile getirmiş, bu nedenle hem okuma hem de iş edinme açısından ilgili alanı meşakkatli görmüş ve bu alanı tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Söz konusu öğrencilerin bölüm tercihinde bulunurken kendi kişilik özelliklerini ve ekonomik gerekçeleri de dikkate aldıkları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcı öğrencilerin, ilahiyat bölümünde bulunan hem dil eğitimini ve ezber yoğunluğunu kendi kişilik özellikleriyle bağdaştırmadıkları hem de ekonomik imkânlarını ve istihdam

¹⁸⁴ Kamber Tekin Lafçi, “Gençlerin Meslek Seçiminde Karşılaştıkları Güçlükler Üzerine Bir Değerlendirme”, *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, sy 1 (Haziran 2018): 113.

¹⁸⁵ Fahri Kayadibi, “İslam Dini'nin Eğitim ve Öğretime Verdiği Önem”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 4 (Nisan 2012): 33.

¹⁸⁶ İlyas Erpay, “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”, *Amasya İlahiyat Dergisi*, sy 13 (30 Aralık 2019): 435.

¹⁸⁷ Mehmet Korkmaz, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Bilimname* 8, sy 18 (Ocak 2010): 203.

alanlarını yetersiz buldukları söylenebilir. Ay'ın,¹⁸⁸ ilahiyat fakültelerinde okul terkinin incelediği araştırmasında ilahiyat fakültesi öğrencilerinin alana geldikten sonraki bölümü bırakma nedenleri arasında derslerin zorluğu, bilhassa ilk yıl verilen Arapça eğitimin güçlüğü bulunmaktadır. Söz konusu bulgu, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin ilahiyat alanına yönelik olumsuz olarak belirttiği zor derslerle karşılaşma ifadeleriyle paralellik arz etmektedir. Bununla birlikte Çinemre'nin,¹⁸⁹ ilahiyat müfredatı hakkında yaptığı çalışmasında katılımcı öğrencilerin yaklaşık yarısı fakülte programını derinlemesine inceleme gerektiren, zor ve geniş bir içeriğe sahip görmekte, diğer bir kısım öğrenci ise ders programıyla alakalı olumlu kanaat belirtmektedir. İlgili araştırmaya göre ilahiyat fakültelerinin öğretim programının zorluk derecesi kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir.

Katılımcı öğrenciler, ilahiyat bölümünün toplumda olumsuz bir imaja sahip olduğunu ve bu nedenle ilgili bölüme yönelmediklerini belirtmektedir. İlgili öğrenciler, söz konusu olumsuz imajın oluşmasında, ilahiyat mezunlarının sergilediği bazı olumsuz davranışların da rol oynadığını düşünmektedir. Bu davranışlar arasında liyakatsizlik ve iletişim sorunları gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ilahiyat alanının öğrenciler tarafından son ve başarısız bir tercih olarak görülmesi ile niteliksiz eğitim verildiği algısı da bu alana karşı negatif bir tutum oluşmasına neden olmaktadır.

Yapılan görüşmelerde proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin, ilahiyat bölümü hakkında olumsuz olarak ifade ettiği bir diğer husus “ilahiyatçı” tabirinin taşınması zor bir kimlik kabul edilmesidir. Söz konusu öğrencilere göre ilahiyatçılar, toplum tarafından ağır sorumluluklar yüklenen, davranış alanı kısıtlanan, rol model kabul edildikleri için sürekli eleştirilen bir kesim olarak algılanmakta, bu durum beraberinde zorlu bir mücadele sürecini getirmektedir. Karşılı'nın¹⁹⁰ ilahiyatçı kimliği üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında yer alan örneklem grubun ifadeleri, proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin ilahiyatçı tabirini algılama şeklini davranış alanının kısıtlanması, rol model kabul edilmesi ve toplum tarafından çeşitli sorumlulukları yerine getiren bir grup olması bakımından destekler niteliktedir. Bununla birlikte söz konusu çalışma, ilgili kimlik sahiplerinin saygın ve gıpta edilen bir kesim olarak da algılandığını ortaya koymaktadır.

Görüşme gerçekleştirilen katılımcı öğrenciler arasında ilahiyat bölümü hakkında bilgi sahibi olmayan kişiler de yer almaktadır. Söz konusu hususun ortaya çıkmasında ilgili liselerde

¹⁸⁸ Mustafa Fatih Ay, “İlahiyat Fakültelerinde Okul Terki: İlahiyat Fakültesinden Kayıt Sildirenler Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma”, *Eskiyeşi*, sy 43 (Mart 2021): 269-88.

¹⁸⁹ Semra Çinemre, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin İlahiyat Fakültesi Programına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, sy 52 (Aralık 2019): 284.

¹⁹⁰ Bahset Karşılı, “İlahiyatçı Kimliğinin İmkânı Üzerine Bir Deneme: Sosyal Benlik Sürecinde Nesneleşen İlahiyatçılığın Analizi”, *Turkish Studies* 11, sy 12 (2016): 112-15.

yalnızca eşit ağırlık ve sayısal bölümlerin bulunması ile meslek tanıtım konferanslarında sözel alanların yer almaması rol oynamış olabilir. Ancak katılımcı öğrencilerin, doğru ve başarılı bir tercih yapabilmesi adına genel anlamda tüm meslek gruplarının öneri olarak sunulması ve bireylerin sınırlandırılmaması gerekmektedir. Böylece ilgili öğrencilerin, sağlıklı bir meslek ve kariyer tercih süreci geçirmesine olanak sağlanabilir.

Ulaşılan veriler sonucunda proje imam-hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimleri sürecine ilişkin birtakım önerilerde bulunulabilir. Bunlar:

- 1- Proje imam-hatip liselerinde öğrencilere, Türkiye'deki farklı üniversiteler ve bünyesindeki bölümler hakkında ayrıntılı bilgilendirmeler yapılabilir.
- 2- Proje imam-hatip lisesi mezunları, mesleklerini tanıtmak için okullara davet edilerek öğrencilere konferanslar verebilirler.
- 3- Öğrencilerin, bölümler hakkında bilgi edinmesini sağlayacak üniversite gezileri düzenlenebilir.
- 4- Okullardaki rehber öğretmen sayısı ve mesleki rehberliğe yönelik çalışmalar artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Mustafa, ve Emine Yurtkoru. “A Research On Students’ University And Program Preference Criteria”. *Öneri Dergisi* 10, sy 40 (Ocak 2014): 115-24.
- Akar, Cüneyt. “Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: İktisadi ve İdari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 7, sy 1 (Mart 2012): 97-120.
- Akın, Nalan Gülten, ve Mühibe Akyıldız. “Fen Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Bulanık Topsıs Yöntemi ile Analizi”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 16, sy 1 (Mart 2018): 77-97.
- Anıl, Duygu, Melike Özer Taymur, ve Begüm Öztemür. “12.Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerinde Etkili Olduğu Düşünülen Faktörlerin İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi”. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7, sy 1 (Ocak 2017).
- Anılan, Hüseyin, Fatih Çemrek, ve Şengül S. Anagün. “Ortaöğretim Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Üniversite Tercihlerine İlişkin Görüşleri (Eskişehir Örneği)”. *e-Journal of New World Sciences Academy* 3, sy 2 (Mart 2008): 238-49.
- Atli, Abdullah, ve Sertan Hamza Gür. “Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler”. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi* 2, sy 1 (Haziran 2019): 32-53.
- Ay, Mustafa Fatih. “İlahiyat Fakültelerinde Okul Terki: İlahiyat Fakültesinden Kayıt Sildirenler Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma”. *Eskiyeini*, sy 43 (Mart 2021): 269-88.
- Aydemir, Leyla. “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Tercihlerini Belirleyen Faktörlere Yönelik Bir İnceleme”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6, sy 5 (Nisan 2018): 713-23.
- Aydın, Atik. “İlahiyat Fakültesi Lisans Öğrencilerinin Arapça Eğitimi Hakkındaki Görüşleri”. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11, sy 1 (Haziran 2020): 33-57.
- Ayhan, Halis. *Türkiye’de Din Eğitimi*. 3. bs. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2014.
- Bardakçı, Sait. “Öğrencilerin Üniversite ve Bölüm Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO Örneği”. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 20, sy 2 (Kasım 2019): 356-73.
- Berkant, Hasan Güner, ve Sevim Bahadır. “On İkinci Sınıf Öğrencilerinin Yükseköğretim Programı Seçimlerini Etkileyen Faktörler ve Öğretmenlik Programlarını Tercih Etme

- Durumları”. *OPUS International Journal of Society Researches* 11, sy 18 (Haziran 2019): 1997-1940.
- Cebeci, Suat. *Din Eğitimi, Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*. 2. bs. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.
- Ceylan, Şerife. “İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Arapça Dersine Karşı İlgilerinin İncelenmesi”. *Talim* 6, sy 2 (Aralık 2022): 136-46.
- Coştu, Kamil. “İmam Hatip Okullarında Din Eğitimi”. İçinde *Din Eğitimi*, editör Hasan Dam. İstanbul: Lisans Yayınları, 2018.
- Creswell, John W. “Beş Nitel Araştırma Yaklaşımı”. İçinde *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, editör Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, 7. bs. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2023.
- Çinemre, Semra. “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin İlahiyat Fakültesi Programına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi”. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, sy 52 (Aralık 2019): 265-86.
- Doğan, Ahmet. “İmam-Hatip Liselerinin Tarihi Gelişim Süreci”. İçinde *Din Eğitimi*, editör M. Fatih Genç. İstanbul: Lisans Yayınları, 2020.
- Doğan, Recai, ve Fatma Çapçioğlu. “İmam Hatip Liseleri”. İçinde *Din Eğitimi El Kitabı*, 5. bs, 143-70. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Ercan, İlyas. “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”. *Amasya İlahiyat Dergisi*, sy 13 (30 Aralık 2019): 423-73.
- Ertoprak, Duygu Gizem. “Üniversite Tercihlerinde Etkili Olabilecek Özellikleri Belirlemeye Yönelik Bir Ölçekleme Çalışması”. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4, sy 2 (Aralık 2015): 153-74.
- Eryetiş, Muharrem Vedat. “Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, sy 44 (Ekim 2016).
- Gizden, Pınar. “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri Üzerinde Statü Olgusunun Etkisi: Avcılar Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020.
- Gökacı, Mehmet Ali. *Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- Göküş, Şeref. “Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri ile Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Mediterranean Journal of Humanities* 9, sy 2 (Aralık 2019): 285-309.

- Göküş, Şeref, Zahide Yılmaz, ve Şadiye Sümeyye Bilge. “The Possibility Of The Faculty Of Theology Under The Roof Of A Research University”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22, sy 2 (Eylül 2022): 757-84.
- Kalkan, Ümit. “Öğretmen Görüşlerine Göre Proje İmam Hatip Liselerinde Yönetici ve Öğretmen Nitelikleri: Konya Örneği”. *Nüsha* 22, sy 55 (Aralık 2022): 117-40.
- Kara, Hüseyin Zahid, Mehmet Aykul, ve Aslı Berna Pulat. “Neden ve Sonuçları İtibariyle Üniversite Öğrencilerinin Barınma Sorunu”. *Pesa International Journal of Social Studies* 5, sy 2 (Temmuz 2019).
- Karaman, Davut. “İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği ve Proje Okul Uygulamaları”. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Karaman, Davut. “Yöneticilerine Göre Anadolu İmam Hatip Liselerindeki Program Çeşitliliği ve Proje Okul Uygulamasının Değerlendirilmesi”. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy 11 (Haziran 2021): 11-38.
- Karataş, Kasım. “Toplumsal Değişme ve Aile”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 12, sy 2 (Nisan 2001): 89-98.
- Karataş, Zeki. “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1, sy 1 (Haziran 2017): 68-86.
- Karateke, Tuncay. “İmam Hatip Lisesi Son Sınıf Kız Öğrencilerinin Üniversite Yönelimleri: Elazığ İli Örneği”. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17, sy 17 (2020): 221-39.
- Karlı, Bahset. “İlahiyatçı Kimliğinin İmkânı Üzerine Bir Deneme: Sosyal Benlik Sürecinde Nesneleşen İlahiyatçılığın Analizi”. *Turkish Studies* 11, sy 12 (2016): 105-26.
- Kaya, Abdurrahman. “Proje Okullarının Yapısına ve İşleyişine İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi”. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2018.
- Kayadibi, Fahri. “İslam Dini’nin Eğitim ve Öğretime Verdiği Önem”. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 4 (Nisan 2012).
- Kıral, Bilgen. “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8, sy 15 (2020): 170-89.
- Koç, Ahmet. “Proje Kapsamında Olan ve Olmayan Aihl’lerin Etkili Okul Özelliklerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi”. *EKEV Akademi Dergisi*, sy 80 (Aralık 2019): 1-24.
- Koçak, Duygu, ve Ömay Çokluk Bökeoğlu. “Üniversite Tercih Nedenlerinin İkili Karşılaştırma ve Sıralama Yargıları Yöntemleri ile Ölçeklenmesi”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10, sy 3 (Temmuz 2021): 1580-91.

- Korkmaz, Mehmet. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”. *Bilimname* 8, sy 18 (Ocak 2010): 167-204.
- Köksal, Kemal. “Üniversite ve Meslek Tercihini Etkileyen Unsurlara Yönelik Bir Alan Araştırması”. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi* 26, sy 2 (Aralık 2016): 39-69.
- Lafçi, Kamber Tekin. “Gençlerin Meslek Seçiminde Karşılaştıkları Güçlükler Üzerine Bir Değerlendirme”. *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, sy 1 (Haziran 2018): 97-120.
- Öcal, Mustafa. “İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi”. İçinde *Din eğitimi*, editör Nurullah Altaş ve Mustafa Köylü, 3. bs. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Öcal, Mustafa. “İmam-Hatip Liselerinde Din Öğretimi (Tarihi Süreci ve İstatistikî Yapı)”, 2:590-606. Ankara, 2009.
- Öcal, Mustafa. “Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy 6 (1999): 201-54.
- Öncel, Mehmet. “Türkiye’de İlk Klasik Sanatlar ve Mûsikî Proje Okulu İstanbul Üsküdar Hakkı Demir Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde Mûsikî Eğitiminin Mevcut Durumu, Eğitim Müfredatının Değerlendirilmesi ve Öneriler”, 463-72. Amasya: Amasya Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Özcan, Hayati. “Öğrencilerin Üniversite Tercihine Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Özdemir, Saadettin. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programı ile İlgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7, sy 13 (Mayıs 2019): 1-33.
- Özmen, Haluk, ve Orhan Karamustafaoğlu. *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. 2. bs. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2019.
- Polat, Ayşe. “Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22, sy Özel Sayı 2 (Aralık 2022): 161-82.
- Selçuk, Ziya, Mehmet Palancı, Mehmet Kandemir, ve Hakan Dünder. “Eğitim ve Bilim Dergisinde Yayımlanan Araştırmaların Eğilimleri: İçerik Analizi”. *Eğitim ve Bilim* 39, sy 173 (2014).
- Sezgin, Merve. “Sosyal Medyanın Üniversite Tercihine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

- Subaşı, Münevver, ve Kübra Okumuş. “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21, sy 2 (2017): 419-26.
- Tarhan, Hümeysra. “Proje Anadolu İmam Hatip Liselerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Tarhan, Hümeysra, ve Tuncay Karateke. “Proje Anadolu İmam Hatip Liselerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 12, sy 2 (Aralık 2021): 481-516.
- Tepe, Mustafa Enes. “Öğrencilerin Algılarına Göre Üniversite Tercihinde Sosyal Medyanın Yeri”. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Topuzkanamış, Engin. “Hukuk, Ahlak ve Meslek Etiği Üstüne”. İstanbul, 2016.
- Türker, İsmail Hakkı. “Üniversite Tercih Aşamasındaki Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”. Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Yağar, Ali Sait. “Medresetü’l-Vâizîn’nde Bir Hitabet Hocası: Mithat Cemal Kuntay”, 32-39. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Yelken, Kamil. “Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler ‘Sakarya İl Merkezi Örneği’”. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Yılmaz, Funda Nalbantoğlu. “Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi”. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi* 8, sy 2 (Haziran 2017): 224-36.
- Zengin, Mahmut, ve Davut Karaman. “Öğrencilerin Proje Anadolu İmam Hatip Liselerini Tercih Nedenleri ve Mesleki Eğilimleri”. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, sy 54 (Aralık 2020): 403-31.

İnternet kaynakları:

- Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı. “Değişim Programları Nelerdir?” Erişim 14 Nisan 2024. <https://hacibayram.edu.tr/ogris/degisim-programlari-erasmus-mevlana-farabi>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “53. TÜBİTAK Liseler Arası Proje Yarışması’nda İmam Hatip Liseleri 11 Projede Derece Aldı”. Erişim 10 Aralık 2023. <http://dogm.meb.gov.tr/www/53-tubitak-liseler-arasi-proje-yarismasinda-imam-hatip-liseleri-11-projede-derece-aldi/icerik/1561>.

- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Anadolu İmam Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgeleri”. Erişim 15 Kasım 2023. <http://dogm.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/icerik/11>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “DÖGM Yabancı Dil”. Erişim 05 Aralık 2023. <https://dogmyabancidil.meb.gov.tr/AihlAfis.aspx>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “DÖGM Yabancı Dil: Uygulama Esasları”. Erişim 05 Aralık 2023. <https://dogmyabancidil.meb.gov.tr/AihlUygulama.aspx>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Okul Listesi: Hafızlık Pekiştiren AİHL”, 29 Ekim 2023. <https://hafiz.meb.gov.tr/okul-listesi/>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi Açılıyor”. Erişim 26 Kasım 2023. <http://dogm.meb.gov.tr/www/teknoloji-anadolu-imam-hatip-lisesi-aciliyor/icerik/1031>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Uluslararası Program Uygulayan Anadolu İmam Hatip Liseleri Sayısı”. Erişim 20 Ekim 2023. <https://religiouseducation.meb.gov.tr/wp-content/uploads/IMG-20220808-WA0004-2.jpg>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Uygulama Usul ve Esaslar: Hafızlık Pekiştiren AİHL”. Erişim 29 Ekim 2023. <https://hafiz.meb.gov.tr/uygulama-usul-ve-esaslar/>.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İnfografikler. “İmam Hatip Okulları Program Çeşitliliği”. Erişim 07 Ekim 2023. http://dogm.meb.gov.tr/infografik/Program_Cesitliliği.png.
- Din Öğretimi Portalı. “Projeler: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi”. Erişim 16 Nisan 2024. <https://dinogretimi.meb.gov.tr/proje/OrgunEgitimleBirlikteHafizlik.pdf>.
- Din Öğretimi Portalı. “Yayınlar: AİHL’de Program Çeşitliliği”. Erişim 20 Kasım 2023. https://dogm.meb.gov.tr/pdf/Proje_Kitap.pdf.
- Din Öğretimi Portalı. “Yayınlar: Uluslararası AİHL Tanıtım Kitapçığı”. Erişim 02 Aralık 2023. https://dogm.meb.gov.tr/pdf/UAIHL_Tanitim.pdf.
- Din Öğretimi Portalı. “Yetenek Programı Uygulayan İmam Hatip Okulları”. Erişim 07 Ekim 2023. <http://dinogretimi.meb.gov.tr/Yetenek.aspx>.
- M. Emin Saraç AİHL. “Ürdün Dil Eğitimi”. Erişim 10 Aralık 2023. <https://sites.google.com/view/rndndileitimi/ana-sayfa>.
- MEB Mevzuat. “Genel Liselerin Anadolu Lisesine Dönüştürülmesi Genelge 2010/30 (Ortaöğretim Genel Müdürlüğü)”. Erişim 22 Kasım 2023. <https://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.php?ara=1>.

- Resmî Gazete. “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği”. Erişim 17 Kasım 2023.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160901-32.htm>.
- Resmî Gazete. “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik”. Erişim 12 Aralık 2023.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180706-8.htm>.
- Resmî Gazete. “Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”. Erişim 01 Kasım 2023.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140314-1.htm>.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistem. “1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu”. Erişim 17 Temmuz 2023.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistem. “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumlarına Öğretmen Atama ve Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği”. Erişim 05 Ekim 2023.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=40068&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. “Tevhid-i Tedrisat Kanunu”. Erişim 30 Mayıs 2024.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=430&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İHO-AİHL, Proje ve Program Okulları”. Erişim 26 Eylül 2023. https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İHO-AİHL, Proje ve Program Okulları”. Erişim 19 Ekim 2023. https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul/Sancaktepe-Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi. “Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi”. Erişim 26 Kasım 2023.
<https://teknolojiaihl.meb.k12.tr>.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul/Sancaktepe-Sancaktepe Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi. “Tarihçe”. Erişim 26 Kasım 2023.
https://teknolojiaihl.meb.k12.tr/icerikler/icerik_12101041.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul/Zeytinburnu-Zeytinburnu Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi. “Okulumuzda Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Başlıyor”. Erişim 01 Kasım 2023. https://zeytinburnukizanadoluihl.meb.k12.tr/icerikler/icerik_14219180.

EK 1- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Sevgili öğrenciler, aşağıdaki yarı yapılandırılmış görüşme soruları; “*Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri ile Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı yüksek lisans tezi için yapılan araştırmanın veri toplama aracı olarak tasarlanmıştır. Çalışma kapsamında bu form yoluyla sizlere yöneltilen sorulara verdiğiniz yanıtlar bu araştırma dışında hiçbir kişi, grup ve kurumla paylaşılmayacaktır. Araştırmadan sağlıklı veriler elde etmenin, görüşme sorularını doğru, tutarlı ve samimiyetle cevaplamana bağlı olduğunu lütfen unutmayınız. Araştırmaya fikirlerinizle sağlayacağınız yardımdan dolayı teşekkür ederim.

Mukadder AYTEN

Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

202252063004@ogr.akdeniz.edu.tr

Ek-1. Kişisel Bilgi Formu

Lütfen aşağıdaki kişisel bilgilerinize yönelik sorulara eksiksiz cevap veriniz.

1. Cinsiyetiniz

a) Kadın (...)

b) Erkek (...)

2. Lise Alanınız

a) Sözel (...)

b) Fen-Sayısal (...)

c) Eşit Ağırlık (...)

3. Anne-Baba Mesleği

a) Anne Meslek:

b) Baba Meslek:

4. Anne-Baba Öğrenim Durumu

a) Anne Öğrenim Durumu:

b) Baba Öğrenim Durumu:

Ek-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Soruları

1. Üniversite ve meslek tercihinizde şu an öğrenim gördüğünüz kurumun etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
2. Üniversite ve meslek tercihinizde okul idaresinin etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
3. Üniversite ve meslek tercihinizde öğretmenlerinizin etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
4. Üniversite ve meslek seçiminde okul dışındaki hangi faktörlerin (aile, arkadaş, sosyal medya vb.) etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?
5. Üniversite ve meslek tercihinde öğrencilere rehberlik edenlerin dikkate alması gereken faktörler sizce nelerdir?
6. Hangi üniversiteyi tercih etmeyi düşünüyorsunuz? Üniversite tercihinizi etkileyen faktörler sizce nelerdir?
7. Hangi bölümü tercih etmeyi düşünüyorsunuz? Bölüm tercihinizi etkileyen faktörler sizce nelerdir?
8. Üniversite ve bölüm tercihi yaparken hangi üniversite olduğu mu yoksa istediğiniz bölümü tercih etmek mi daha önceliklidir? Neden?
9. Üniversite ve meslek tercihleriniz arasında İlahiyat alanı bulunuyor mu? Olumlu/olumsuz görüşlerinizi nedenini belirtiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Mukadder AYTEN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Hacı Ekrem-Şerife Yazaroğlu Anadolu İmam-Hatip Lisesi 2017
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2022
Yüksek Lisans Tez Konusu	Proje İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihleri ile Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma
Yabancı Dil / Diller	Arapça-İngilizce